

SCHNELLER JÁNOS

Az idő hálójában

Mt 21,1–9

Nincs bennem semmi várakozás, nincs bennem nyugalom, nincs bennem hely számodra, Dávid Fia!

Hiszen naphosszat csak futkározom egyik helyről a másikra, és igaz ima is csak ritkán hangzik fel bennem. Az idő úgy pergeti körülöttem az eseményeket, az órákat, a napokat, mint játékos a kártyalapokat; bár egy-egy pillanatra felvillannak előttem, nem maradnak meg emlékezetemben. Félek, hogy a pillanatba, amely máskor olyan hosszúnak tűnt, már nem fér bele jóformán semmi. Az idő hálója, amely máskor – ha jelen voltál – kitágult, most elvesztette rugalmasságát. Feszesen, tágíthatatlanul diktálja az egyre gyorsuló tempót.

Nincs bennem semmi várakozás, nincs bennem nyugalom, nincs bennem hely számodra, Dávid Fia!

Mert tudom, hogy várni csak az tud, akinek van ideje várni. Nekem nincs időm. Hiszen aki folyton az idő ellen harcol, annak nem jut belőle. Egyik időpont éri a másikat, és mivel folyton a következőre gondolok, egyikben sem tudok igazán jelen lenni. Várj egy pillanatot, Dávid Fia, mindjárt leterítem a felsőruhámat, hogy könnyebben megérkezhess hozzám, de előbb még el kell intéznem egy telefon. Bocs, nagyon sürgős... Tudsz várni egy percet?

Nincs bennem semmi várakozás, nincs bennem nyugalom, nincs bennem hely számodra, Dávid Fia!

Telve van a lelkem képekkel, élményekkel, arcokkal, szavak szertefoszló duruzsolásával, mozdulatokkal, hangokkal. Feküdtem az ágyamban szerda éjjel. Próbáltam elaludni, de az agyam nem bírt leállni. Mint egy túlterhelt számítógép, próbálta feldolgozni a külvilág eseményeit. De a képek között hol vagy, Dávid Fia? Nem látlak, nem hallak, nem érzek, csak töredékesen pillantalak meg: egy mosolyban, egy ölelésben, egy érintésben, egy szóban, aztán szertefoszlasz. Nem talállak magamban. Hogyan tudnék helyet készíteni számodra a lelkemben, ha minden hely foglalt?

Egyik mesterem azt tanította, hogy neked a lélekben kell megszületned. Így írt: „Isten a lelket az idő és az örökévalóság közé teremtette: legmagasabb részével az örök-

létet érinti, míg alsó részével – mely az érzéki és állatias képességeket foglalja magában – az idővel áll szoros kapcsolatban. S mivel a képességek e két rendje a bűnbeesés következtében összekapcsolódott, a lélek az idő és az időbeli dolgok felé fordult. Következésképpen a mulandó dolgok könnyedén befolyásuk alá vonják a lelket, s a lélek is könnyedén enged a kísértésnek, hogy beléjük zuhanjon. (...) Éppen ezért csendben kell figyelned: a Szó csak akkor hangzik el, és csak akkor hallható meg a lélekben. Mert biztos lehetsz benne, hogy ha a beszéd mellett döntesz, Istent hallgatásra kényszeríted.”¹

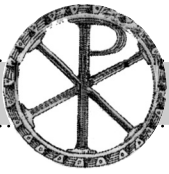
De hogyan találhatom meg a csendem? Hogyan üríthetem ki a lelkem, hogy megszülethessen bennem?

Nincs bennem semmi várakozás, nincs bennem nyugalom, nincs bennem hely számodra, Dávid Fia!

Amikor kicsi voltam, nagyon vártam az első havazást, és amikor leesett az első hó, és mindent befedett az a jószagos fehér dunna, és eljött az este, az alvás ideje, képtelen voltam lehunyni a szemem. Nem bírtam elaludni. Hánykolódtam az ágyamban. Aztán felkeltem, és az ablakon keresztül bámultam a fehér világot. Nem hagyott aludni a kintről beszűrődő nagy, fehér vibrálás. Így volt ez most is, amikor leesett az első hó, és nem bírtam aludni. És eszembe jutottak a régi havas éjszakák. Éreztem, hogy most akarsz velem szólni. Úgy éreztem, hogy ki kell kelnem az ágyból, és írnom kell. Tudtam, hogy most segíteni fogsz, és segítettél is. És abban a pillanatban, amikor eszembe jutottak a régi álmatlan, havas éjszakák, akkor jöttem rá, hogy most átdöfted az idő feszes hálóját ezzel az emlékkel. Kiragadtad ezt a pillanatot az idő hálójából, és jelentőssé tetted azzal, hogy „kikapcsoltál” egy pillanatra engem is belőle.

Teremts bennem várakozást, nyugalmat, helyet számodra, Dávid Fia! Hiszen te vagy, aki kezdeményezel most is.

¹ Johannes Tauler: *A hazatérés útjelzői. Beszédetek a misztikus útról.* Paulus Hungarus – Kairosz Kiadó, Budapest, 2002. 84–85. o.

SZENTPÉTERY PÉTER

A Követés – az evangélikusság radikális kritikája?*

„Prófétai könyv. Ezzel a jelzővel zsigoriaknak kell lennünk, de most esedékes. Krisztus-hitről már kezdünk beszélni, de Krisztus követéséből még nem sokat látni. (...) Élnünk kell a kereszténységet! Isten véghetetlen szeretetére másként nem felelhetünk, mint teljes odaadással és bátor engedelmességgel. Erre a könyvre mindnyájunknak égető szüksége van.”¹ Íme *Urbán Ernő* rövid ismertetésének eleje és vége 1938 márciusából.² A könyvre „mindnyájunknak égető szüksége” volt. Azaz üzenetét egyetlen evangélikus sem hagyhatta szó nélkül. Amikor a könyvet az első magyar kiadáshoz (1996) egymás után többször is elolvastam, eszembe sem jutott, hogy bármit is veszített volna aktualitásából. Ma már sokkal jobban tisztában vagyok a keletkezés történelmi körülményeivel, de a könyv továbbra is sokkal többet jelent egy bizonyos történelmi korszak dokumentumánál. Sőt azt sajnálom, hogy nem korábban olvastam. Hallani olyan véleményeket, hogy a második világháború előtti, végidei hangulat nagyon rányomta, rányomja bélyegét a könyvre. De azt is megkérdezhetnénk, hogy a végidei hangulat ma ugyan miért lenne kevésbé aktuális.

Bonhoeffer kritikájának elemzésénél legegyszerűbb a könyv gondolatmenetét követni. Három részre oszthatjuk, hogy mit és hogyan bírál a szerző, és milyen alternatívát vázol fel. Egy lehetségeset – vagy pontosabban, a szó eredeti értelmében az alternatívát?

1. Az előszótól „A Hegyi beszéd”-ig;
2. „A Hegyi beszéd” és „A követek”;
3. „Jézus Krisztus egyháza és a követés”.

* Elhangzott a Németországi Evangélikus Egyház (VELKD) 2006. március 24–26. között tartott „Bonhoeffer und Luther” szimpóziumán Pülachban. Az előadás szerkesztett változatát közöljük. A szerző köszönetet mond Martin Honecker nyugalmazott bonni etikaprofesszornak, Bonhoeffer kiváló ismerőjének a segítségéért.

¹ Dietrich Bonhoeffer: *Követés*. 2. kiad. Luther Kiadó, Budapest, 2006.

² Uo. 10. k.

AZ ELŐSZÓTÓL „A HEGYI BESZÉD”-IG

Az egész könyv az előszó három kérdésére keres és kínál komplex feleletet: „Mit akar nekünk mondani Jézus? Mit akar ma tőlünk? Hogyan segít minket abban, hogy ma hű keresztények legyünk?”³ A kritika itt, az elején még nem annyira radikális, nem megsemmisítő, mint a későbbi fejezetekben: „Egyházunk prédikációja még mindig Isten szava ugyan, de mily sok tisztátalan hang, mennyi emberi kemény törvény, hamis remény és vigasztalás homályosítja el Jézus tiszta szavát és nehezíti meg a helyes döntést!”⁴

A legismertebb hamis remény és vigasztalás a sokat idézett „olcsó kegyelem”, a lutheri megigazulástan eltorzítása: „Az olcsó kegyelem a bűn igazolását, és nem a bűnös megigazulását jelenti. Mivel egyedül a kegyelem tesz mindent, ezért minden maradhat a régiben.”⁵ A bűnös megigazulása tanítássá lett, és a kiüresedett tanításból csak annak megfelelő gyakorlat következhet: „Az olcsó kegyelem a bűnbánat nélküli bűnbocsánat meghirdetését, gyülekezeti fegyelem nélküli keresztséget, bűnök megváltása nélküli úrvacsorát, személyes gyónás nélküli feloldozást jelent. Az olcsó kegyelem követés nélküli, kereszt nélküli kegyelem, az emberré lett Jézus Krisztus nélküli kegyelem.”⁶ Bonhoeffer itt már elővételezi a későbbi fejezeteket, azaz az alternatívát, a(z evangélikus) keresztények és közösségük, a(z evangélikus) egyház megfelelő pályára állítását.

Éles kritikája elsősorban azok ellen irányul, akik Lutherre hivatkoznak, életének, tapasztalatainak mélyebb összefüggéseit azonban – többé-kevésbé önkéntelenül – nem látják át. Luther a kolostorban teljes erejével Krisztus követője akart lenni. Krisztus követését azonban nem lehet egyesek különleges teljesítményének tekinteni, mivel ez minden keresztény legtermészetesebb kötelessége: „A követő önmegtagadása pedig a kegyesek végső lelki én-

³ Uo. 16. o.

⁴ Uo.

⁵ Uo. 24. o.

⁶ Uo. 25. o.

⁷ Uo. 28. o.

központúságaként lepleződött le.”⁷ Így is mondhatjuk: Bonhoeffer itt a hamis nivellálódás ellen harcol. Luther számára a kolostori külön teljesítmény „a világban élő minden keresztény számára szükséges és parancsolt lett”.⁸ A mai (Bonhoeffer korabeli) evangélikusok számára a világba való belesimulás éri el a kolostori különleges teljesítmény szintjét. Vagyis Luther a követést kiterjesztette a kolostorból a világba, tanítványai azonban a világban való követést visszaszorították a kolostorba, mégpedig abból a megfontolásból, hogy a kegyelem ingyenes. Ez az „ingyenes” azonban paradox módon nem kevesebbet, hanem végtelenül többet ér az „olcsónál”.

A megigazulás ígéje és az ige tétlen hallgatása közötti ellentét csak a híres mondatpárral oldható fel: „Csak a hívő engedelmes és csak az engedelmes hisz.”⁹ Az első mondat nyilvánvaló: nincsen cselekedetekből való igazság, mert a megigazulás egyedül hit által történik. A második mondat sem annyira értelmetlen és lehetetlen, mint amennyire egy átlagos, önmagával alapvetően elégedett, tétlen igehallgatónak tűnik: „Ahhoz, hogy valaki hinni tudjon, egy tényleges parancsnak kell engedelmeskednie. Meg kell tennie az engedelmisség első lépését azért, hogy a hit ne kegyes öncsalás, olcsó kegyelem legyen. Nagyon fontos az első lépés. Minőségileg különbözik minden további lépéstől.”¹⁰ Ha pedig valakinek még mindig nem lenne elég érthető, két újszövetségi példával egyértelművé teszi: „Az engedelmisség első lépésének kell Pétert a háloktól el-, a hajóból ki-, a gazdag ifjút a gazdagságból kivzetnie.”¹¹

Az egyértelmű engedelmisség, vagyis a követés jele a kereszt. A keresztet nem a tanítvány választja és próbálgatja, mint a ruhát, hanem „[A]mikor belép a szenvedő Úr követésébe, akkor kapja meg, a Jézussal való közösségben ismeri meg keresztjét.”¹²

Luther sem ad itt felmentést: „A tanítvány nem feljebbvaló Mesterénél. A követés *passio passiva* – kényszerű szenvedés. Így sorolhatta Luther az igazi egyház jelei közé a szenvedést.”¹³ „Ez tehát a követőknek adott ígéret: a kereszt gyülekezetének tagjai lesznek, a közvetítő népévé lesznek, kereszt alatti néppé.”¹⁴ Van-e szükségük ennél radikálisabb kritikára evangélikusoknak és másoknak – mindazoknak, akik szavakban korrekt módon, az olcsó kegyelemre való hivatkozással akarnak a kereszt gyülekezetében való tagság alól kibújni, vagy legalább minél tovább húzni-halasztani a belépést?

⁸ Uo.

⁹ Uo. 43. o.

¹⁰ Uo. 44. o.

¹¹ Uo.

¹² Uo. 71. o.

¹³ Uo.

¹⁴ Uo. 82. o.

„A HEGYI BESZÉD” ÉS „A KÖVETEK”

Az evangélikusság valódi problémája *André Dumas* szerint az, hogy az evangélikusok mindig is óvatosak voltak abban, hogy a „közvetlenséget” láthatóvá tegyék, hogy az igaz egyház határait világosan definiálják. Ezzel el akarták kerülni azt a veszélyt, hogy a cselekedeteket a hit bizonyítékainak vegyék, vagy hogy a világtól való elhatárolódást etikai perfekcionizmussal, egyházfegyelemmel vagy a törvény szigorúbb alkalmazásával kockáztassák. Ebben az attól való félelem mutatkozik meg, hogy visszacsempészik a cselekedetek általi megigazulást, vagy a törvényt az evangélium ajándéka fölé emelik. Bonhoeffer azonban – a rajongás vagy a „kálvinista törvényeskedés” látszata ellenére – szembeszáll ezzel a nézettel.¹⁵ Láthatóság és elrejtettség, látható szenvedés és imádsággal együtt elrejtett igazság elválaszthatatlanul összetartozik, és nem játszható ki egymás ellen. Láthatóság Mt 5 és láthatatlanság Mt 6 szerint. Vagyis az azonnal szembeszökő kereszt:

Boldogok, akik sírnak... „Rendkívüli jelentőségű és szép, hogy Luther a görög szót itt »szenvedéshordozó«-val fordítja. A hordozásról van ugyanis szó. A tanítványi gyülekezet nem rázza le a szenvedést, mintha semmi köze sem lenne hozzá, hanem hordozza azt. Éppen ezzel tanúskodik embertársaival való összetartozásáról.”¹⁶

Bonhoeffer nem sokkal később hevesen kikel azok ellen, akik a lehetetlennel próbálkoznak, azaz láthatatlanná akarják tenni a keresztet: „A láthatatlanságba menekülés a hívás megtagadása. Jézus olyan gyülekezete, amely láthatatlan kíván lenni, már nem Krisztus-követő gyülekezet.”¹⁷ Ez azonban még mindig nem az elképzelhető legnagyobb félreértés: „De lehet – és ez még veszélyesebb – úgynevezett reformátori teológia – amely ráadásul a kereszt teológiájának (*theologia crucis*) meri nevezni magát –, és amelynek lényege abban van, hogy az a »farizeusinak« nevezett láthatósággal szemben előnyben részesít egy megjelenését illetően a világhoz idomulásban feloldódott, »alázatos« láthatatlanságot. Itt a gyülekezet ismertetőjele nem rendkívüli láthatósága lesz, hanem a *iustitia civilis*be (polgári igazságosságba) történő belesimulás.”¹⁸ Tehát a *theologia crucis* a „jobb igazság” láthatóvá tételének teológiája. „Nem ismeri-e fel az egyszerű hallgató is egészen világosan, hogy éppen ott a keresztnél valami rendkívüli lett láthatóvá? Vagy mindez teljesen *iustitia civilis* (polgári igazságosság), és maga a kereszt a világhoz való hasonulás jele? A kereszt vajon nem inkább a többiket rémíti meg, amikor éppen a teljes sötétségben látszik hihetetlenül élesen?! Nem elég látható-e az, hogy Krisz-

¹⁵ Vö. *André Dumas: Dietrich Bonhoeffer. Theologian of Reality.* London, 1971. 121. k. Dumas a világtól való elhatárolódás kockázatát abban az értelemben említi, hogy ugyanúgy a törvény lenne a legfontosabb, mint a világban.

¹⁶ *Követés* 86. o.

¹⁷ Uo. 95. o.

¹⁸ Uo. 96. o.

tust elvetették és szenvednie kell, hogy élete a város kapui előtt a szégyendombon végződik? Mi ebben a láthatatlan?!¹⁹ Jézus szenvedése minden, csak nem láthatatlan. A követőnek pedig, akár tetszik, akár nem, ki kell jönnie a napvilágra: „Parancsával Jézus újból a szenvedés közösségébe hívja követőit. Miként is lenne a világ számára látható és hitelt érdemlő a Jézus Krisztus szenvedéséről szóló igehirdetés, ha Jézus tanítványai kivonják magukat Jézus szenvedése alól, és saját testükön visszautasítják azt?”²⁰ És akár tetszik egy (evangélikus vagy más protestáns) kereszténynek, akár nem, a láthatóan, tapasztalhatóan rendkívüli teszi a(z evangélikus vagy más módon) keresztényt kereszténnyé: „Hamis és téves protestáns etika, amely olyasmit állít, hogy itt a Krisztus-szeretet hazaszeretethez, barátságba vagy hivatásba megy át, hogy a »jobb igazság« feloldódik a *iustitia civilis*ben. Jézus így nem beszél. A keresztényi a »rendkívülin« múlik. A keresztény ezért nem állíthatja magát egy sorba a világgal, mert neki a περισσόν-ra kell gondolnia.”²¹

Akkor hogyan oldható fel a látható rendkívülinek és a láthatatlan elrejtettnek ez az ellentéte Mt 5 és 6 között? A válasz háromszoros: 1. Jézus világosságának, a keresztnek láthatónak kell lennie, a követőnek azonban, aki a láthatót cselekszi, rejtve kell maradnia. 2. „Jézus keresztje egyszerre a szükségszerű, elrejtett és a látható, rendkívüli.” 3. Az ellentétet éppen a követés fogalma oldja fel. A követő mindig csak az Urat látja, akarát cselekszi, mégpedig éppen a rendkívülit a legtermészetesebben.²²

Ezzel a háttérrel több, mint világos: „Az imádság teljesen elrejtett. Mindenhogyan ellentéte a nyilvánosságnak. Aki imádkozik, többé nem ismeri magát, hanem csak Istent, akit hív. Mivel az imádság nem a világra hat, hanem egyedül Istenre irányul, éppen ezért a legkevésbé bemutatott jellegű cselekvés.”²³

Ezekben és a későbbi, Mt 7-ről, a tanítványi gyülekezet elkülönítéséről és a nagy elválasztásról szóló magyarázatokban Bonhoeffer a Hitvalló Egyház és az egyház többi része közötti választóvonalat, illetve a Hitvalló Egyházon belüli különbségeket tartotta szem előtt. Nem valamiféle egyháztagság tesz kereszténnyé – még akkor sem, ha az illető egyház mentes a tévtanításoktól –, hanem Krisztus követése, akarátának cselekvése egyértelmű engedelmességgel: „A cselekvés mellett csak a nem cselekvés lehetséges. Viszont nincs cselekedni akarás cselekvés nélkül. Aki Jézus szavával nem úgy foglalkozik, hogy cselekszi azt, az nem Jézusnak ad igazat, hanem nemet mond a Hegyi beszédre, nem cselekszi igéjét. Minden kérdés, magyarázás, problémázás: nem cselekvés.”²⁴ Mondhatnánk azt is, hogy túlzás a cselekvés és a megelőző fontolgatás ilyen

szigorú szembeállítás. Talán azért, mert nem valamilyen (ellenséges) diktatúrában élünk. De még a lehető legjobb demokráciában is (mikor érjük már el?) igaz marad: „Nincs cselekedni akarás cselekvés nélkül.” Manapság a cselekvés persze kevésbé egyértelmű, mint egy diktatúrában. Ugyanakkor több mint elegendő törekvést látunk magunk körül véleménymonopólium kiépítésére, illetve kirekesztésre. Bonhoeffer nyomán a(z evangélikus és más) keresztény követeknek bármiféle kontextus- vagy genitívus-teológia megfogalmazásakor két dolgot ma sem szabad elfelejteniük: „...sohasem lehet »okos« az, ha valamely emberi kilátás vagy remény kedvéért az igazságot a legcsekélyebb mértékben is elferdítik. Nem a helyzetről alkotott értékelésünk, hanem egyedül Isten igéjének igazsága mutatja meg, hogy mi az okos. Okos mindig csak egy lehet: megmaradni Isten igazságánál. Egyedül itt van Isten hűségének és segítségének ígérete.”²⁵ Továbbá: „Nem emberektől kell félnünk. Jézus tanítványainak nem sokat árthatnak. Hatalmuk véget ér a testi halállal. A tanítványoknak azonban a halálfélelmet istenfélelemmel kell legyőzniük. Nem az emberek ítélete, hanem Isten ítélete, nem a test pusztulása, hanem a test és a lélek örök kárhazata jelenti a tanítványok számára az igazi veszélyt. Aki még fél az emberektől, az nem féli Istent. Akiben istenfélelem van, az már nem fél az emberektől. Az evangélium hirdetőjének naponta érdemes emlékezetébe idéznie ezt a mondatot.”²⁶

Itt nem tehettem és nem tehetem meg, hogy ne gondoljak a „diakóniai teológiára”. Akkor is hivatalos irányzat volt, ha szinte senki sem vette komolyan.²⁷ Tehát: ha a félelemből való alkalmazkodást okosságnak állítjuk be azért, hogy a még nagyobb félelmet elkerüljük, és ha a túlélés kedvéért valamennyit lecsippentünk az evangéliumból... Hosszú távon – az örökkévalóság távlatában – melyik (evangélikus vagy más) egyháznak válik javára az ilyen eljárás?

„JÉZUS KRISZTUS EGYHÁZA ÉS A KÖVETÉS”

A könyv második részére kevesebb figyelmet fordítanak, és ritkábban idézik, mint az elsőt az olcsó kegyelemmel és az engedelmeség mondatpárjával. Pedig nyilvánvaló, hogy ezzel is foglalkozni kell: hogyan lesz Krisztus élete és műve láthatóvá egyházában? Bonhoeffer itt kevesebbet foglalkozik magával a megigazulástannal, inkább annak következményeire, és – bármilyen szokatlan is ez evangélikus körökben – a gyülekezeti fegyelemre fordítja figyelmét. Ennek alapja: megigazulás egyszer, megszentelődés pedig mindennap.²⁸ Az itt megfogalmazott kritika is

¹⁹ Uo.

²⁰ Uo. 120. o.

²¹ Uo. 127. o.

²² Vö. uo. 132. k.

²³ Uo. 136. o.

²⁴ Uo. 166. o.

²⁵ Uo. 179. o.

²⁶ Uo. 182. o.

²⁷ A „diakóniai teológia” magyarázatától – a német előadástól eltérően – eltekinthetünk.

²⁸ Uo. 237. kk.

teljes összhangban van az olcsó kegyelem elutasításával. Némi következetlenséget láthatunk abban, hogy a sokkal hosszabb első részben nem utal Mt 18-ra. Mégis vitathatatlan, hogy a Hegyi beszéd és a keresztény gyülekezetnek szóló páli utasítások és intések ugyanabból a forrásból táplálkoznak, amikor Bonhoeffer a világtól való elkülönülést követeli: „A világ nem törheti fel azt a pecsétet, amely által elzárva a szentek gyülekezete a végső megmentést várja.”²⁹ „A tanítás elleni vétket súlyosabban kell megítélni, mint a mindennapi életben valót, mert a tanítás eltorzításával magának a gyülekezetnek a forrását és eredetét, továbbá a gyülekezet fegyelmét rontják meg.”³⁰ Ennek megvilágítására szolgál egy Luther-idézet: *Doctrina est coelum, vita terra*,³¹ amely az *Etikában* is olvasható. Fontos, hogy nincs kétféle Krisztus, mint például *Bultmann*-nál, csupán egy „sokrétű fogalmi rendszer”:³² „A szinoptikus Krisztus nincs távolabb tőlünk és nincs közelebb hozzánk, mint a páli Krisztus. Az a Krisztus van jelen, akit a teljes Írás vall meg.”³³

A követésre hívásnak és indulásnak Pálnál a keresztség felel meg. Ha így látjuk, akkor a keresztség mint a követésre hívás és indulás szentségének gyakorlata az (evangélikus) egyházban csak kritika tárgya lehet. A gyermekkeresztségnek határt kell szabni, éppen azért, mert kétségtelenül keresztség. „Csak ott végezhető el, ahol gondoskodnak az egyszer s mindenkorra végrehajtott üdvösségszerző cselekményben való hit ébren tartásáról – vagyis az élő gyülekezetben. A gyülekezet nélküli gyermekkeresztség nem csupán visszaélés a szentséggel, hanem elvetendő könnyelműség is a gyermek üdvösségével szemben, mert a keresztség megismételhetetlen marad.”³⁴

Ezzel a kezdettel a gyülekezet – a szentek, de nem bűntelenek – további életének is összhangban kell lennie: „Ezzel azt mondtuk, hogy a szentek gyülekezetében csak ott hirdethetnek bűnbocsánatot, ahol bűnbánatot is hirdetnek, ahol az evangélium nem marad törvényhirdetés nélkül, ahol a bűnöket nemcsak és nem feltétel nélkül bocsátják meg, hanem adott esetben meg is tartják.”³⁵ Továbbá: „Nem azzal kell elintézni, hogy az ember jó cselekedetei közepette is meglévő általános bűnösségére panaszkodnak – az nem bűnbánati igehirdetés –, hanem tényleges bűnöket kell megnevezni, megbüntetni és elítélni. Ez a *kulcsok* hatalmának – amelyet az Úr egyházának adott

²⁹ Uo. 238. o.

³⁰ Martin Honecker: *Kirche als Gestalt und Ereignis. Die sichtbare Gestalt der Kirche als dogmatisches Problem*. Kaiser, München, 1963. 149. o. Vö. 150. k.

³¹ *Követés* 267. o. 19. j. Honecker 1963, 149. o. 104. j.: „Ez az idézet Bonhoeffernek az 1936-ban az *EvTh*-ba (409) írt tanulmányában is szerepel.” Továbbá: Dietrich Bonhoeffer: *Ethik*. Kaiser, München, 1992. /Dietrich Bonhoeffer Werke 6./ 362. o. Vö. Martin Luther: *Galaterbrief-Vorlesung* (1531/1535). WA 40/II.51.8k (est nélkül).

³² *Követés* 191. o.

³³ Uo. 192. o.

³⁴ Uo. 196. o.

³⁵ Uo. 246. o.

(Mt 16,19; 18,18; Jn 20,23), és amelyről a reformátorok még olyan határozottan beszéltek – helyes használata.”³⁶

Összefoglalóan azt mondhatjuk: a könyv „páli” része szerint a reformáció egyik elferdítése a félelem a konkrét bűnök megnevezésétől, a kulcsok hatalmának gyakorlatban való alkalmazásától. Némi túlzással: mivel mindnyájan bűnösök vagyunk, senki sem igazán bűnös közülünk.

A másik ferdítés pedig a cselekedetektől való megigazulás miatti túlzott félelem, amely gyanússá és elhanyagolhatóvá teszi a látható, megtapasztalható jó cselekedeteket: „Mivel cselekedeteink alapján lesz az ítélet, ezért parancsolja meg nekünk a jó cselekedetet. A Biblia számára mindenképpen idegen a jó cselekedetektől való félelem, amellyel gonosz cselekedeteinket akarjuk igazolni. Az Írás sehol sem állítja szembe a hitet a jó cselekedettel úgy, hogy a jó cselekedetben a hit rombolását látná. Inkább a gonosz cselekedet az, amely a hitet hátráltatja és megsemmisíti. Kegyelem és cselekedet összetartozik. Nincs hit jó cselekedet nélkül, ahogyan jó cselekedet sincsen hit nélkül.”³⁷ A jó cselekedetektől való ilyesféle elfordulást és idegenkedést felesleges Lutherrel igazolni: „Nem azt vetted el, hogy a kolostorban a legmagasabb követelményeket állították elé, hanem azt, hogy a Jézus parancsa iránti engedelmisséget egyesek külön teljesítményeként értelmezték. Nem a kolostori élet világtól való idegenségét támadta Luther, hanem azt, hogy a kolostor területén ez az idegenség ismét csak a világhoz idomult, ami az evangélium legszégyenteljesebb elferdítése.”³⁸

ÖSSZEFOGLALÁS

A címben feltett kérdésre három részben válaszolhatunk:

1. Követés és egyén
2. Követés az egyházban
3. Követő egyház

Követés és egyén

A kritika világos, sőt banális: ha a tanítvány nem arra figyel, akit követ, akkor már nem követő, nem tanítvány. Ezt a könyv legvégén hangsúlyozza – pozitívan – útravalóként: „A követő egyedül arra néz, akit követ.”³⁹ A híres mondatpár természetesen mindenekelőtt az egyénre vonatkozik. Az egyénnek kell válaszolnia Krisztus követésre hívására. Nem lehet megfontolás és mérlegelés tárgya, hogy érdemes-e tanítványának lenni. Nem azért, mert a tanítvány érdemeket szerez nála (arról ne is beszéljünk, hogy saját maga előtt), hanem azért, mert a követésnek

³⁶ Uo. 246. k.

³⁷ Uo. 252. o.

³⁸ Uo. 225. o.

³⁹ Uo. 262. o.

nincs alternatívája. *Martin Brecht*tel így is mondhatjuk: Luther felfedezte, hogy milyen „rendkívüli dinamika lakozik” az egyedül hit által való megigazulásban.⁴⁰ Bonhoeffer a 20. század elkényelmesedett evangélikus keresztényeiben újra tudatosította ezt a dinamikát, mégpedig különös tekintettel a jó cselekedetekre mint nélkülözhetetlen (és) látható jelekre.

Követés az egyházban

A könyv az egyházzal kezdődik, mégpedig kétszer: „Az egyház megújulásának idején magától értetődő természetességgel felértékelődik számunkra a Szentírás.”⁴¹ „Egyházunk halálos ellensége az olcsó kegyelem.”⁴² Az egyház évszázadok során a reformáció teológiai felismeréseit, mindenekelőtt Luther *theologia crucis*át az ellenkezőjére fordította. Az egyháznak vissza kell szereznie hitelességét. Ennek nincs más módja, mint visszatérni Krisztushoz, akár a „szinoptikushoz”, akár a „pálihoz”. A bűnököt nem igazolni kell, hanem a bűnbocsánat elnyeréséhez konkrétan meg kell nevezni őket. Bonhoeffer ehhez egy akkoriban nagyon szomorú, aktuális példával szolgál: „Magának Krisztusnak testén vétkeznek, aki egy megkeresztelt testvérnek engedélyezi ugyan az istentiszteleten való részvételt, a mindennapi életben azonban megtagadja a vele való közösséget, gyalázza vagy megveti őt.”⁴³ Tehát nincs kettős mérce egyházon kívül és belül, ideértve a „nem árja” keresztények akkori üldözését.⁴⁴

Követő egyház

Ezzel máris a *követő egyház* és a világ viszonyához érkeztünk. Bonhoeffer olyan korban írta e könyvét, amikor vitán felül égető szükség volt a világos állásfoglalásra és elhatárolódásra, mondjuk így: a megigazult szentek látható jó cselekedeteire. Az egyháznak világosan el kell határolódnia a világtól. A keresztény gyülekezet „...így éli saját életét a világ belsejében. Egész lényével és cselekvésével minden pillanatban arról tesz bizonyosságot, hogy »e világ arculata elmúlik«.”⁴⁵ Bonhoeffer *Bethge* szerint a *Követés*ben áttöri a két birodalomról szóló tanítás egyre magasabb falát.⁴⁶ Hadd emlékeztessünk 1944. július 21-i börtönlevelének sokat idézett bekezdésére: „Emlékszem egy

tizenhárom évvel ezelőtti – egy fiatal francia lelkésszel folytatott – beszélgetésre Amerikában. Felvetettük azt a kérdést, hogy tulajdonképpen mit is akarunk a mi életünkkel. Ekkor azt mondta nekem: szent szeretnék lenni (lehetőségesnek tartom, hogy az is lett), ez akkor mély benyomást tett rám. Mégis ellentmondtam neki körülbelül így: Szeretnék megtanulni hinni. Sokáig nem értettem meg ennek az ellentétnek a mélységét. Azt gondoltam, meg tudnék tanulni hinni, amennyiben megkísérelnék valamiféle szent életet folytatni, amint ezen kísérletet a Követés című könyvben leírtam. Ma látom ennek a könyvnek a veszélyeit, mégis ragaszkodom ehhez a könyvemhez.”⁴⁷ Kérdés tehát, hogy a cselekedetekből való megigazulás tévtana, bár meggyengülve, nem tántorog-e vissza a hátsó ajtón. Vagyis a (kényelmes) evangélikusság mégoly radikális kritikája sem menekülhet a kritikától...

SZEMÉLYES ZÁRSZÓ

A könyv második fejezetének (Követésre hívás) első bekezdése már első olvasásra mélyen megragadott. Máskor is sokszor hivatkoztam rá. Hiszen itt nem másról van szó, mint a kereszténység *differentia specificá*járól. Minden azon dől el, hogy kinek tartjuk a követendő Urat. Lévi Máté elhívása (Mk 2,14 par) csak igaz lehet, különben – az anselmusi ontológiai istenbizonyíték mintájára – egy még igazabb történetet lehetne elképzelni, vagyis azt, hogy egy másik vámszedő elhívása valóban így történt:

„Felteszik a balga kérdést, hogy vajon a vámszedő nem ismerte-e már Jézust, és ezért állt készen arra, hogy a hívás nyomán kövesse. A szöveg azonban éppen erről hallgat oly makacsul, hiszen az egész a hívás és a cselekvés közvetlen kapcsolata miatt fontos. Nem érdekli az ember kegyes döntéseinek lélektani indoklása. Miért nem? Azért, mert hívás és cselekedet ilyen sorrendjének csak egyetlen érvényes indoklása létezik: *maga Jézus Krisztus!* Ő az, aki hív. Ezért követi a vámszedő. Jézus feltétlen, közvetlen és megindokolhatatlan tekintélye igazolódik ebben a találkozásban. Itt nincs semmi előzmény és semmi más következmény, mint az elhívott engedelmissége. Jézus a Krisztus, ez ad teljhatalmat arra, hogy hívjon és szavának engedelmisséget követeljen. Jézus nem mint tanító és példakép, hanem mint Krisztus, az Isten Fia hív követésére.”⁴⁸

Csak istenfiúi minőségében tanító és példakép. Különbözőben milyen alapon követelt volna és követel ma is „egyér-

⁴⁰ Martin Brecht: *Martin Luther. Sein Weg zur Reformation 1483–1521*. Calwer Verlag, Stuttgart, 1981. 369. o. Vö. 226. k.

⁴¹ *Követés* 16. o. Előszó.

⁴² Uo. 23. o. Kiemelések tőlem.

⁴³ Uo. 217. o.

⁴⁴ Vö. Honecker 1963, (5. j.) 150. k. 115. j.

⁴⁵ *Követés* 229. o.

⁴⁶ *Dietrich Bonhoeffer*. Dargestellt von Eberhard Bethge. Überarbeitete Neuausgabe. Hamburg, 2006. 137. o. Az élet- és pályarajz hamarosan magyarul is megjelenik.

⁴⁷ Dietrich Bonhoeffer: *Widerstand und Ergebung. Briefe und Aufzeichnungen aus der Haft*. Gütersloh, 1998. /Dietrich Bonhoeffer Werke 8./ 541. k. Vö. Dietrich Bonhoeffer: *Nachfolge*. 2. Auflage der Taschenbuchausgabe. Gütersloh, 2005. /Dietrich Bonhoeffer Werke 4./ Nachwort des Herausgebers, 325. kk. A beszélgetésre 1951-ben került sor, a fiatal francia református lelkész Jean Lasserre volt (1908–1983), a *Mouvement International de la Réconciliation* alapítója és titkára 1961–1968 között.

⁴⁸ *Követés* 37. o.

telmű engedelmisséget”? Lehet-e bárkit, akit evangélikusnak kereszteltek, evangélikusnak nevezni, ha Jézust, az Isten Fiát szeretné elválasztani Jézustól, a tanítótól és pél-

⁴⁹ „Az evangélium veleje és alapja az, hogy mielőtt példát vennél Krisztusról, felismered és elfogadod őt mint Isten ajándékát és adományát, mely immár a tiéd. Oly módon, hogy mikor látod és hallod, hogy valamit tesz vagy elszenved, akkor nem kételkedsz benne, hogy ő, Krisztus maga e tettel és szenvedésével együtt a tiéd, s mindegyre ugyanúgy hagyatkozhatsz, mintha te tetted volna, igen, mintha te magad volnál Krisztus.” (...) Ha már elfogadtad Krisztust, mint üdvösség alapját és velejét, akkor következik a második pont, hogy példát végy róla, s úgy szenteld magad felebarátod szolgálatára, ahogyan – mint láttad – ő neked szentelte magát. Lásd,

daképtől? Szüksége lehet-e az evangélikusságnak, a lutheranizmusnak – Lutherrel teljes összhangban⁴⁹ – ennél is radikálisabb kritikára?

ettől kap erőre a hit és a szeretet, ezzel teljesedik be Isten parancsolata, ekkor tud az ember boldogan és félelem nélkül bármit megtenni és elviselni. Vedd hát észre: Krisztus mint ajándék a hitedet táplálja és kereszténnyé tesz téged; ugyanő viszont mint példakép tetteidet irányítja. Cselekedeteid nem tesznek téged kereszténnyé, hisz épp azért származhatnak tőled, mert korábban kereszténnyé lettél. Ahogy az ajándék és a példakép különböznek egymástól, ugyanúgy különböznek a hit és a cselekedetek.” Luther Márton: *Mi az evangélium?* Ford. Csepregi Zoltán. Magyarországi Luther Szövetség, Budapest, 1995. /Magyar Luther Füzetek 5./ 8. k. WA 10/I,11,13–18.

KOCZORNÉ HEINEMANN ILDIKÓ

Lesznek ketten egy testté

A jegyesbeszélgetés pasztorálpszichológiai vizsgálata I.

A DOLGOZAT KELETKEZÉSÉNEK KÖRÜLMÉNYEI, CÉLJA ÉS FELÉPÍTÉSE

Ezt a dolgot 2005-ben a Debreceni Református Hittudományi Egyetem pasztorálpszichológiai szakán készítettem. Amikor kiválasztottam a szakdolgozat témáját, Dabason még csak egy alkalomból álló jegyesbeszélgetést tartottunk. A második találkozáskor a liturgiával ismertettük meg a jegyeseket, és az esküvő gyakorlati lefolyásáról beszélgettünk. A szakdolgozat adott lehetőséget arra, hogy eddigi gyakorlatomat felülvizsgáljam, minőségileg javítsam. Szerettem volna elérni, hogy gyülekezetünkben és munkámban az esküvő kilépjen a szolgáltatások köréből, és a beszélgetések révén a párok életében olyan lelkiigondozás vegye kezdetét, amely házasságukban is folytatható, segítséget nyújthat a krízisek kezelésében. *Komlósi Piroška* szerint „...a házasságkötés időpontja, pontosabban a házasságra lépők érettsége azért fontos, mert a házasság kezdeti időszakának jelentős szerepe van abban, hogyan alakul távlataiban is a kapcsolat mind az egyén önkitaljesítése, érzelmi stabilitása, mind a leendő gyermekek egészséges felneveléséhez szükséges körülmények megeremtése, kialakítása szempontjából”.¹ Magyarországon a házasságoknak több mint a fele felbomlik. Igaz ez azokra nézve is, akik evangélikus templomban kérik házasságukra Isten áldását.

Hézszer Gábor azon a véleményen van, hogy a házasságra való előkészítést már az ifjúsági órákon el kell kez-

deni.² Egyetértek véleményével, sajnos azonban az ifjúsági órákra nem jár el minden fiatal, aki házasságára nálunk kér áldást. Az esküvő előkészítése alkalmával viszont szívesen részt vesznek azokon az istentiszteleteken, ahol a régi hagyomány szerint a jegyespárt kihirdetik a gyülekezetnek. Azt gondolom, nincs más lehetőségünk, mint hogy ezt az időt kihasználjuk.

Bence Imre személyes tapasztalatokon, gyakorlaton alapuló beszámolója³ is azt mutatja, hogy evangélikus egyházunkban egyre inkább törekszünk a lelkiigondozói interaktív együttlétekre létrehozására. A gyülekezeti adottságok különbözősége miatt nagy eltérések lehetnek munkák és munkák között. Más alkalmak hozhatók létre egy budavári gyülekezetben, és mások a dabasiban. Cikkeknek azonban nem az a célja, hogy a különbségekre, nehézségekre rávilágítsak, hanem hogy bátorítsam minden kollégámat arra, hogy saját belátásuk, habitusuk szerint használják fel munkájukban akár a *Bence Imre* cikkében, akár az én dolgozatomban megjelent ötleteket, pszichológiai elmélettel alátámasztott beszélgetési sémákat. Hangsúlyozom, hogy dolgozatom egy speciális oldalról világítja meg a jegyesbeszélgetés témakörét, ez pedig a pasztorálpszichológiai oldal. Elméleti részében a párválasztás, a házasság kezdeti szakaszának pszichológiai megközelítését mutatom be, különös tekintettel azokra a kérdésekre, amelyek a beszélgetésekben hangsúlyt kapnak. Bár a beszélgetések alapját az esküvői liturgiában elhangzó igeszakaszok ad-

¹ Komlósi Piroška: A család támogató és károsító hatásai a családtagok lelki egészségére. A család helyzete a társadalomban. In Gerevich József (szerk.): *Közösségi mentálhigiéne*. Gondolat, 1989. 18. o.

² Hézszer Gábor: *A pásztori pszichológia gyakorlati kézikönyve*. Magyarországi Református Egyház Kálvin Kiadója, Budapest, 1995. 301–302. o.

³ Bence Imre: Jegyesoktatás a budavári gyülekezetben. *Lelkipásztor*, 2004/10. 385–389. o.

ják, a helyszűke és az olvasótábor hozzáértése miatt itt nem közlöm a házasságkötés teológiai aspektusáról szóló fejezetet.

A gyakorlati részben először a beszélgetések kérdéseit, témáit mutatom be. Természetesen a beszélgetések témája sokban hasonlít a budavári gyülekezetben folyó jegyesbeszélgetések tartalmára. A gyakorlati rész második felében a beszélgetéseket dolgozom fel a célban megadott szempontok alapján.*

A dolgozat végén a beszélgetések tapasztalatai alapján fogalmaztam meg a jövőre vonatkozó terveimet. Mivel két év telt el az első kísérleti jegyesbeszélgetés óta, a cikk megjelenése jó alkalmat kínál arra, hogy az akkori jegyespárokkal való kapcsolatokról és az azóta keletkezett tapasztalataimról is beszámoljak.

Dolgozatom célja, hogy a beszélgetések elemzése, észrevételeim leírása révén tanulságokat vonjak le lelkigondozói munkámról, a párok velem való kapcsolatáról, a lelki gondozáshoz, jegyesbeszélgetéshez való hozzáállásukról, a témákkal kapcsolatos sajátosságokról. Kérdésem, hogy adhat-e a pasztorálpszichológia valami speciális segítséget az esküvő előtti élethelyzetben. Igyekszem megfogalmazni a jövőre vonatkozó tanulságokat is.

A HÁZASSÁG ELŐTTI IDŐSZAK ÉS A HÁZASSÁG KEZDETI SZAKASZÁNAK PSZICHOLÓGIAI ASPEKTUSAI – A BESZÉLGETÉSEKBEN MEGJELENŐ SÚLYPONTOK

Identitás és intimitás összefüggései

Erikson identitáselmélete az ember pszichikai fejlődését nyolc szakaszra osztja. A hatodik szakasz a jegyesbeszélgetések szempontjából igen fontos. A fiatal felnőtt feladata a kapcsolatteremtés, a szerelmi és házassági kapcsolatok vállalása. Erikson szerint ez csak akkor lehetséges, ha az egyén identitásérzete elég erős. A kapcsolat, a kölcsönösség a felnőtt lét meghatározója. A kapcsolat kialakítása és megtartása az egyén intimitásra való képességétől függ. Az identitás jellemzője ebben a szakaszban az, hogy az ember kiegyensúlyozott mértékben képes intimitásra és önmaga elhatárolására: kapcsolataiban nem adja fel önmagát, de identitását sem kell annyira védenie, hogy ne vállalhatná a kapcsolatteremtés kockázatát.⁴ Az emberek többsége ebben az életkorban választ élettársat magának. A férfi és a nő intimitását az idő múlásával az elköteleződés egészíti ki. Az esküvővel, házasságkötéssel pedig reményük szerint egy életre szóló kapcsolatra mondanak igent a pár tagjai.

* A dolgozatot a *Lelkipásztor* két részben közli. Jelen számunkban a negyedik beszélgetésig bezárólag olvashatják a tanulmányt.

⁴ Hézszer 1995, 74–75. o.

Az önismeret és a párválasztás összefüggései

Vizsgálatok kimutatták, hogy az emberek párválasztását nagymértékben befolyásolja az, hogy milyen embernek tartják magukat, milyen az énképük. A férfinak és a nőnek illenie kell egymáshoz, választásuk mégsem teljesen tudatos, hanem többé-kevésbé tudattalan.⁵

A tudattalan választás ténye nem jelenti azt, hogy partnerünket nem elég jól választjuk meg. Ez egy kutatási eredmény, amelynek tudomásulvétele segítségére lehet az egyénnek abban, hogy még jobban megismerje kapcsolata mozgatórugóit, társát és önmagát. Ez a felismerés magával hozhatja a társ még jobb megbecsülését, a másik másóságának vagy hasonlóságának tisztelétét. Azáltal, hogy a felek felismerik, társuk miben illik hozzájuk, a kapcsolatauk erősségeit tudatosítják. Számomra fontos, hogy a felek a másik hozzájuk illő, de esetleg tőlük eltérő tulajdonságait, képességeit értéknek tekintsék, és észrevegyék, hogy egymással lesz teljes az életük.

A szülői minta befolyása

A párválasztást befolyásoló tényezők között jelentős szerepe van az ellenkező nemű szülőkről kialakított képnek. A párválasztás során a szülői minta alapján különböző tulajdonságokat, személyiségjegyeket tudattalanul előtérbe helyezünk, másokat pedig nemkívánatosnak, taszítóknak találunk.

A házassági szerepelvárások alakulásában is figyelembe kell venni a szülői mintát. A házastárs felé irányuló elvárásokat az ellentétes nemű szülő által megvalósított szerepviselkedések befolyásolják. Akinek jó tapasztalatai vannak ellentétes nemű szülőjével, az azonosulni tud a kapott mintával, és szülőjéhez hasonló társat keres magának. Aki csalódott szülőjében, és elutasítja annak viselkedését, az apjával vagy anyjával ellentétes jellemű, viselkedésű párt választ magának.

A hozott házasságmodell is a szülői család mintáját követi; mindegyik fél törekszik arra, hogy a sajátját fogadtassa el a másikkal. A közös álláspont kialakítását megnehezíti, hogy a szülők nyomást gyakorolnak a fiatalokra, és elvárják az egyik, illetve a másik modell hűséges megvalósítását.⁶

Beszélgetéseim során gondot fordítok arra, hogy a partnerek felismerjék hozott mintáikat, hiszen ez hozzásegíti őket ahhoz, hogy a társuk által megfogalmazott elvárásokat, cselekedeteinek mozgatórugóit is jobban megértsék, és saját elvárásaikkal vagy félelmeikkel is tisztában legyenek.

⁵ Buda Béla – Szilágyi Vilmos: *Párválasztás*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1988. 98–99. o.

⁶ Komlósi 1989, 18–19. o.

A szülő és a gyermek elválásának folyamata

A személyes életciklusok kapcsolódnak a családi életciklusokhoz. Ha az egyéni, személyes növekedés időben együtt jár a család fejlődése szempontjából kritikus feladatok végrehajtásával, akkor a családban, a párkapcsolatban komfortérzés alakul ki. A tagok jól érzik magukat a családban, illetve a házassági párkapcsolatban.

Becvar és Becvar a család életében kilenc ciklust vázolt fel, amelyből számomra kettőnek van most jelentősége. Az első szakasz a „független felnőtt” nevet kapta, amelyben az érzelmi életet a szülő és a gyermek elválásának elfogadása befolyásolja. A szakasz kritikus feladatának jelölik meg az eredeti családtól való elkülönülést, a kortársi kapcsolatok kialakítását, valamint a munka, illetve a pálya kezdetét. A második szakasznak a „frissen házasodott” állapotot tartják. Az érzelmi életet a házastárs iránti elkötelezettség jellemzi. Kritikus feladatoknak tekintik a házastársi rendszer kialakítását, a helycsinálást a hitves részére a családban és a baráti körben, a munka-, illetve pályaigények átformálását.⁷

A jegyesbeszélgetések idejét mind a két szakasz meghatározza. A gyermek és a szülő eddigi kapcsolatát épp az esküvő keretezi át, még akkor is, ha a fiatalok már együtt élnek. Az elszakadás, elhagyás, elengedés hosszú évekig húzódnó folyamatának az esküvővel le kell zárulnia, hogy a pár képes legyen az egészséges házastársi viszony kialakítására. Ilyenformán a szülők átélhetik a gyermeküktől való búcsú nehézségeit, a fiatal pedig többé nem tarthat igényt szülei gyámolító gondoskodására. Különösen izgalmas számomra, hogy az egyes jegyespárok ezt a helyzetet hogyan élik át. Átérik-e szüleik félelmeit? Hogyan tudnak szüleikkel harmonikus kapcsolatot létrehozni úgy, hogy közben ne sérüljön társukkal való kapcsolatuk sem?

A házasság beválásának feltételei

Az egymáshoz való alkalmazkodás, a házastársi identitás kialakítása nem megy máról holnapra, ez hosszú folyamat, amely a házasságkötéssel, az összeköltözéssel, az együttéléssel kezdődik.

C. Kirkpatrick a szubjektív igények kielégítésére való törekvést a szelektív szükségletek elméletével magyarázza.⁸ A házasság harmóniája akkor lesz teljes, ha mindkét fél kielégítheti szükségleteit. A szükségletek mindenkiben hierarchikus rendszert alkotnak. A házasság akkor mondható jónak, ha a partnerek fontosabb, előnyben részesített szükségletei általában és legnagyobb részben kielégülnek. „A legfontosabb elvárásoknak tartják a biztonsági (véde-

ség-, szolidaritás-) igényt; az elismerési, megbecsülési igényt; a szexuális-erotikus (gyengédségi és kölcsönös örömszerzési) igényt és az önkifejezési, önmegvalósító igényt.”⁹

A szerzők arról is írnak, hogy ha a házasság beválásának tényezőit vizsgáljuk, akkor különbséget kell tenni a házasság előtti és utáni tényezők között. „A házasság előtt a legfontosabbak: a család összetétele, szociális helyzete és emocionális légköre, a szülőkhöz és a családtagokhoz való viszony kialakulása, továbbá az addigi partnerkapcsolati viszony és a személyiség egész szerkezete. A házasságkötés után az említettek közül az összeillés és az alkalmazkodás a döntő tényező.”¹⁰

Fontos számomra, hogy a beszélgetésekben kerüljenek elő a házastárssal kapcsolatos elvárások, és mód nyíljon arra, hogy a felek jól megtalálják az egymással való kommunikáció útját, hogy nyílt és őszinte szavakkal kifejezzék egymásnak igényeiket, kéréseiket, szükségleteiket. Fontosnak tartom, hogy az igényekkel szemben megfogalmazható és kimondható legyenek a kapacitások: vajon képesek-e a felek a tőlük elvárt igényeknek megfelelni. Az egymáshoz való alkalmazkodáshoz hozzátartozik, hogy a felek időnként lemondanak saját igényeikről a másik javára.

Az egymáshoz való alkalmazkodás és az intimitás

Komlósi Piroska arról ír, hogy az egymáshoz való alkalmazkodás legalapvetőbb feltételét egy korábbi, sikeresen megoldott intim kapcsolatban kell keresni. Így a kora gyermekkori anya-gyermek kapcsolat minden későbbi intim kapcsolat alapsémájául szolgál. Az anya-gyermek kapcsolat meghatározó a házastársi kapcsolatban is, később pedig szülőként a gyermekkel való kapcsolatban is észrevehető az első intim kapcsolat elemei.¹¹

Burgess és Cottrell a házasság alapkövének az érzelmi és intimszférát tartják. Szerintük a kölcsönös megelégedettséget nyújtó házasságokban a párok ezeken a területeken alakítják ki egymással a legnagyobb összhangot. „A legfontosabb szerintük: a kritikus kérdésekben (pénzügyek, rokoni kapcsolatok) való nagy egyetértés; a megfelelő számú közös érdeklődési és tevékenységi terület; az érzelmek és a kölcsönös bizalom nyílt és gyakori kifejezése; a házassággal szemben minél kevesebb elégedetlenség kifejezése, [valamint az] önmagunk állapotáról [kapott] pozitív jelzések, [az] önbizalom érzete.”¹²

Komlósi Piroska hangsúlyt helyez a kölcsönös kielégülést nyújtó szexuális kapcsolatra is.

⁹ Uo. 268. o.

¹⁰ Uo. 270. o.

¹¹ Komlósi 1989, 19. o.

¹² E. W. Burgess – Leonard S. Cottrell: *Predicting Success or Failure in Marriage*. Prentice Hall, 1939. Idézi Komlósi 1989, 19. o.

⁷ *Féjezetek a konzultáció pszichológiájának tárgyköréből*. Szerk. dr. Fonyó Ilona – Pajor András. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, 2000. 241–242. o.

⁸ Kirkpatrick idézi Buda–Szilágyi 1988, 268–269. o.

A beszélgetések arra is módot adnak, hogy a házasanaládók a lelkipogondozó jelenlétében megbeszélhessék kritikus kérdéseiket, kifejezhessék egymás iránti érzelmeiket.

A szerelem és a szeretet megélése

Azon kutatási eredmények alapján, amelyek azt mutatták ki, hogy az emberek különbözőképpen élik meg a szerelmet, a szociálpszichológia megalkotta a szerelem háromszögelméletét. *Robert Strenberg* szerint a szerelem három elsődleges összetevőből áll, úgymint intimitás, szenvedély és elköteleződés. Ennek a három összetevőnek a változatos keveréke határozza meg a kapcsolat minőségét. A szerelem típusainak változatossága arra világít rá, hogy az érzelmek intenzitása, természete idővel változhat, sőt az érzelmek az egyes embereknél eltérőek lehetnek. Az intim kapcsolat során fontos, hogy igyekezzünk megérteni és érzékelni azt, ahogyan a társunk szeret minket. A nehézséget az okozhatja, hogy ez eltérhet attól, ahogyan mi szeretjük őt.¹³

Gary Chapman pont erre a tényre építi *Egymásra hangolva* című könyvét. Könyve arról szól, hogy a szeretetnek ötféle nyelve van. Mindannyian arra hajlunk, hogy a számunkra legfontosabb szeretetnyelven fejezzük ki szeretetünket házastársunk iránt. Szeretetünknek adunk hangot, az üzenet mégsem jut el hozzá, mert az a nyelv, amelyet mi használunk, ismeretlen a számára. Chapman ezért tartja rendkívül fontosnak azt, hogy felismerjük saját szeretetnyelvünket, és társunkéval is tisztában legyünk.¹⁴ Az öt szeretetnyelv a következő: 1. elismerő szavak; 2. minőségi idő; 3. ajándékozás; 4. szívességek; 5. testi érintés.

Meglátásom szerint Chapman szeretetnyelvei a Burgess és Cottrell által leírt érzelmi és intimszféra területeit ölelik fel. Ugyanakkor könyve és szemlélete a szeretet keresztény gyakorlatához ad segítséget. A szeretet tanulása az alkalmazkodás sikerességét is jelenti. Az általa felrajzolt út viszont épp ellentétes a világi szemlélettel. Egymásnak feszül a két homlokegyenest különböző álláspont. A világi szemlélet szerint a beteljesülés abban rejlik, ha a csúcson vagyunk, sikeresek vagyunk, és mások szolgálnak ki bennünket. A Chapman által leírt jézusi szemlélet szerint a beteljesülést és a boldogságot abban találjuk meg, ha másokat szolgálunk, és az önként vállalt szolgálatban keressük a szeretetet.

Könyvét nagyon érdekesnek találtam; a jegyesbeszélgetésben átvettem az ő szemléletét és felhasználtam a kérdéseit.

¹³ Eliot R. Smith – Diane M. Mackie: *Szociálpszichológia*. Osiris, Budapest, 2002. 632–633. o.

¹⁴ Gary Chapman: *Egymásra hangolva*. Harmat, Budapest, 2003. 14. o.

A BESZÉLGETÉSEK TÉMÁI: KÉRDÉSEK ÉS FELADATOK

Első beszélgetés

Bevezető kérdések

- Milyen gondolatokkal, érzésekkel jött ide a társad?
- Mit vár ezektől a beszélgetésektől? Mennyire akarja a társad ezt a beszélgetést?
- Tart-e valamitől, és ha igen, akkor mitől?
- Szóba jött-e köztetek ez a beszélgetés? Mit mondott a társad róla? Hogyan mondta?
- Halottad, hogy valaki másnak is beszélt erről a társad? Kinek és mit mondott? Milyen arckifejezéssel beszélt?

„Szerzek neki segítőtársat, hozzá illőt”

Az első alkalmon játékos feladat formájában arra keressük a választ, hogy a jegyespárok milyennek látják társukat és saját magukat. A cél, hogy rámutassak azokra a tulajdonságokra, képességekre, amelyekben a párok az egymáshoz való illeszkedést mutatják. A válaszokat először mind-egyik fél egy papíron rögzíti, majd megbeszéljük.

A feladatok a következők:

- Milyennek látod a társadat? Írd fel 4-10 tulajdonságát, képességét!
- Milyennek lát téged a társad?
- Milyen vagy? Amit a másik nem lát meg benned.

A második feladat a házastárs iránti elvárásokról szól. Feladat:

- Mit vársz el a házastársadtól?
- Mit adsz te neki mint házastárs?

A beszélgetés fontos eleme, hogy a leendő házastársak lefedezzék, társukat most egy szemüvegen keresztül látják. Ez a szemüveg felnagyítja a társnak azokat a tulajdonságait, képességeit, amelyek számukra fontosak, éppen azokat, amelyekben illeszkednek egymáshoz. Feladatunknak tekintem, hogy rámutassak arra: vannak dolgok, amelyekben már összeillenek, és van még számos dolog, amelyben csiszolódnuk kell. A beszélgetés egyben arra való indítás, hogy a jegyesek vegyék észre azt is, amiben még csiszolódnuk kell. Egy-egy sikeres lépés felidézése reményt és biztonságot ad a párnak arra nézve, hogy képesek lesznek az együttműködésre olyan pontokban is, amelyekben most még sikertelennek látják magukat. Feladatunknak tekintem, hogy olyan információkat adjak a párnak önmagukról, a kapcsolatok törvényszerűségeiről, amelyek segítségükre lehetnek a továbbiakban. Ilyen például az, hogy az összecsiszolódás nem megy máról holnapra. Tanulni kell az egymással való élest. A csiszolóadás egyik feltétele a nyílt kommunikáció. A nő és a férfi sok mindenben különbözik egymástól, még a kapcsolatot is eltérően értékelik. Az idők folyamán nem maradnak ugyanolyanok, mint most, sokat változnak. Előfordul, hogy az egyik fél megváltozását nem követi automatikusan a másik fél változása is. Ilyen nagy változást jelent például a gyermek születése.

Házi feladat

A találkozásokot házi feladattal zárom. A feladat önmaguk, párkapcsolatuk tudatosabb megfigyelése: a sikeres csiszolóási pontok észrevétele és azoknak a pontoknak az észlelése, ahol még szükségük van csiszolódásra.

Arra kérem a párokat, hogy a következő találkozásunkra hozzanak 5-5 gyermekkori képet. Lehetnek a képen rajtuk kívül mások is, az a fontos, hogy ők hat év alattiak legyenek a képeken.

Második beszélgetés

„Elhagyja apját és anyját”

Ez a témakör a családdal kapcsolatos élményeket, érzéseket dolgozza fel. Egyik eleme az, hogy a fiatalok tisztában legyenek azokkal a mintákkal, értékekkel, amelyeket ott-honról visznek magukkal házasságukba. Tudatosítsák, hogy a szüleikkel való kapcsolatuk nagyban befolyásolja házastársukkal való viszonyukat.

Az elszakadás-elhagyás témaköre arra világít rá, hogy mennyire tudnak, tudtak a fiatalok önállóvá válni, függetlenné lenni szüleiktől. Fontos eleme ennek az, hogy a szülők mennyire képesek elengedni gyermekeiket.

A fényképekről való beszélgetés

A fényképekről való beszélgetés célja a szülői család megismerése. A fényképek kapcsán különösen is az érdekelt, hogy a vőlegény és a menyasszony hogyan tekint szüleire: milyennek látják őket, milyen emlékeket hordoznak róluk. A kért fényképek abból a korszakból valók, amikor a gyermek az ödipális korszakban rajong ellentétes nemű szülőjéért. A párválasztást nagymértékben befolyásolja, hogy milyen mintát kaptunk ellentétes nemű szülőnktől. Ennek feltárására szolgál a második alkalom.

A fényképekkel kapcsolatos kérdéseim a következők:

- Ki van a fényképen?
- Hogyan emlékszel erre a képre?
- Miért ezt a képet hoztad? Ki készítette a fényképet?
- Ki hiányzik róla az akkori családból? Hogyan változott azóta a család?

A szülői minta

A fényképekről való beszélgetés után arra kérem a párokat, hogy írják fel a papírjukra, milyennek látják az édesanyjukat, édesapjukat. Céлом, hogy megfigyeljék, párválasztásukban mennyire jelentős szerepet játszott a szülői minta. Lényegesnek tartom, hogy egymás előtt kimondják, mennyire követendő számukra szüleik példája, elfogadják-e őket, életüket, vagy sem.

Kérdéseim:

- Ha a veletek ellentétes nemű szülőtökre néztek, miben szeretnétek, ha őt követné a házastársatok, és mit szeretnétek, hogy ne úgy tegyen, ahogyan ő tett?
- Miben szeretnétek a veletek azonos nemű szülőtökre

hasonlítani, úgy tenni, ahogyan ő tett, és mi az, amit semmiképpen nem szeretnétek úgy csinálni, mint ő?

Elhagyás-elengedés

- Mi minden fog hiányozni édesanyátoknak, ha elhagyjátok a családi fészket?
- Mit kaptok édesanyától nap mint nap?
- Miről tudtok lemondani ezek közül? Mit nem követeltek majd a házastársatoktól, amit eddig megkaptatok a szüleitektől?

Hozott értékek

Egy értéklistát adok a házasulandók kezébe. Kérem, hogy külön-külön dolgozzanak, majd ha végeztek, megbeszéljük az eredményt.

Az értéklista:

- tudás
- pénz
- hasznos munka
- egészség
- szeretet
- tehetség
- hit
- föld
- vagyontárgy

Kérdések:

- Mely családtagod számára tartozik az adott érték az általa három legfontosabbnak tartott közül?
- Állítsd ezeket az értékeket a saját magad fontossági sorrendjébe!

Házi feladat

Kettő feladatot adok. A házi feladatoknak nemcsak az a célja, hogy a jegyesek jobban megismerjék egymást, hanem hogy dolgozzanak, működjenek együtt. A közös feladatok megoldása segíti az összetartozást, és elősegíti a hatékony kommunikáció fejlődését.

Az egyik feladat, hogy a következő nézetek, családi mondások közül válasszák ki azokat, amelyeket családjukban valamelyik szülő képviselt. Ezután dolgozzanak együtt. Hasonlítsák össze a két mondássort, és beszéljenek arról, hogy melyek lesznek vajon érvényesek az ő családjukra. Vannak-e azonos vagy összeférhetetlen mondások a bejelölt mondatok között?

- Az a tied, amit megeszel.
- Inkább ne menj iskolába, de ne színlelj betegséget.
- Csak az a fontos, hogy meglegyen a napi betevőnk.
- Aki nem dolgozik, ne is egyék.
- Soha nem lehetünk elégedettek azzal, amit megszereztünk.
- Ha valaki megüt, ne hagyj magad, üss vissza!
- Lehet, hogy a másinak is igaza van.
- Az anyád is csak ember.
- Szép az élet.
- Addig nyújtózkodj, ameddig a takaród ér!

- Most élj, amíg fiatal vagy.
- Alvó embert sose zavarj!
- Nem a bőr színe a fontos, hanem az ember viselkedése.
- Harcolj az érdekeidért, más úgyse teszi.
- Mindenki azt kapja, amit megérdemel.
- Beszélj szépen magyarul, mert ez az anyanyelved!
- Gondold meg, kivel állsz szemben, mielőtt viccelődnél!
- Ha jó szándékból kritizál valaki, ne sértődj meg!
- Ha nem tanulsz, elmehetsz utcaseprőnek!
- Látod, tudsz te, ha akarsz!
- Ne menjen le a nap a haragoddal!
- Rend a lelke mindennek!
- Kérj bocsánatot akkor is, ha nem érzel őszinte megbánást!
- Fogadj szót, mert akkorát adok, hogy a fal adja a másikat!
- Bezzeg az én gyermekkoromban...
- Én csak jót akarok neked!
- Hol a söröm?
- Tele van a hócipőm veletek!¹⁵

A másik házi feladat gyanánt az esküvőjük megszervezésével járó dolgokról kérek egy beszámolót. Voltaképpen az érdekel, hogy az esküvő megszervezése milyen konfliktusokkal jár, hogyan sikerül ezeket megoldani. A feldolgozáshoz a következő kérdéseket adom át nekik:

- Hogyan zajlik majd az esküvőtök és a lakodalmatok?
- Készítetek egy listát arról, hogy mit kell még elintézni az esküvőig, lakodalomig, és mit tettetek már meg eddig! Például az esküvő időpontjának kijelölése, a templom kiválasztása, az étterem kiválasztása stb.
- Külön-külön jelöljétek meg az egyes pontoknál, hogy szerintetek kinek az akarata érvényesült!
- Hol érvényesült születek akarata?
- Melyik az a pont, amelyikben nehezen jutottatok döntésre?
- Melyik az, amelyikben most is konfliktus van? Lehet, hogy nincs ilyen?
- Kik között volt konfliktus: a szülők és közöttetek, a leendő nászok között vagy kettőtök között?
- Milyen elintéznivalók háruznak rátok, és mit csinálnak a szülők?
- Ha nem értetek egyet a születekkel, mi történik? Például rájuk hagyjátok, megsértődtek, becsapjátok az ajtót.
- Ha ti ketten nem értetek egyet, mi történik? Hogyan érvényesítitek saját akaratotokat a másikéval szemben?

Harmadik beszélgetés

A beszélgetés egyik felét a házi feladat megbeszélésére szánom.

A második felének megkönnyítésére a jó házasságról szóló állításokat fogalmaztam meg. Tervem szerint az értékelés után ezekről az állításokról kezdeményezek beszél-

getést. Az állítások megfogalmazásánál az a szempont motivált, hogy megkeressem a házassággal kapcsolatos hamis elvárásokat, illetve hogy a felek különböző nézeteit ütköztessem.

„Lesznek ketten egy testté”

Milyen szerintetek a jó házasság? Az alábbi állításoknál jelöld 1 és 5 közötti számmal, hogy szerinted milyen mértékben igazak (5 = teljesen igaz, 1 = egyáltalán nem igaz).

- A jó házasságban:
 - A házastársak el merik egymásnak mondani, ha bántja őket valami.
 - A házastársaknak nincs titkuk egymás előtt.
 - A házastársaknak nincsenek külön programjaik.
 - Feladják a régi baráti kapcsolatokat.
 - Mindkettejüknek örömet okoz a nemi élet.
 - Közös céljaik vannak.
 - Együtt járnak templomba.
 - Figyelembe veszik egymás testi és lelki szükségletét, és igyekeznek kielégíteni azt.
 - Időnként elolvasnak együtt egy könyvet, és megbeszélik.
 - A házastársaknak soha sincs nézeteltérésük.
 - Együtt osztják be a pénzüket.
 - Külön pénzzel nem rendelkeznek.
 - Mások előtt is kifejezik összetartozásukat.
 - Nem panaszkodnak egymásra saját szüleiknek.
 - Megbecsülésüket a másik iránt úgy fejezik ki, hogy meghallgatják a másik érzéseit, gondolatait, és tekintettel vannak azokra.
 - Megtartják saját hobbiikat.
 - A házastársak külön-külön oda mennek, ahova akarnak, nem tartoznak egymásnak számadással az idejüket illetően.
 - A házastársak időnként megdicsérik egymást valamiért.
- A feladat után minden pontról külön is beszélgetünk. Nagy hangsúlyt helyezek a különbségek okainak tisztázására, megbeszélésére.

Negyedik beszélgetés

„Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!”

Ez az alkalom a szeretet-szerelem kérdése köré összpontosul. A beszélgetés alapját Chapman könyve szolgáltatta, amely szerint a házastársak szeretik egymást, azonban nem biztos, hogy jól mutatják ki a másik iránt érzett szeretetüket. A kérdések a következők:

- Melyiket tartod értékesebbnek, a szeretetet vagy a szerelmet? Miért? Tönkretethet-e a szeretetet?
- Emlékszel, mikor érezted gyerekkorodban a legjobban, hogy a szüleid szeretnek téged?
- Mivel okozza a társad a legnagyobb fájdalmat számodra? (Ez a kérdés a belső szükségletekre világít rá.)

¹⁵ A lista forrása: Bácskai Júlia: *Magánélettan*. Pannonklett Kiadó, 1997. 98. o.

- Mit kérsz leggyakrabban a társadtól? (Azt, amiből látja, hogy szereti a társa.)
- Hogyan szoktad szeretetedet kimutatni társad iránt? Miből láthatja, hogy szereted? (Abból, ahogyan ki tudja fejezni szeretetét.)

A kérdések fordítva is:

- Szerinted mivel okozod a legnagyobb fájdalmat társadnak? (Az ő belső szükségletének ismerete.)

- Mit kér leggyakrabban tőled a társad?
- Miből látod, hogy társad szeret téged? Hogyan szokta kifejezni szeretetét irántad?¹⁶

¹⁶ Chapman 2003, 99. o.

ZSEDNAI JÓZSEFNÉ

Gondolatok az ünneplésről – karácsony előtt I.

Rosszul ünnepel az, akinek az arca az ünnep után nem sugárzóbb.¹ (Csorba Győző)

TUDUNK-E ÜNNEPELNI?

A vasárnap, az ünnep, az ünnepek között a karácsony is Isten ajándéka. Lehetőség a vele való találkozásra, az üzenet megértésére, testi és lelki erőgyűjtésre, a keresztény közösség megélésére a gyülekezetben és a családban egyaránt. Az ünnep mégsem jelent mindenkinek örömet, feltölteszt. Vajon miért nem tud – nem akar – a mai ember élni az ünnep nyújtotta lehetőséggel?

Az ünnep a történelem kicsiny, de fontos része. A jelenben megállunk egy pillanatra, visszatekintünk a múltba, hogy annak emlékei alapján, tapasztalatait leszűrve, belőle bölcsességet és erőt merítve alakítsuk a jövőt. A „megállított” pillanatokban egyén és közösség morális számvetést tarthat, katarikus élményen mehet keresztül, így az „újrainduló” idő a tapasztalatokkal és élményekkel meggazdagodott ember számára az újrakezdés pillanatává lehet. Az ünnepet nem a naptár hozza el, hanem belül történik, belül születik. Ha viszont a közösség ünnepnapja nem érinti meg az egyént, akkor hazugsággá, halálra ítélt külsőséggé válik minden kívülről erőltetett szakrális vagy profán ünnepi kellék.²

A *modern ünnep* az elhanyagolt érintkezések pótlása, az ajándékozás, de még inkább a fogyasztás ideje. Ünnepeinket nem előzi meg felkészülés, megtisztulás, nem hatja át szentség, nem követi katarzis. Az ünnepek belső átélése, az ünnepi belefeledkezés intenzitása mérséklődött, csökkent az eszmei telítettség, a közösségi jelleg. A polgári, szexuális és egyéb forradalmak kikezdték a szertartásokat. Az embe-

rek egyszer csak azon kapták magukat, hogy szüntelenül dolgoznak, eltűntek az ünnepek. Szállóigévé lett: „munkával ünnepelünk”. A globalizálódó világban tanúi, áldozatai és szereplői lehetünk annak a folyamatnak, amelynek során a hagyományokkal megerősített, zárt közösségek felbomlanak. Hagyományos ünnepeink megszokássá válnak, kiürülnek, ezzel egy időben pótlólagos ünnepek születnek. Sokféle, szinte hétköznapi esemény, kisebb-nagyobb változás is már ünneplésre ad okot, a sok köznapi ünneplés miatt pedig maga az ünnep válik kérdésessé. Az ünneptelenség egyenes következménye a lélek elfáradása, betegségre való hajlandósága. Az ember nem tud ritmus nélkül élni. A tevékenykedésben meg is kell tudni állni, megnyugodni, befelé fordulni. Jellemző, hogy ehhez ma már gyakorta klinikai, terápiás módszereket kell igénybe venni.

A SZENT IDŐ – SZENTELD MEG AZ ÜNNEPNAPOT!

A megszentelt napok egyértelmű lelki többletet hordoznak magukban. Tudva vagy tudatlanul ezt keresi, ezt akarja megélni az Istentől elszakadt ember is. A nagy népzérekhez, diktátorokhoz írt alkalmi ódák és „imák” is jól mutatják, hogy az ünnepekhez természetes módon kapcsolódik a szakralitás igénye a hatalmon levők és az „alattvalók” részéről egyaránt. Ha Isten nincs, akkor az embernek kell a helyére állni, őt illeti a dicsőség és a dicsőítés. Az ünnep szentségért kiált. Nincs profán ünnep. Az csak szabadság, munkaszünet, vakáció, pihenés, kapcsolódás, önállóan beosztott idő. Az ember szavak nélkül, ösztönösen is érzi, hogy az igazi ünnep a transzcendenssel való találkozás minősített alkalma.

¹ In: *Ádventi-karácsonyi mozaik*. Fébé, Piliscsaba, 2002. 37. o.

² Hankiss Elemér: *A Tízparancsolat ma*. Helikon Kiadó, 2002. 183. o.

A zsidó írástudomány szerint a dekalógus hivatott a lelkeket megvilágítani és az emberiség életét elrendezni. Nem avulhat el addig, amíg a világ fennáll. Így a hetedik nap megszentelésére vonatkozó parancs is örök érvényű, az ember és az élet védelmében szól. Az ember természetes életritmusa ez: hat napon át dolgozik, a hetedik napon megpihen. Az Exodus szempontjai szerint a zsidó szombat olyan nap, amely nem egyszerűen az emberre, állatra és termőföldre vonatkozó nyugalom ideje, hanem a Teremtővel kapcsolja össze az embert.³ Az ünnepélyes istentisztelet és a vallásos oktatás nem maradhat el ezen a napon. Az Úr megáldotta és megszentelte a hetedik napot, ez pedig azt jelenti, hogy megszentelő erővel ruházta fel. A zsidó liturgia szerint a szombati pihenés megerősít a szeretetben, az áldozatkészségben, az igazságban, a hűségben, a békességben és a megenyhülésben, a megnyugvás és a biztonság érzetében. Isten mindig egyformán közel van az emberhez, ezen a napon a hívők is közelebb kerülnek egymáshoz. Az ünnep a mennyei közösséget hozza el a zsidó otthonokba. A családi asztal a családi istentisztelet helyszíne is. A gyermekek belenőnek egy megszentelt világba, amelyben a leghétköznapibb dolgok is Istenről beszélnek. A megszentelt ünnepek egy életre meghatározzák személyiségüket.

A zsidó szokásokhoz képest sajnos a keresztény családokban sokkal kevésbé használjuk ki a közös ünneplésben, az otthoni ünnepi liturgiában rejlő erőt és nevelési lehetőséget. Az istentiszteletet és az imádságot a templomokba utaljuk, ide kötődik már a család minden szent cselekménye, az otthon pedig a profán élet színtere marad. Pedig a családi liturgia az egyik legalkalmasabb eszköz a gyermekek hitéleti nevelésében – énekekkel, textusokkal, imádsággal, gyertyagyújtással vagy ünnepi kellékekkel. Az ünnep (akár a családi ünnep) vallásos értéke akkor lesz nyilvánvaló, ha az ehhez szükséges feltételeket megteremtjük. Például ünnepi keret (külsőségek, díszek, jelképek), a teljes család jelenléte, Isten igéje és annak magyarázata, imádság.⁴

A családi ünneplés sajátos mélysége és melegsége egyedülálló: életörömöt, értékrendet biztosít, segíti a gyermekeket, hogy az anyagi világban is felismerje a lelki kincseket; elmélyíti ünnepeink tartalmát, jobban megérteti azok jelentését. Alkalmat ad arra, hogy félretéve a hétköznapi foglalatosságot, többet törődjünk egymással, jobban megéljük: egy család vagyunk.

LUTHER MAGYARÁZATA A PARANCSOLATRÓL

A *Nagy káté* szerint a durva munkák tilalma külsőség, Jézus ennek megtartását a mi döntésünkre bízta. A parancsolat célja nem a munka tiltása – ahogy azt a zsidók szí-

³ Szűcs Ferenc: *Teológiai etika*. Református Zsinati Iroda, Budapest, 1993. 160. o.

⁴ Pierre Ranwez: *A kisgyermek vallási nevelése*. Jel, 1993.

gorú szabályaiban láthatjuk, amelyek miatt Jézussal is konfliktusba kerültek –, hanem az ünnep megszentelése. A szolgálai munka korlátozása a szegény nép érdekében szükséges, hogy megpihenhessenek és Isten igéjének hallgatására összegyülekezzenek. Bár a *Nagy káté* 1538. évi kiadásából Luther már törölte ezt a mondatot, az eredetiben még szerepelt: „...nem az értelmes és tanult keresztyének kedvéért tartunk munkaszünetes ünnepnapokat, hiszen azoknak egyáltalán nincs rá szükségük.”

Luther szerint a keresztyén ember minden napja ünnepnap kell legyen, amikor Isten igéjét tanulmányozza, viselkedését, gondolatait ahhoz igazítja, életét Isten szolgálatára ajánlja. Ettől válik ünnepé az ünnep. Nem ünnepszentelés a templomban végzett papi szolgálat, éneklés, csilingelés stb. sem, ha nem hirdetik és nem gyakorolják Isten igéjét.⁵ (Összehasonlításul: Kálvin az ige mellett hangsúlyozza a szentséggel való élésnek és a gyülekezet közösségének a fontosságát. Az ünnep akkor tölti be rendeltetését, ha közösséget teremt Isten és a gyülekezet, illetve a gyülekezet tagjai között.)

A KARÁCSONY „VARÁZSA”

A békét hozó, a világot megváltó Jézus születésnapján a legnagyobb emberi nyomorúságban is él a remény, imádkozni tanul a megfáradt lélek. A gyermekek is óhatatlanul megérik a felnőttek viselkedését, ünnepi hangulatát. Szigorúan megtartott szokásait látva átéljük, hogy még a szülőknél is nagyobb hatalom működik körülöttük: emberfeletti erő, amelytől csodát remélhetünk vagy büntetést érdemelhetünk. A vallásos nevelés mással alig pótolható lehetősége nyílik meg ezen az ünnepen, amelynek csodáját még a vallástalan környezetben ünneplő gyermekek is érzik.

Oscar Cullmann írja: „Fiatal életünkben bizonyára akkor ébredt föl először a vallásos érzés, a misztérium szent és boldogító borzongása, amikor szüleink december 24-én este előttünk, várakozó gyermekek előtt kinyitották a szoba ajtaját, ahol – mintha egy másik világból jönne – gyertyafényözönben állt a fa.”⁶

HAGYOMÁNYOK⁷ – ÉS AMI MARADT BELŐLÜK

A számtalan népszokás, jóslat és hiedelem arra utal, hogy a karácsonynak az élet minden területére kiterjedő hatást tulajdonítottak. A legtöbb néprajzi elem az ünnep „bőjtjéhez”, december 24-éhez kötődik. Bár a természeti jelenségekből negatív következtetéseket is le lehetett

⁵ *Konkordia könyv. Az evangélikus egyház hitvallási iratai*. 2. Budapest, 1957. 107–111. o.

⁶ Oscar Cullmann: *A karácsony ünnepének kialakulása és a karácsonyfa eredete*. Budapesti Református Teológiai Akadémia, 1992. 39. o.

⁷ Bálint Sándor: *Karácsony, húsvét, pünkösd*. Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1989.

vonni, sokkal inkább jót jelentett az ünnep, mint rosszat. Ezt bizonyítja a máig élő szólás is: „legyen neked karácsony”, amellyel az egyik ember jót kíván vagy ad a másiknak.

A karácsony a megújulás, a megtisztulás ideje volt – embernek, állatnak, lakhelynek egyaránt. Az ünnephez hozzátartozott a kibékülés, a rászorultak megajándékozása és a gyónás is. Volt olyan vidék, ahol az apa papnak öltözve gyóntatta meg a család tagjait, teljes komolysággal, felemlítve az egész évben elkövetett vétkeket. Legalább a karácsony esti harangszó és az éjféltől misére hívó harang között szeretetben és békességben kellett élni mindenkivel, hogy a kis Jézus áldására méltónak találtassanak.

A karácsonyi kultikus vagy megszentelt kellékeknek gyógyító erőt tulajdonítottak a következő esztendőre. Az ünnepi jelekből ki lehetett olvasni, hogy például ki fog jövőre megházasodni vagy éppen meghalni.

A népszokások színes kavalkádja mára megfakulni látszik, de tartalmuk és a hozzájuk kapcsolódó várakozások továbbélnek. A gyónás, főleg a családon belül, már nem jellemző, leginkább a gyülekezeti közös gyónásra korlátozódik. Halottainkról máig megemlékezünk az ünnepen, a karácsonyfa gyertyái mellett, a terített asztalnál és az istentiszteleten egyaránt. A karácsony fénypontja, az ünnep csúcsa ma is december 24-e, amikor hivatalosan még nincs is ünnepnap. Különös erő lengi körül az ünnepet. Már nem szokás feltétlenül megbékélni a haragosokkal az isteni áldás elvesztésétől félve – mégis sokan remélik akár hónapokon keresztül is, hogy karácsonykor majd könnyebb lesz bocsánatot kérni és megbocsátani, mert amikor, ha még akkor sem. Az ünnepen súlyosabb a bántás, fájóbb a közöny, keserűbb a magány, mint máskor. Mert a karácsonyhoz szeretet illik. A népi hagyományokhoz, hiedelmekhez kötődő várakozásokat sokszor megmosolyogjuk, közben pedig mi is az egész évre vagy egész életünk-

re kiható áldást remélünk az ünnepen. Igyekszünk is, hogy méltónak találtassunk erre.

KARÁCSONY ÁRNYAI

A karácsony fogyasztói társadalmunkban kíméletlen ajándékversennyé, a javak szent ünnepévé vált. A materialista világban a szeretet is csak akkor és annyiban érték, ha pénzben mérhető és megvásárolható áruvá konvertálódik. Mintha a drágább ajándékokkal csökkenteni lehetne az év közben felhalmozódott szeretetadósságunkat. Ráadásul minél több az ajándék, annál inkább csökken az öröme való készség és képesség.

Az igazi ünnep mindig a nyugodt idő alkalma is, nem fér vele össze a rohanás és a kapkodás. Vagy az egyiket választjuk, vagy a másikat, a kettő kizárja egymást! A modern ember pedig már alig tud (akar, mer) megállni. Inkább menekül: az ünneptől, a csendről vagy magától az élettől. Vajon miért lett olyan népszerű karácsonyi úti cél sok távoli ország, ahol nincs tél, hó és fenyőillat, ahol semmi sem emlékeztet az ünnepre? Vagy nézzük csak meg a karácsonyi öngyilkossági és baleseti statisztikákat! Az esztendőnek ebben az egyre hidegebb és sötétebb időszakában az emberek hajlamosabbak a borúlátásra, a depresszióra. Mára az emberiség 30%-a szubdepresszióban szenved. Ennek egyik fő oka a hit elerőtlenedése, ezért a megoldást is kézenfekvő itt keresni: vissza kell találnunk a hithez. Vissza kell találnunk a betlehemi Gyermekekhez, és rajta keresztül az embertárhoz!

Az átélte ünnepre, a megélt Krisztus-közelségre kell törekednünk, mert az valóban áldást, lelki erőt és békességet sugároz. Segít, hogy az ünneplés után ne ott folytatódjon az élet, ahol az ünnep előtt abbahagytuk, hanem más emberként, megerősödve, megújulva térjünk vissza a hétköznapokba.

PÁTKAI RÓBERT

1956 – októberi emlékezés*

A 20. századnak kevés olyan meghatározó eseménye volt, amely akkora visszhangot keltett volna, mint az 50 évvel ezelőtti magyar forradalom és szabadságharc. Hogy '56-ban valami megváltozott, azt mindenki érezte. A nagyok és ismertek közül megemlítem a francia *Albert Camus*-t, az olasz katolikus filozófust, *Romano Guardini*-t, *Bill Lomax*-ot, a fiatal angol történészt, és az emigrációban élő *Szabó Zoltánt*, *Cs. Szabó Lászlót*, *Fejtő Ferencet*, *Király Bélát*. Mindannyian arról szóltak, hogy a magyar forradalom volt az első nagyszabású történelmi esemény, amely a nagyvilág közvéleménye előtt megkérdőjelezte a kommunista rendszer alapvető célkitűzéseit, és leleplezte a népet elnyomás alatt tartó szovjet uralmat.

És most, hogy túl vagyunk a kommunizmus korszakán – ha nem is teljesen a gyakorlati, megnyilvánulási síkon, de a tétel ideológiai értelmében –, azt kell látnunk, hogy ha húzunk egy vonalat az 1917-es szovjet forradalom és a rendszer bukását lényegileg lezáró 1990 között, annak '56 pont a közepén van. Ez majdnem természettudományosan mutatja, hogy '56 volt a kommunizmus felezési ideje, ettől kezdve indult meg a kommunizmus hanyatlása. A kommunizmus '56-tól kezdve a látens dekadencia vagy pusztulás korába lépett. A század e nemes magyar forradalma azt a nagy fordulatot hozta, hogy a szovjet típusú nagyhatalmi kísérlet megszűnt a jövő esetleges mintaképe lenni.

Az 1945-ben elindult hároméves demokratikus kísérlet kezdeti szakasza világosan mutatja, hogy az ország társadalmában a rendkívüli nehézségek között is tudott élni demokratikus jogaival, és nem hiányzott volna az erkölcsi erő egy korszerű, alkotmányos demokrácia megteremtéséhez. Ezt a megvalósulás előtt álló demokratikus kibontakozást szakította félbe az erőszak minden eszközével az idegen megszállásra épülő kommunista diktatúra.

1956 a modern magyar történelem egyik legsötétebb korszakának, az „ötvenes évekként” emlegetett Rákosi-érának a következménye, a magyarságnak erre adott nem-

zetközi jelentőségű és következményű válasza volt. A Rákosi-rendszer, amely erőszakon, hazugságon és megfélemlítésen alapult, olyan zsarnokság volt, amelyet korábban a magyarság még sohasem élt át. *Illyés Gyula Egy mondat a zsarnokságról* című verse pontos láteteletet ad erről. S a magyarság, amelyet szabadságvágya nem hagyott nyugodni – nem először történelme során –, megpróbálta lerázni bilincseit. Az ötvenes évek sötétségében csillagként világlott föl '56 forradalmának nagyszerűsége. Mintha egy üstökös robbant volna bele a reménytelenül sötét és végtelennek tűnő éjszakába.

A föld alá és a lelkek mélyére kényszerített reformszellem tört fel újból 1956 forradalmi szervezeteiben és az új körülményekhez szabott követelésekben. Az általános és külső befolyásoktól mentes szabadságharc lényegében a demokratikus kibontakozás és a mélyreható reformok útjába emelt mesterséges gátakat akarta lebontani. A forradalmat és szabadságharcot a Szovjetunió leverte, de az eseményekben és követelésekben felvillant politikai, vallási, társadalmi és gazdasági program erkölcsi és eszmei tartalma ma is hat, kisebb mértékben a hazai, sokkal inkább a külföldi magyarság soraiban.

Az ország helyzetét akkor is a külpolitika határozta meg, az pedig korántsem nyújtott alkalmat az optimizmusra. Szabadságküzdelmünk újra elbukott, de alapjában bontotta meg a szovjet rendszert. Bebizonyította a szovjet rendszer csődjét és azt, hogy annak nem volt valódi társadalmi bázisa Magyarországon. Világossá vált, hogy a nemzeti összetartás és a nemzeti érzés még mindig a legerősebb erő a társadalomban, amelyet ápolni kell.

A kommunista diktatúra összeomlása utáni kelet-európai államok képtelenek betölteni tradicionális funkcióikat. Magyarországon, hogy maradjunk a magunk portáján, a rendszerváltás során nem született meg az újfajta, demokratikus hazafiság, nem született meg az új, szabad társadalom s a kormányzatok szükséges tekintélye. Pedig éppen akkor lenne szükség összetartásra és patriotizmusra, amikor baj van. Amikor a határainkon túli magyarság létében és nyelvében veszélyeztetett. Amikor fontos lenne kimondani az egységes magyar nemzet kialakításának szükség-

* Az előadás elhangzott Budapesten, a Fasori Evangélikus Gimnáziumban 2006. október 22-én.

gességét; kiépíteni olyan kapcsolat- és intézményrendszert, amely segíti és építi a nemzeti integrálódás folyamatát; létrehozni egy olyan anyaországi támogatási rendszert, amely a határon túl élő magyar közösségek szülőföldjükön való maradását és ottani gyarapítását segíti.

A magyar forradalmakban az a különös, de egyben fájdalmasan lelkesítő is, hogy a börtönökben, bitófákon és harctereken, a pesti utcákon, vidéki városokban elvesztett életek mégis a győzelem hiteles és egységes képévé állnak össze. Ezt elmondhatjuk '56-os forradalmunkról, szabadságharcunkról is. 1956 októbere – 1848. március idusának eseményeivel vetekedve – népünk, nemzetünk egyik csillagórája lett. Az összefogás, az egység, a nemzettudat, az akarat nagy erőpróbája. 48 óra alatt elsöpörte Moszkva magyarországi helytartóinak uralmát, és '56 eredményeként több mint 40 évi szünet után ismét szabadon választott parlamentje volt Magyarországnak. A Moszkva vezette politikai, katonai és gazdasági tömbök feloszlásával és a szovjet csapatok kivonulásával 1990–1991-re helyreállt az ország függetlensége.

1956 jelentőségét nehéz érzékeltetni az 1848-ra való hivatkozás nélkül. Amikor a 19. század első felében az ország írói és költői, valamint a magyar közélet vezető személyiségei egymásra találtak, akkor rövid néhány évtized alatt csodálatos eredményeket értek el: a magyar nyelv és társadalom reneszánszát. Évszázados lemaradást hoztak be, olyannyira, hogy amikor 1848 elején Párizsban kibontották a polgári forradalom zászlaját, és azzal végigszáguldottak Európán, Magyarország már készen állt a zászló fogadására. Sőt a polgári forradalom reformprogramját sikerült összekötniük a nemzeti függetlenség programjával. Modern történelmünk során ez volt az első nagy alkalom, amikor az európai szívek és a magyar szívek egy ütemre dobantak, amikor a mi ügyünk Európa ügye volt.

Győzelmünkől az 1849-es orosz beavatkozás fosztott meg minket, amelyet a Bach-korszak rémuralma és a nemzet hosszú némasága követett. Több mint egy évszázadon át, egészen 1956 októberéig 1848 mítosza éltette mindazokat, akik az ország szabadságán, függetlenségén és európaiságán munkálkodtak. „Mennyit tudtunk, és mennyit mertünk” – sóhajtja *Ady Endre* fél évszázaddal a 48-as forradalom után.

1956 krónikája rövidebb, de a „koreográfia” fájdalmasan hasonló. Ami 1848–49-ben hónapok alatt fordult, hullámozott, 1956-ban napok alatt történt meg. A csőcseléknek titulált felkelő nép hamarost honfitárs lesz, új kormány alakul, a katonaság egy része átáll, már szinte csak az ÁVO az ellenség. Október 30-ára úgy tetszett, hogy még az oroszoknak is hinni lehet: tiszteletben tartja a magyar kormány függetlenségét. November negyediké nyirkos hajnalán kiderült: most is, mint annyiszor, be vagyunk csapva. De maroknyi csapatok ezután is tartották magukat. Harcoltak a teljes kilátástalanságban, valóban az utolsó csepp vérig. A szovjet tankok mindent eltiportak, áruló magyar segédlettel, a „mi kértük” orcapírító, sze-

menszedett hazugságával hirdetve, hogy mindez Magyarországért, a magyar népért, miértünk történik.

Kísérteties a hasonlóság abban is, hogyan csalták lépre a vezetőket. 1849 őszén még azt ígérik, hogy a honvédtisztek fegyvereiket is megtarthatják. Az oroszok udvariasan és szinte szimpatizánsként együtt vacsoráznak a fogságukba került tisztekkel, azután átadják őket az osztrák „igazságszolgáltatás” veszthelyeinek. 1956-ban *Maléter Pált* csalogatják be a csapdába, majd a munkástanácsok vezetőit. *Nagy Imré*ket hazug ígéretekkel csempészik ki a jugoszláv követségről, hurcolják romániai fogságba, s onnan megkonstruált per által a kötélhalálba. 1848 megtorlása gyorsabb volt, 1956 után lassan, fokozatosan, megszegett büntetlenségi ígéretek sorával, mintegy ájulásba ejtve a nemzetet, küldték internáló táborba a szerencsésebbeket, majd halogatták odáig a dolgokat, hogy a forradalom idején még kiskorúakat is kivégezhessék. S akiknek sorsát, fogságát, bujdosását, társadalmi kirekesztettségét vagy kényszerű menekülését sem 1848, sem 1956 után nem tarthatta számon név szerint a történelem – ugyan hányan voltak? S hányan voltak, vannak a látványosan, pillanatok alatt átálló, a túl gyávák, vagy a mindenkori konjunktúralovagok?

Nagy érdeme az első szabadon választott kormánynak és parlamentnek, hogy 1990 májusában a képviselők első törvényhozó cselekedetével törvénybe iktatta és ünneppé nyilvánította 1956. október 23-át. Ezzel ugyan 1956 októberébe múltba ágyazott történelmi rögzítést kapott, de – különösen ha '56 követeléseire gondolunk – tapasztalhatjuk, hogy a magyar október lassan elveszítette korábbi erős hatását a jelenre. Itt, ma a mi feladatunk elsődlegesen nem az, hogy a rendszerváltás után bekövetkezett hazai politikai meghasonlást, a magyar társadalom elszegényedését, a politikai és gazdasági korrupció tényét és az ország erkölcsi meggyengülését tárgyaljuk vagy azok felett siránkozzunk. Ehelyett 1956 októberének példáját kell magunk elé állítanunk: akkor a katonai vereséget erkölcsi győzelem ellensúlyozta. Ötvenhatnak ez a szimbolikus jelentése abban állt, hogy a nemzetnek ellenálló erőt, bizonyos politikai immunitást és erkölcsi tartalmat adott.

Ennek a példázaterejű és lelki tartalomnak vagyunk örökösei mi, külföldön élő magyarok is. Hazafiságunk nem pusztán arra a biológiai tényre támaszkodik, hogy magyarnak születünk, hogy vannak közös tradícióink, örömeink és félelmeink, hanem komoly politikai tartalma is van, amelyet befogadó, nekünk otthont adó országunktól tanulhattunk el: ennek része a szabad társadalom intézményei iránti hűség, a tradíció őrzése, a nemzettudat vállalása. Ez azt is jelenti, hogy van valami morális közünk egymáshoz, amely túlmegy a törvénytiszteleten. Ragaszkodunk ahhoz a politikai tartalomhoz, amely a haza intézményeiben ölt testet, amely csak a miénk.

Nyilvánvaló, hogy 1956-ban – hiszen olyan gyorsan, váratlanul, szervezetlenül történt minden – nem volt egységes jövőképünk, de abban egyetértettünk, hogy nem

akarunk olyan rendszert, amelyben csak egyetlen jövő-képnek van helye. Hazánk lakosságának túlnyomó többsége olyan rendszerre vágyott, amelyben az egyet nem értes jogát többpártrendszeres demokrácia garantálja. Lehet, hogy emlékeinket más és más személyes élmények alkották, színezték, de mindannyian pontosan tudjuk, hogy akkor melyik oldalon álltunk, azóta melyik oldal igazát erősítették meg számunkra fél évszázad hazai eseményei, és a mai Magyarország politikai arénájában küzdő felek melyike képviseli szerintünk leginkább a forradalom annak idején teljes tisztasággal meg sem fogalmazott eszméit. Melyik próbál, ha botladozva és olykor taktikai kerülőkkel is, de nagyjából a forradalom által megjelölt ösvényen haladni.

Ezt persze megnehezíti az, hogy 1956. október 23-a klasszikus forradalom volt, nem államcsíny, nem titkos bizottságok, összeesküvők eleve megbeszélt terveinek végrehajtása, hanem egy végletekig feszített húr elpattanása, egy megkínzott, megalázott nemzet felhördülése. Számomra az az igazi forradalom, amely csak abban biztos, hogy mit nem akar. Az '56-os forradalom tudta, hogy nem akarja tovább túrni a nemzeti és egyéni megaláztatásokat, a hazudozást, minden önálló gondolat meghurcolását, a nemzet infantilizálását, kulturális hagyományainak meggyalázását. Hogy ezek helyébe mit kívánt, annak megfogalmazására tíz nap nem volt elegendő.

Lehet, hogy ha forradalmunkat élni hagyják, kirajzolódtak volna valamiféle nemzeti egyetértés, közös nevező körvonalai. Olyan közös céloké, amelyek elég képlékenyek lettek volna egy ideiglenes kompromisszumhoz, amelynek alapján azután parlamentáris körülmények között, külső kényszer és belső brutalitás nélkül megindulhat az országos vita a jövőkép fölött.

Annyi mindenesetre biztos, hogy egy győztes forradalom után nem juthattak volna szóhoz semmiféle jövőről folyó vitában azok, akik a forradalmat előidéző fizikai és szellemi terror vezetői, végrehajtói vagy vazallusai voltak. Sokukat utolérte volna a nép haragja, a többi hallgatásra ítélte volna a nép megvetése.

Minden történész tudja, hogy milyen ingoványos területre visz a „mi lett volna, ha...” típusú kérdésfelvetés. Az azonban bizonyos, hogy valamennyiünk jelenlegi politikai gondolkodását befolyásolta, formálta az, ami '56 őszén történt. Nemcsak az itthon élőkét, nemcsak a miénket, akik külföldi szórványban élünk, nemcsak a miénket, akik már éltünk a forradalom idején és cselekvő részesei voltunk a történéseknek, elég idősek voltunk ahhoz, hogy megértsük, ami körülöttünk történik, hanem az egész ma élő magyarság minden tagját, itthon és külföldön, politikai állásfoglalás nélkül is.

Cs. Szabó László mondotta egy rádióbeszédében a forradalom eltiprása után: „1956-tól fogva krisztusi ünnep is a halottak napi emlékezés: olyan áldozat ünnepe, amelyet egy nép hozott, hogy kiontott vérével tisztábbra mossa a világ lelkiismeretét, s pusztá mellett a fegyverek elé ugorva

meghirdesse, hogy a bűnnek nincs igazi hatalma.” Áldozata révén nemességet kapott a magyarság 50 évvel ezelőtt! Albert Camus, a Nobel-díjas francia író így értékelt minket: „Magyarország többet tett a szabadságért és az igazságért, mint bármely nép a világon az elmúlt húsz esztendőben.” Háromszáz évvel korábban *Zrínyi Miklós* pedig a következőt mondta, amit talán jó, ha '56 fényében újra elisméltünk magunknak: „Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók.”

Az 50 évvel ezelőtti magyar forradalom és szabadságharc számomra egyértelműen azt jelenti: emelt fővel lehetünk magyarok! Emelt fővel vállalhatjuk múltunkat, nemzeti hagyományainkat, kultúránkat. Az 1956-os tépett lobogókhöz való ragaszkodásunk, a magyar ötvenhat emléke és öröksége adjon erőt nekünk ahhoz, hogy olyan hazafiságot hordozzunk magunkban, amely nem diszkriminatív, nem rasszista, nem elnyomó hazafiság, hanem a nemzeti érzés megszilárdulásához nyújtott támogatás, mások hasonló jogainak tiszteletben tartásával.

„Pedig nem könnyű manapság Magyarországon hazafinak lenni, annak ellenére, hogy az 1989–90-es demokratikus fordulat után visszanyertük szuverenitásunkat” – olvasom az egyik legtekintélyesebb hazai napilapban. Majd folyik a lamentáció arról, hogy 1989 előtt azt tanították a népnek, hogy a hazafiság a Szovjetunió szeretetével kezdődik, a fordulat után pedig szorgalmas értelmiségiek azt számolgatták jobb ügyhöz méltó buzgalommal, hogy a Magyar Televízióban hányszor hangzik el a „magyar” szó.

A vitában valóban nagy integritással résztvevő, önmeghatározása szerint szabadelvű és liberális konzervatív *Tamás Gáspár Miklós* egy interjúban odáig döbönt, hogy elismerte az első szabad magyar kormányról: „...akármennyire nem értek egyet a fórumistákkal, el kell ismerni: ők legalább megpróbálkoztak egy demokratikus patriotizmus megteremtésével.” Történelmünk summás, apologetikus elintézése, sok esetben dicstelennek aposztrofált múltja készítette arra, hogy kimondja ezt a súlyos mondatot, számomra igen értékes kijelentést: „Meg kell szűnnie ennek a végtelen unalmas magyar kisebbségérzésnek és önlebecsülésnek.”

Nos, talán néhányat érdemes felidézni a „dicstelennek” is mondott történelmi megmozdulásainkból: a Kárpát-medencében egyetlen olyan nép vagyunk, amely immár több mint ezer éves, szünet nélkül fennálló államot produkált. Megállítottuk a törökök európai hódító rohamait. 1848-ban Európa népei között mi is ott voltunk a barikádokon, vállaltuk a hallatlan túlerővel szemben a szabadsághüdelmet. Aradon ezért akasztották legjobbjainkat! Az első világháború kirobbanását *Tisza István* igyekezett megakadályozni. A második világháborúban, míg a szovjetek ellen harcoltunk, a másik diktatórikus nagyhatalmat, a hitleri Németországot bosszantottuk azzal, hogy menedéket adtunk lengyeleknek, hollandoknak, franciáknak. Személyes tapasztalatom, hogy apám az erdélyi Szászrégenben

százzámra foglalkoztatott, illetve adott ideiglenes megpihenést Magyarországon átvonuló lengyel katonáknak. Ezért írhatta a *Neues Wiener Tagesblatt* 1939. október 27-én: „Nem tűrhetjük sokáig, hogy a magyarok tüntetőleg dédelgessék a demoralizált lengyel csürhét.” Ki tud a lengyelek könyvben megjelent hálaénekéről ezzel a címmel: *Barátok a bajban. Lengyel menekültek Magyarországon 1939–1945 között?* Vagy ki tud a franciák elismerő memoárjáról: *Ego sum gallicus captivus*, a Magyarországra menekült francia hadifoglyok emlékezéseiről? Vagy említettem igaz szerepünket az emberi történelem egyik legembertelenebb fejezetével, a holokauszttal kapcsolatosan is. Amit az akkori német vezetőség és különböző népekhez tartozó segítőtársaik elkövettek Európa zsidóságával, eléggé el nem ítélni. Éppen ezért kell idéznünk *J. F. Montgomery* amerikai diplomatát, aki *Magyarország, a vonakodó csatlós* című könyvében ezt írta: „Magyarország többet tett, mint amire erkölcsileg kötelezve volt, amikor saját zsidói mellett menedéket nyújtott külföldi zsidóknak is.” Montgomery szerint Magyarországot nem Angliával kell összehasonlítani, hanem szomszédaival. Ő maga írja, hogy 1938 márciusában *Benes* rendőrei a cseh határt átlépő osztrák zsidókat „visszaadták” a Gestapónak. Fél évvel később ugyanezt tették a Szudéta-vidékről menekült zsi-

dókkal is. Magyarország azonban minden további nélkül beengedte az Ausztriából, majd később Szlovákiából elűzött zsidókat. Vagy említsem a semleges Svájc önvédelmét? 1938. augusztus 18-án lezárta a határt, és nem fogadott többé zsidó menekülteket.

Az ötven évvel ezelőtti magyar forradalom és szabadságharc óta különösen is emelt fővel lehetünk magyarok! Mert 1956-ban egy történelmi gyökerekből táplálkozó új politikai, társadalmi és gazdasági rend körvonalai bontakoztak ki. A forradalomban csodával határos emberi és társadalmi szolidaritás, erkölcsi emelkedettség nyilvánult meg. Ehhez kell visszanyúlnunk! Ezeket a gyökereket kell keresnünk. Akkor a követelések jelentős mértékben a keresztény humanizmus reformgondolatait vetítették ki a magyar fejlődés horizontjára. Ma sem lehet kevesebb az igényünk, elkötelezettségünk és népünkért való felelősségünk.

Minden ország, minden nemzet történetének vannak pillanatai, amikor felülemelkedik önmagán. Ezek a pillanatok nem avatják szentté, nem teszik másoknál nemezebbé, de megbékéltetik önmagával, és példaképpül szolgálnak büszkeségre kevésbé jogosító időkben. Számunkra ilyen történelmi pillanat volt 1956 forradalma és szabadságharca.

Imádság az 1956-os forradalom 50. évfordulójára*

Mennyei Atyánk!

Áldunk téged azért, mert soha nem hagysz magunkra, hanem – ha olykor úttalan utakon is – szüntelenül vezetsz bennünket országod felé.

Kérünk téged arra, hogy méltók lehessünk őseinktől örökölt kincseinkre.

Add nekünk az igazság Lelkét, hogy igazul éljünk: kicsiny döntéseinkben is ellentmondjunk a gonosznak. Becsületesek legyünk munkánkban, vállalt feladataink elvégzésében, a pénzkezelésben.

Add nekünk a tisztaság Lelkét, hogy tiszta legyen beszédünk, hátsó szándék nélküli gondolkodásunk.

Add nekünk az egység Lelkét. Szüntess meg minden pártoskodást, részrehajlást, önző magatartást közöttünk.

Add nekünk a józanság Lelkét, hogy megítélhessük, mi akaratod szerint való, és mi álnok, képmutató és hamis.

Hadd tudjunk józan megítéléssel, érzelmi túlfűtöttség nélkül dönteni, cselekedni, véleményt alkotni.

Add nekünk az erő Lelkét, hogy kitartóan küzdjünk a jóért, és állhatatosan megmaradjunk az igazságban.

Könyörgünk gyermekeinkért, akik öröklik tőlünk ezt a hazát, hogy példaképeik lehessünk, hogy békében élhessenek, és olyan jólétben, amelyért megtanultak küzdeni, amelyet megbecsülnek, és amelyért neked hálat adnak.

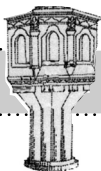
Könyörgünk a körülöttünk és velünk élő nemzetekért, hogy velük békességben élhessünk, és egy akarattal törekedjünk a teremtettség védelmére és az igazságra.

Könyörgünk vezetőinkért, és mindazokért, akik kezébe hatalmat adtál. Tartsd őket erős kezekben, hogy mi rájuk bízhatunk magunkat. Szabj határt az önzésnek, a hazug híreknek, és tereld korlátaid közé azt, aki dicsőségedet bitorolni akarná.

Vezess bennünket igaz úton szent nevedért, hogy őseink küzdelmében osztozva reményük is a miénk legyen. Jézus Krisztusért kérünk, Urunk, hallgass meg minket! Ámen.

Bencze András

* Elhangzott 2006. október 23-án a székesfehérvári bazilika oldalában tartott ökumenikus koszorúzáson.

ADVENT 3. VASÁRNAPJA • 1Kor 4,1–5

Advent homiletikuma

Advent az egyházi esztendő egyik leggazdagabb tartalmú időszaka. Sokoldalú, sőt többszintű jelrendszere, szimbólumrendszere az ünnep külsőségeiben is jelentkezik: az adventi koszorú színeiben és fényeiben, a bűnbánat szimbolikus színeiben stb.

Advent első vasárnapja az új egyházi esztendő kezdete. Az egyházi év az üdvösségtörténet eseményeit jeleníti meg: egyrészt Jézus Krisztus földi életének és működésének kronologikus visszaidézésével, másrészt pedig az Úr visszajövetelének eszkatologikus várásával a jelenben. Az egyházi esztendő ünnepeivel Krisztus megváltói működését hirdetjük a világban, ugyanakkor jelenvalóvá is tesszük, hogy az azzal való találkozás, az abban való részesedés is lehetővé váljék mindenki számára. Az *advent* kifejezés profán eredetű keresztény fogalom, amelynek eredeti jelentése: első hivatalos megjelenés, hivatalba lépés, uralomra jutás. Keresztény értelme kettős: Krisztus első eljövételét is jelenti, de dicsőséges újrakezdetét is a világ végén, a megváltás művének beteljesítésére. Agendánk is utal e kettősségre a „Két advent között” felirat programadásával. Amikor tehát adventről mint várakozásról beszélünk, mindig hozzá kell tennünk, hogy ez a várakozás mire irányul, különben épp a lényeg vész el, s advent a templomainkban is a karácsony előtti bevásárlás szekuláris időszaka lesz csupán.

Advent a karácsonyi előkészület ideje, bűnbánati jellegét tükrözi a lila liturgikus szín. A bűnbánati jelleg történelmi magyarázata: Galliában és Spanyolországban található meg az advent ünneplésének első nyomait a 4–5. századtól. Itt a Kelettel való szorosabb kapcsolat miatt január 6-án, epifániakor ünnepelték karácsonyt, amely egyben keresztelési nap is volt. Így eredetileg az ekkor megtörtént keresztelésre való előkészületet szolgálta az akkor még csak háromhetes advent. Az 5–6. században Rómában is meg-

jelentek az adventi előkészület nyomai, ennek középpontjában Krisztus első, testben való eljövetele állt, szemben a galliai adventtel, amelynek középpontja az eszkatologikus várakozás és a bűnbánat volt. Ezt Róma a 12. században vette át, és az ünnepnek ma is megvan ez a kettőssége, hiszen a bűnbánat mellett mindvégig jelen van az örvendezés, az érzelemteljes készülődés is, vagyis karácsony fénye beragyogja a négy adventi vasárnapot.

Két advent között mindig új kezdet

A középkori egyházi írók az adventi időszak jelképes értelmét úgy fogalmazták meg, hogy az adventi vasárnapok Krisztus négyféle eljövételét jelenítik meg. Vagyis Krisztus eljött és eljön

- testben Betlehemben;
- mindennap a lelkünkben;
- minden ember halála alkalmából;
- teljes méltóságban a világ végén.

Ez a megfogalmazás jól tükrözi azt, hogy advent első vasárnapján többféle perspektívában tekintünk előre. Adventtel lezárjuk az elmúlt egyházi esztendőt: számot vetünk, lezárjuk a mögöttünk hagyott időszakot. Mérleget vonunk: mit sikerült elvégeznünk, milyen mulasztásaink vannak, elszámolunk életünkkel Isten előtt. De egyúttal ki is jelöljük azt az irányt, utat, amelyen tovább akarunk haladni, hogy a végső célt elérhessük. Az emberi élet tehát ívként feszül a két advent, az első és a végső között. Ugyanakkor minden egyes ember megtapasztalhatja a saját életében is Jézus Krisztus eljövételét, amikor számára is jelenvalóvá, kézzelfoghatóvá válik Isten megváltói munkája, az, hogy ő is része az üdvtörténetnek.

1Kor 4,1–5

Amikor advent harmadik vasárnapján az igehirdetési alapigét, 1Kor 4,1–5-öt olvassuk, leckét, útmutatást olvashatunk arról, hogyan, mi alapján tudunk számot vet-

ni, mérleget vonni az új kezdet előtt. Véleményem szerint ebből a szempontból nem lényeges a textus *Sitz im Lebenje*, vagyis hogy a korinthusi gyülekezetben viszálykodás, pártoskodás, személyválogatás volt, magának Pálnak a tekintélyét is megkérdőjelezték, és ebben a helyzetben, erre való tekintettel írta az apostol ezeket a sorokat. Üzenetének három sarkalatos pontja van, amelyek számunkra is útmutatást, programot adnak:

A megbízatás: Isten titkainak sáfárai vagyunk

Úgy tekintsen minket minden ember, mint Krisztus szolgáit és Isten titkainak sáfárait. Hozzátehetjük, hogy mi is így tekintünk magunkra, vagyis legyünk tisztában azzal, milyen ajándék van a birtokunkban.

Ezek a titkok, amelyek ránk vannak bízva, nem titokzottságuk miatt vannak elrejtve az ember előtt, hanem azért, mert nem feleltek meg az ember elvárásainak. Így volt ez egykoron, és így van ez sok esetben ma is. A felkínált szabadítás sokszor nem tetszetős, sőt tehetetelt is jelent az ember számára, aki maga akarja megszabni, milyen szabadítást kapjon. Nagy a kísértés tehát a sáfár számára, hogy az elvárásokhoz igazítsa a rábízottakat.

Az elvárás: a hűség

Márpedig a sáfároktól elsősorban azt követelik meg, hogy mindegyikük hűségesnek bizonyuljon. A sáfárnak pedig hűnek kell lennie a rábízottakhoz. Ez Urunk legnagyobb elvárása: úgy megőrizni a megváltás titkát, ahogyan meghagyta nekünk. Mégis van mozgásterünk. A sáfárnak ugyanis, bár ura vagyonával gazdálkodik, önálló hatásköre van. Meg kell őriznie, rendeltetése szerint kell használnia, sőt gyarapítania kell a rábízott értékeket. Mindez azt jelenti, hogy a jelen körülmények között, a ma kihívásainak megfelelően kell sáfárkodnunk az evangélium üzenetével, hogy az ne letűnt korok anakronisztikus lelete legyen, hanem minden korban élő, életető, megújító és megszabadító erő. Jézus a talentumokról szóló példázatában (Mt 25,14–30; Lk 19,12–27) szemléletesen felvázolta, mi a dolga Isten titkai sáfárainak.

A hűség nagyon fontos elvárás azokkal szemben, akik Isten ügyében munkálkodnak. A Jelenések könyvében az örök élet eszkatologikus ígérete kapcsolódik hozzá: *Légy hű mindhalálig, és neked adom az élet koronáját.* (Jel 2,10b)

Az ígéret: Isten megvilágítja a titkokat

Isten igéjének szolgálói és titkainak sáfárai számára nem könnyű feladat küldetésük. Minden korban előfordult és előfordul, hogy megkérdőjelezzük legitimitásukat – ki tudná ezt jobban Pálnál? És nincsen kézzelfogható bizonyítékuk annak igazolására, hogy Isten legitimálja munkájukat. Egyetlen remény van, mégpedig az az ígéret, hogy eljön majd az Úr, és megvilágítja a titkokat, a sötétség titkait is, nyilvánvalóvá teszi és meg is ítéli a szívek szándékát. Addig azonban nincsen lehetőség semmiféle ítéletre, sem pozitív, sem negatív értelemben. Ez nem feltétlenül bi-

zonytalanságot jelent, abban az értelemben, hogy amíg Isten meg nem ítéli tetteinket, addig nem lehetünk biztosak abban, hogy jól cselekedtünk-e, hanem egyfajta belső szabadságot adhat, amellyel valaki függetleníteni tudja magát mások vagy akár a saját véleményétől, és Isten színe előtt teszi mérlegre munkáját. De még ez sem lenne biztosíték a pozitív elbírálásra, hiszen tehetünk rosszat, helytelen a legjobb akarattal is, amikor ez az akarat valami miatt félrecsúszik, és épp az ellenkezőjét érzük el annak, amit szerettünk volna. Ezért fontos Pál megjegyzése: nem annak alapján tudja magát igaz embernek, amit Isten megbízása alapján a legjobb lelkiismerete szerint elvégzett, hanem annak az ígéretnek és reménységnek az alapján, hogy kegyelemből, hit által állhatunk meg igaz emberként Isten ítéletében.

Emberek szolgálatában közeledik Jézus!

Erre a szolgálatra pedig az jellemző, hogy tökéletlen emberek által történik, és a célpontjai sem tökéletesek. És ez jól is van így! Milyen csodálatos, hogy bennünket, esendő embereket választott ki Isten arra, hogy megváltásának titkaival sáfárkodjunk, hogy azt az emberek érdekében használhassuk és kamatoztathassuk! És milyen nagyszerű, hogy épp az igehirdetésben ragadhatjuk meg Isten üzenetét, amely mindannyiunk számára az örök élet ígéretét jelenti! Az adventi vasárnapokon meggyújtott gyertyák hétről hétre növekvő fénye az egyre jobban közeledő ünnepre figyelmeztet – eszkatologikus értelemben is, hiszen mi már nem a kis Jézus megszületését várjuk, hanem a Krisztus dicsőséges végső eljövetelét. Nagyszerű kifejezése ez keresztény életünk lényegének, de felelősségének is, hiszen a várakozás nem telhet semmittevésel: ha Urunk megjön, számon fogja kérni, hogyan sáfárkodtunk kincsével.

Sánta Anikó

.....

Tallózó

„Láttuk, hogy a *müstérion* olyan hittitok (vö. 2. részt), melyet csak az isteni kijelentés képes megértetni az emberrel.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Pál – mint »Krisztus tanúja« – állhatatosságának oka: az apostol a »második advent« realitásával számol. Az ítéletre eljövő Úr áll az apostol elé, s szabja meg mindennapi tevékenységét. (...) Az elszámolási alapszempont ennélfogva nem a *siker* vagy az *eredmény*, hanem a *hűség*. Az apostol ebben a vallomásban elhárít minden olyan igényt, mely arra irányul, hogy felmérhető, osztályozható, minősíthető legyen az evangéliumhirdetés szolgálata. Az apostol értésre adja, hogy ebben a vonatkozásban embernek nincs mandátuma. (...) »Ha Krisztus jön, az történik

köztünk, amit megígért. Mi az ígéretekből élünk, de a beteljesedés elrejtett. Isten arra rendelte az igehirdetői hivatalt, hogy ígéreteinek beteljesedésére figyelmeztessen. Az igehirdetés szabad.« (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Az ember az ügyességet, okosságot, egészséget és sikert értékeli; de Isten olyanokat keres, akik hűségesek Jézushoz minden dologban. (...) 4,4: Amikor az apostol azt mondja, hogy »semmit sem tudok magamra«, úgy érti, hogy Krisztus szolgálatának dolgában nincs tudomása olyan hűtlenséggel kapcsolatos vádról, amely ellene felhozható. Egy pillanatig sem úgy gondolja, hogy nem ismer semmilyen bűnt az életében vagy olyan dolgot, amelyben nem üti meg a tökéletes mértéket.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*: Evangéliumi Kiadó)

„*Idő előtt*: Az idő Krisztus parúziájára vonatkozik. »Tekintettel az utolsó ítéletre, minden emberi ítéletmondás előítélet.«” (Jeromos *Bibliakommentár*. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„A *szolgákra* szokatlan módon az »alávetett« szót használja: olyasvalakire mondják ezt, aki nem tesz mást, mint egy nagyobb hatalomnak engedelmességgel végzi a munkáját.” (David Prior: *Pál első levele a korinthusiakhoz*. Harmat)

„Pál szerint tehát a Krisztus szolgája sáfár az Isten titkaiban. Tartsa és tartassa is magát annak. Azaz ne hirdessen és nyújtson Isten népének semmi egyebet, csak azt, ami Krisztus és Krisztusban van.” (Luther: *Jer, örvendjünk keresztyének!* Evangélikus Sajtóosztály)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

(*közeleg a karácsony*)

„A karácsony közeledtével egyre nagyobb nyomás nehezedik ránk. Ajándékvásárlás, karácsonyfa- és díszbeszerzés, »kinek nem vettem még ajándékot« érzés, és még sorolhatnánk. A béke és a szeretet ünnepe mára hektikus, csillogó-villogó, idegpróbáló stresszforrássá változott. Bár sokan nem veszik komolyan az ünnepek stresszteremtő szerepét, a pszichológusok szerint a karácsonyi stressz körünk egyik valós kórtünete.”

Tóth Judit: Karácsonyi népbetegség – az ünnepi stressz (újságcikk)

(*a hűségről*)

„Isten birodalmában nem úgy van, mint a világi birodalomban, hogy csak az erős és bátor emberekből lesz valami. Itt sok kicsi és félnék lény is van, aki ezután a kegyelem erejével bátornak, győzedelmesnek és halálíg hűnek mutatkozik.”

Gertrud von Le Fort (1876–1971) német író

„Isten nem parancsol lehetetlent, hanem amidőn parancsol, buzdít megtenni azt, amit tudsz, és kérni azt, amit nem tudsz.”

Szent Ágoston (354–430) egyháztanító:
A Galata-levélhez

(*a sáfárságról*)

„Vannak olyanok, akiknek az a rendeltetésük, hogy egymást segítsék az Istenhez vezető úton. Ezeknek a közössége olyan mély és titokzatos, mint semmi más e Földön.”

Gertrud von Le Fort

TÖRTÉNET

(*a hűség követelményének tiszteletéről*)

Gyökössy Endre visszaemlékezéséből

Gyülekezetünk egyik fiatalja a katonaságot választotta hivatásának. Amikor itthon járt, megkérdeztem tőle:

– Nos, hogy bírod, hogy csinálod?

– Hát bizony, Bandi bácsi – mondotta –, sok mindent kell tudnunk, tanulnunk; teljes testi-lelki-szellemi bevetés ez, nem könnyű.

– Mégis, mi a legnehezebb? – kérdeztem.

– Az engedelmesség, az a legnehezebb! Mert megszoktam, hogy mindig jártatom a számat...

VERS

(*sőt magam sem ítélekem önmagam felett...*)

Bessenyei György: *Az Elmérül* (részlet)

Járjál egen, földön, vizsgálj mindeneket,
De soha ne ítélj magadtul lelkeket.

ADVENT 4. VASÁRNAPJA

• *Fil 4,4–7*

A textusról

Örömről, aggodalom nélküli életről, hálaadásról és békeségről olvashatunk a börtönben, a halálos ítélet árnyékában ülő Pál apostolnak a filippibeliekhez írott levelében. Pál az ítéletre várva is az evangélium ügyéért aggódik, és bármennyire is vágyik már együtt lenni a feltámadott Krisztussal, érzi, hogy lenne még feladata a keresztyének között (1,20; 1,24).

Advent 4. vasárnapjának textusában Pál apostol több helyről már ismerős gondolatait olvashatjuk: a gyülekezetért érzett felelőssége és szeretete miatt még az ítélet árnyékában is összegzi mindazt, amit utoljára még fontosnak tartott megírni (Róm 12,12; Fil 3,1).

4. v.: Örüljete (χαίρετε)! Van, amit nem lehet elégszer elmondani – Pál is ismétli önmagát: az Úrban való öröm minden e világi tapasztalásunknál meghatározóbb „alap-

élmény". Ez az öröm túlmutat minden érzésen, élményen és helyzeten. Mi tudná ezt jobban alátámasztani, mint amikor a börtönlét kínjait elviselő ember panasz és zokszó helyett az Istenre tud mutatni, róla tud szólni?

Az *örüljete*k szó egyben üdvözlőszó is volt – kétszeri megismétlése felfedi az ember örömeinek abszolút kapcsolódását az isteni valósághoz. Igazi öröme az embernek egyedül Istenben, a Megváltóként hozzánk közel jött Krisztusban van. ἐν κυρίῳ – az öröm forrása az Úrban van, idői határok nélkül (πάντοτε), az embereknek adott idő teljességében, az újrakezdés (πάλιν – ismét), az Istenhez való megtérés állandó lehetőségében.

5. v.: Az Úr közel! Úgy tűnik, Pál nagyon közelre várja Jézus Krisztus visszatérését. *Marana tha!* – Zsolt 119,151 és 1Kor 16,22 ismétlődik itt Pál szavaiban. Tudjuk, hogy a parúzia késésével mind a mai napig együtt kell élnünk, de a várakozás így elnyújtott időszaka felelősséggé és lehetőségé is válhat az ember számára.

Pál szelídségre is inti a keresztényeket – a szelídség egyben jóakarát, kedvesség és szeretet, a másik ember felvállalása is. Isten elfogad bennünket, és szelídséggel és jóakarattal van irányunkban; nekünk is ezt a hozzáállást, ezt az utat érdemes követnünk.

6. v.: Az aggodalom nagyon könnyen el tudja fordítani az ember gondolatait Jézus Krisztusról. Nem csak a modern ember kísértése ez. Már az első keresztény gyülekezetek is küzdöttek ezzel a problémával. Az aggodalom, mint a konkoly tudja megfojtani az ember hitét, Istenre irányuló gondolatait. Egy módon lehet az ember úrrá aggodalmain: ha az imádság, a könyörgés ajándékán és lehetőségén keresztül Isten elé viszi élete minden kérdését, kérését, gondját. Az Istenre való ráhagyatkozás csodálatos lehetősége ez, amelyhez mindenén túl még a hálaadás is társul. Az aggodalom helyett az ember szívében kialakulhat egy Istenre hagyatkozó, az ő jelenlétében (πρὸς τὸν θεόν) az ő akaratát és üzenetét kereső modern, „problémamegoldó” életvezetési módszer.

7. v.: Mindezek következményeként (καὶ) ír Pál az Isten békességéről. Ez a békesség titokzatos erő, a Lélek munkájának az eredménye – az ember érzéseit és gondolatait Jézushoz köti, és az embert hitben megtartja. Az *Isten békessége* kifejezés (ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ) többféle értelmezést is lehetővé tesz, bár izgalmassága éppen sokszínűségében és jelentésének gazdagságában rejlik. Eszerint Isten a békesség forrása; ez a békesség Isten öröktől való tulajdonsága; a mi békességünk az Istennel; az Istentől jövő béke; Isten békességet teremtő akarata. Az exegéták sok-sok megoldását összevetve igazán összetett képet kapunk az Istenben való békesség lehetőségeiről és gazdag megnyilvánulási formáiról.

Ez a minden értelmet meghaladó békesség rádöbbenheti az embert, hogy mi emberi módon próbálunk minden kérdést megoldani, de Isten minden elképzelésünket felülmúlóan hallgat meg és segít meg bennünket (Ef 3,20). Bárcsak többször fordulnánk hozzá és keresnénk az ő

akarátát félrecsúszó, célt tévesztő, keserűséget okozó megoldásaink és félmegoldásaink helyett! Pál apostol saját életével és nyomorúságos helyzetével válik Isten békességet teremtő akaratának bizonyosságává.

A textus utolsó versében elhangzó áldáskívánásban szívet, lelkét és gondolatait biztonságban tudja az Isten közelében. Őt is megtartotta az Isten – békében, szelídségben, az öröme való képességben. Ez a lehetőség nem csupán Pál apostol kiváltsága – a megtartani ige (φρουρήσει) jövő idejű alakja lehetőség és bizonyosság minden Istent követő ember számára.

Az igehirdető öröme

*Örüljete*k az Úrban! Advent 4. vasárnapján úgy prédikálunk erről a textusról, hogy este már a szentesti istentiszteletre gyűlünk össze. Praktikus, hogy gyors egymásutánban jönnek az ünnepnapok, de egyben fáradtságos teherrel is válhatnak az ünnepi alkalmak. A szolgálatok száma az öröm, az odaszánás rovására is mehet. Textusunk a negyedik adventi vasárnapon egyben az ünnep előtti készüléshez, lelki elmélyedéshez is segítséget nyújthat.

Milyen mélyen tudja átjárni életünket és hitünket a Pál apostol által többször hangsúlyozott öröm, a karácsonyi ünnepre való készülés lehetősége? Hogyan valósulhat meg személyes, gondolat sem nélkülöző életünkben az Istenre való teljes ráhagyatkozás, az öröm megélése, aggodalmaskodásunknak az Isten jelenlétében történő feloldása?

Az ünnepi szolgálatokra készülve legyen szemünk és szívünk előtt a textus utolsó verse: Isten békessége még a szolgálattévők szívét is átjárja, és az aggodáson és a fáradtságon is átsegít, hogy az isteni üzenet követeiként ne hátráltatói, hanem előmozdító legyünk Isten karácsonykor megszólaló örömmüzenetének.

Parúzia és inkarnáció

Az Úr közel! Amit az első keresztények várva-várt, de még be nem teljesedett reménységnek fogtak fel, az számunkra a negyedik adventi vasárnap kontextusában a karácsonyra mutató, Isten akaratából beteljesedett ígéret ünnepe lett. Az Úr közelsége a mai igehallgató számára új jelentést kapott. Nem lehet elfeledni és semmibe venni a Jézus visszajöveteléről szóló reménységet, hiszen mi magunk is ebben a reménységben élünk, még ha nem is ugyanolyan idői korlátokban gondolkodunk. A parúzia reménysége ma is élő reménységünk, akkor is, ha nem közelre várjuk azt.

*Örüljete*k az Úrban! *Ismét mondom, örüljete*k! Igénken a ma kontextusában egyszerre megjelenő parúziát és inkarnációt az öröm köti össze. Az öröm, amelyet Krisztus megjelenése hoz el a világba és az emberek életébe. Sok ember számára karácsony az egyetlen ünnepe a bé-

kességnek, a szeretetnek és az örömnél. Nem véletlen, hogy szinte október végétől minden arról szól, hogyan tudjuk majd ebben az örömteli állapotban megélni az ünnepet. Szinte vadászunk a karácsonyi ünnep örömteli hangulatára, de nagy igyekezetünkben Pál apostol mondatát félbevágva csak az örömről koncentrálnak. Ezért is nyújthat szinte minden alkalommal új perspektívát az isteni jelenlét megérkezéséről szóló ünnep. Karácsonyt azért ünnepeljük, mert örömünk a megszülető Jézus Krisztusban van.

Lux lucet in tenebris

Vajon tudunk-e parancsszóra örülni? Eltűnnek-e életünket sújtó gondjaink automatikusan az öröm ünnepére? Nem éppen karácsonykor történnek visszafordíthatatlan, életeket követelő tragédiák, mert az örömet és a valóságot nem lehet, nem tudjuk összeegyeztetni?

A negyedik adventi gyertya már komolyan érzékelhető világosságot hoz. Ez a világosság a mi életünkbe, az általunk megélt világ sötétségébe világít be. Ez az öröm nem mesterkél, nem tettetés, hanem valóságos, megküzdött öröm. Nem álomvilág, nem hitegetés, nem fájdalomcsillapító mesebeszéd. Olyan öröm, mint Pál apostolnak az Úrban való öröme még a börtönben is, az ítélet várása közepette. Igazi, tartós öröm, amelynek súlya és értéke van.

Salom

Az adventi időszakban reménység szerint minden keresztény embernek lehetősége volt az Isten előtt való elcsendesedésre, a bűnbánatra, hite átgondolására. Az aggodalmat talán felváltotta az imádság, a könyörgés és a hálaadás, hiszen Isten sokkal többet segít nekünk, mint ahogyan mi az gondoljuk és reméljük. Advent negyedik vasárnapján sem késő, ha megkérdezzük, vajon kit hogyan talált meg az Isten békessége. Vajon szívünk és gondolataink megbékélve várják-e a Messiás megszületését, hogy megszűnhessenek gondjaink, és öröm születessen a szívünkben?

Az Ószövetség emberének a *békesség* szó többet jelentett, mint nekünk. Nem csak a családi viták karácsonyi tűzszünetéről van szó. Nem csak arról, hogy a szemben álló felek háborúskodás helyett tegyék le a fegyvereket. A béke, az Isten békéje valami tökéletes rendet is jelent. Azt, amikor a helyére kerül minden. Amikor az életben, Isten között és közöttem, az engem körülvevő világban, az emberi kapcsolataimban rend lesz. Ez az igazi békesség. A bizalom, a közzönet, a lemondani tudás összessége, Isten békessége.

És ez a béke minden emberi értelmet felülmúl, mert több és nagyobb annál, mint amit emberi értelemmel várni lehetne. Még akkor is megszülethet, amikor az emberi értelem már réges-régen feladta.

Isten fényének a világosságában szólít meg újra bennünket Pál apostol: *Örüljete az Úrban mindenkor! Ismét mondom: örüljete!*

Pángyánszky Ágnes

.....

Tallózó

„Az első gyümölcse az örömnél a mindenki iránt megnyilvánuló szelídség. (...) másik következménye az, hogy nem aggodalmaskodik (...).” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Isten békességéről» (...) egyértelműen Krisztus keresztjére és a róla való bizonyágtételre utal (...). Az Úrtól való távolság a hit, illetve a hitetlenség mértéke szerint realizálódik. Hitre hív az igehirdetés, hogy boldog karácsonyunk és boldog életünk legyen.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„(...) olyasmint kér a gyülekezettől, amit annak nem áll hatalmában teljesíteni. (...) Ezért teszi hozzá kéréséhez: *örüljete az Úrban!* (...) *Krisztusban, akire élete súlypontja áttevődött, mindig találhat elegendő okot az örömről.* (...) »Ne azon örüljete, hogy a lelkek engednek nektek, hanem azon, hogy neveitek fel vannak írva a mennyekben.« (...) Ne gondoljuk, hogy az »Úrban való öröm« valami élettől elvonatkoztatott, absztrakt öröm. *Az élő Úr cselekvő szeretete az életünk legkülönfélébb mozzanatain felcsillanthatja az öröm fényét.* (...) Nagy segítséget jelent a szelídségre ösztönző intelem valóra váltásában, *ha a sűrűlódásainkat eszkatológiai távlatba állítjuk.* »Az Úr közel!« (...) A gyülekezet imádsága és könyörgése, amellyel feltárja Isten előtt gondjait, gyakorlati kifejezése hitének, mert az imádság aktusával egyszerre vallja meg Istenre szorultságát, de az iránta való bizalmát is. (...) *hálaadás nélkül fárasztó robottá válik az imádkozás.* A hálaadásban tartjuk számon Istennek (...) bőkezűségét. (...) Könyörgéseinknek a hálás szív adhat szárnyakat. (7) Az imádság meghallgatásának ígérete helyett *Istennek minden értelmet meghaladó békességét kínálja fel a gyülekezetnek.*” (Cserháti Sándor: *A filippibeliekhez írt levél. Evangélikus Sajtóosztály*)

„(...) Isten az embert (...) örökké tartó örömről teremtette. (...) az ember ezt a közösséget megtörte. (...) azóta (...) állandóan keresi az elvesztett örömet. (...) az az öröm, amelyiknek ilyen határa van, hogy eddig terjedhet, azután nem (...), az nem is igazi öröm.” (Joó Sándor: *Mindenkor örüljete.* Ajtony Artúr)

Illusztráció

GONDOLATOK

(az adventről)

„Az ádventi várakozás hasonlít a megemlékezéshez, de valóban mindennél távolabb áll tőle. Valódi várakozás. Pontosan úgy, ahogy a szeretet mindennél valóságosabban vágyakozik az után, akit magához ölel...”

Pilinszky János: *A várakozás szentsége*

(az örömről)

„...az öröm: visszatalálni.”

Boëthius (480?–524) római filozófus

„...öröme várni nem kisebb öröm, mint már örülni.”

William Shakespeare: *II. Richárd*

(a szelídségről)

„A mély harag túlon túl mélyre metsz.”

William Shakespeare: *II. Richárd*

(Isten békessége...)

„A rózsza, melyre most külső szemed esik, öröktől fogva az Istenben is virít.”

Angelus Silesius (Johann Scheffler; 1624–1677)
német költő

(meg fogja őrizni szíveteket...)

„...mert nem beszédben áll az Istennek országa, hanem erőben.”

Pál apostol (1Kor 4,20)

TÖRTÉNET

(*A ti szelídségetek legyen ismert minden ember előtt. Az Úr közel!*)

Nagy Szent Gergely pápa lelkipásztori okosságáról és szelídségéről

Gergely magatartása a nem keresztényekkel szemben:

A terracinai püspök egyszer féktelen buzgóságában elvette a zsidóktól a zsinagógájukat. Ezek a pápához fordultak oltalomért, s ő így írt a püspöknek: „Azt akarom, hogy orvosold a panaszt. Hiszen azokkal, akik nem tartoznak a keresztény valláshoz, szelíden, jóságosan kell bánnunk, és barátságosan kell velük szólnunk, hogy a keménységünk el ne űzze őket, hanem elfogadják tőlünk a meghívást az evangélium szépséges hitére.”

Ugyanúgy engedélyezte a megtért angolszászoknak, hogy a nagy egyházi ünnepeken tovább ápolják egyik-másik kultikus szokásukat, mert: „Ha az ember föl akar jutni a magasba, nem érkezhetsz meg egyetlen ugrással, hanem egyik lépcsőfokról a másikra kell föllépdelnie.”

KARÁCSONY ESTE

• *Ézs 9,1–6*

Karácsony – a legnagyobb titkot rejtő ünnep, amelynek tartalma nemcsak a karácsonyi történet szereplőit állította egykor életre szóló válaszút elé, hanem az azóta eltelt évszázadok jeles hittudósainak is folyamatosan feladatot adott – idővel érdekes módon a szekuláris társadalom egyik legérthetőbb és legigényeltebb, meghitt ünnepévé lett. El kell döntetnünk, mit kezdünk ezzel a ténnyel ebben az évben ismét. Több lehetőség mellett a textus elolvasásával is elkezdhetjük a készülést.

Exegézis

Ma nem elég elolvasni a perikopa magyar fordítását; az ugyanis – sok más fordítással együtt – nem veszi kellően figyelembe a már a 8,22-ben is összefoglalásként megszóltatott „sötétség és nyomorúság” (*mu'aph* és *mutsaq*) szójátékot, amely pedig az utána következő versek értelmezéséhez nélkülözhetetlen. Az értelmezési nehézségekről már az is sokat elárul, hogy több fordításban (például Károli, KJV) a 8,23 szerepel 9,1-ként. Tekintve, hogy a 8,22–9,1 szakasz egy egység, egyik megoldás sem szerencsés. 8,23-ból kiderül, hogy Ézsaiás két, Istentől jövő „megszomorításról” beszél. Az egyiket Isten Tiglat-pilezer asszír uralkodóval és utódaival végeztette el a 8. században, a másikat a Messiással fogja elvégeztetni Izrael népén. A 9,2–9,4b a (fordításban sajnos követhetetlenül) csak az asszír hódításról szól, míg a 9,4c-vel kezdődő fordulattól megtudjuk, hogy a megszületendő Messiás által hozott fény „tűz és annak martaléka” lesz. A szöveg értelmezésénél döntő, hogy e két megszorítás között nem minőségi, csak nagy mennyiségi különbség van. Ezzel a mennyiségi kontraszttal teremt meg Ézsaiás a perikopa egységét.

Igehirdetés

Ki dönt és miről? A választásaink mint az istenkeresés állomásai életünkben

Fizikai szabadságunkat legtöbbször természetesnek vesszük, legfeljebb féltjük olykor. Szellemi (gondolati) szabadságunkra büszkék szoktunk lenni, néha még olyankor is, ha legszívesebben sablonokat formázunk, mintákat követünk. Lelki(-szellemi) szabadságunkkal rendszerint felemás helyzetben vagyunk: saját vallási hagyományunkból jól tudjuk, hogy az korlátolt, de csak ritkán tapasztaljuk meg saját magunk is ezeket a korlátokat. Mindhárom értelemben vett szabadságunkat döntéseink, választásaink tartják életben. A fizikai és gondolati szabadság terén több

múlik az aktív kezdeményezésen. (Miért jöttünk ma ide? Akartunk, kellett, érdeklődtünk, megszoktuk stb.) Lelki (-szellemi) választásaink az Istennel való párbeszédben jönnek létre. Döntő jelentőségű benne az a passzív kezdő elem, amelyet így vagy ehhez hasonlóan fogalmazunk meg: Isten „megszólított” engem. Ha megszólítására válaszolni akarunk, igazsága végső normájaként nem érhetjük be sem egy elvvel, sem egy tárggyal (még ha egy könyv is az a tárgy), sem önmagában a közösséggel. Akit Isten szólít, az Istennek akar élő emberként, teljes egyéniséggel válaszolni. Válaszaink formáját választásaink jelentik. Bár akaratommal nem választhatom sem Istent, sem például a büntelenséget, választhatom viszont az ő engem választására felelő, tudatos életformát. Választhatom akaratának keresését például mai ittlétemben, vagy a mindenkori jelenem kérdéseire választ keresve.

Aki keres és aki talál – Karácsonykor Isten talál rá az emberre

Nem mindenki keresett, aki talál. Nem mindenki fog találni, aki keres. Jézus többször is felszólít a keresésre, néha a találatot is megígérve. Azt azonban hangsúlyozza, hogy a megtalálás mint eredmény személyre szóló, nem sablonos. Karácsony titkának keresésében a kereszténység sem egységes. Az ortodox egyházak húsvétban is karácsonyt találják meg, a nyugati kereszténység a karácsonyban is húsvétot keresi. Mögötte mindkét esetben, mindkét ünnepben Isten emberkeresése áll. Ez a keresés nem esetleges és bizonytalan, mint a miénk, hanem életeket mélyen megérintő, életutakat meghatározó, embereket megmentő és célhoz érkező keresés. Akkor is így van, ha nem sokat látunk belőle. A bűnnel átjárt ember első reakciója, hogy el akar bújni Teremtője elől, ő azonban tapintatosan vagy tapintatlanul tovább keresi őt („Ádám, hol vagy?”). Nem várt helyeken felbukkanva „látogatja meg” az embert: a küszöbön álló veszélyben, a bekövetkezett, valós nyomorúságban, a próféták, az egyszerű és komplikált emberek szavában, a rongyos istállóban.

Az üdvösség reménye a valóságon innen és túl –

A valóság az Istennel való találkozás helye, az ezen túli „hely” egyelőre értelmezhetetlen

Ézsaiás egyféle valóságot ismer: azt, amit Isten ad. Egyféle a valóság, ebben lehet és kell megtalálni mindazt, amit szeretnénk, és ami még hozzátartozik. Az ézsaiási szöveget többféleképpen is érthetjük. A magyar fordítás szövege például megengedné azt az egyszerűsítést, hogy a közeleli nyomorúság után majd egyszer felvirrad a szabadulás szép napja, amelyen mindenért bőszégesen kárpótol az igazságos Atya. Ebből az egyszerűsítésből legalább két helytelen következtetés adódhat. Egyrészt úgy tűnhet, hogy a jelenlegi állapot csak arra lehet jó, hogy megszűnjön, vagy hogy a következő állapot kontrasztjának kiemelésében megfelelően elborzasztó alapot biztosítson (vö. Augustinus neoplatonista eredetű „földi siralomvölgye”).

Ez a következmény ugyanakkor „történetietleníténé” is a jelenlegi helyzetet, az érkező nagy segítségbe vetett, már-már természetfeletti remény elfordíthatná tekintetünket arról a központi jelentőségű tényről, hogy ami most van, az a nép bűne, a mi bűneink miatt van, és egyáltalán nem melleleg ez a mi életünk, a mi világunk. A második, talán még ennél is súlyosabb téves következtetés az lenne, ha a Messiás eljöttének leple alatt csupán a régen várt kiengesztelődésre, békére, bűneink eltörlésére és egyéb meg nem érdemelt, kellemes állapotváltozásra várnánk.

A Teremtő nem hagyott magunkra – A remény alapja, hogy megpróbáltatásaink is Isten valóságában történnek
Ézsaiás szövegrészletének alaposabb vizsgálatából kiderül, hogy az asszír uralom és a Messiás uralma egyaránt szomorúságot okoz majd. Mindkettő bekövetkezte mögött az egyetlen Isten áll, aki az ember bűnére válaszol előbb az asszír hódítással, végül a Messiás eljöttével. A próféta ezzel az egyszerű, de hitet igénylő érveléssel vigasztalja népet. Sajátos vallási tartalma nélkül gúnyosnak kellene mondanunk ezt a „vigasztalástechnikát”. A „Ne félj, lesz ez még rosszabb is!” érv komolyan nihilista vagy olyan gyógyíthatatlanul pesszimista közegben képződik, amelyet lényegénél fogva jár át az örömről, a cél felé tartásra való képtelenség. Ézsaiás azonban a lehető legnehezebb pillanatban villantja népe elé a végső idők örömét, és hangsúlyozza, hogy mindkét időszakot Isten adja, azaz nincs köztük minőségi különbség. A várható legnehezebb időszakban is van helye ezért az örömről épülő reménynek, amely ebben a kettősségében nem a konkrét történelmi helyzetből adódik, viszont az objektíven ellenséges időszakot is jellemezheti.

Kis tüzek és a nagy tűz – A végső messiási idők csak Isten jelenlétének aktuális jelei felől értelmezhetők

Mt 4,13–16 pontosan azt a területet jelöli meg Jézus első nyilvános fellépésének színterét, amelyet Ézsaiás itt meghatároz. Máté számára egyértelmű, hogy a Messiás-Jézus eljötté földrajzilag is megfelel a próféciónak. Ézsaiás igehirdetésének lényege, hogy a jelenlegi nyomorúság közvetlen kapcsolatban áll az eljövendő, még nagyobb ítélettel. A 20. század első felének egyik legjelentősebb teológiai vitája arról folyt, hogy elfogadhatók-e a bibliai képek a maguk közvetlenségében akkor is, ha naivnak tűnnek a tudományos-technikai forradalom vívmányaitól hemzseggő világban. A 21. század első éveiben már túl vagyunk ezen, naivnak tartjuk azt a véleményt, amely mindent a rációhoz mér. Mindenkinek biztosítjuk a saját igazságához való jogát, miközben általánosan érvényesnek tartjuk és hirdetjük Isten szeretetét. Egy olyan világban, amely sok szegletében hajlandó feladni az általa tapasztalható valóság önálló értelmezésének kötelezettségét az elfogadható magyarázatok kedvéért, mi ragaszkodunk ahhoz a hithez, hogy a valóság nem véletlenül olyan, amilyen. A keresztény gondolkodást évszázadokon át meghatározta a

„természetes teológia”, az az eljárás, amellyel a biztosnak gondolt valóságból különféle módszerekkel Isten igazságára lehetett következtetni. Mostanában, hogy egyre kevesebben törődnek a valósággal magával (a posztmodern legáltalánosabb jelszava az „anything goes”, azaz mindennek van helye, ami kitalálható), talán épp a protestantizmus végezheti el feladatát azzal, hogy hitbeli meggyőződéséből kiindulva következtet a valóság létezésére. Küldetesként is felfogható, aktuális karácsonyi ajándékunk van ezzel.

Béres Tamás

.....

Tallózó

„Bár a Messiás a Dávid trónján ülő király, mégis úgy ábrázolja őt a róla szóló jövendölés, mint (...) Isten engedelmes Fiát (...). Isten akaratát hajtja végre, az ő törvényét és igazságát teljesíti (...).” *(Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)*

„Az »öröm« szintén hangsúlyos Ézsaiásnál, melyet több mint hússzor említ könyvében. Isten természetfeletti beavatkozásának lesz köszönhető (...). *Erős Isten* (...) a Messiás (...) Isten lesz. (...) *Örökkévaló Atyának* (...) Hogyan lehet a Fiú Atya? (...) a Messiás, a Szentháromság második személye, lényéből eredően Isten. Ezért rendelkezik Isten minden tulajdonságával, beleértve örökkévalóságát is. (...) az a név, hogy »Örökkévalóság Atyja«, egy bevett kifejezés, (...) hogy kifejezzék a Messiás és az idő, nem pedig a Szentháromság többi személye közötti kapcsolatot. (...) A Messiás »atyja« uralkodó lesz. (...) talán Ézsaiás az ország »örökkévalóságával« kapcsolatos, Dávidnak tett ígéretre gondolt (2Sám 7,16) (...) A Messiás, Dávid leszármazottja fogja beteljesíteni ezt az ígéretet, amelyre a nemzet vár. (...) *Békesség Fejedelme*, aki elhozza és fenntartja az ezeréves békét, amikor a nemzetnek jó kapcsolata lesz az Úrral.” *(A Biblia ismerete kommentár-sorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)*

„A jövőben bekövetkező eseményekről úgy beszél, mint ha már beteljesedtek volna, hiszen a *Seregek Urának féltő szeretete viszi véghez ezt* (6c). (...) A »nem marad sötétség« (...) határozottan arra utal, hogy itt éppúgy a megváltás kijelentéséről van szó, mint a 2,2–4-ben és 4,2–6-ban leírt látomásokban. Végül az 5. vers szóhasználata csakis Isten testet öltésére vonatkozhat. (És ha ebbe belegondolunk, akkor a »velünk az Isten« egészen új jelentés-árrnyalattal gazdagodik.) (...) a jövendölés a Messiás, Dávid dicsőséges Fia, az igazi világosság eljövételéről beszél (...). Isten tervének az emberi történelemben való megvalósulását a 7–9. fejezet (...) végig gyermekek születésével hozza összefüggésbe (...).” (Barry Webb: *Ézsaiás könyve*. Harmat)

Illusztráció

GONDOLATOK

(a Szentestéről)

„Az ádventi várakozás lényege szerint: várakozás arra, Aki van; ahogy a szeretet misztériuma sem egyéb, mint vágyakozás az után, aki van, aki a miénk. Persze, erről a várakozásról és erről a vágyódásról csak dadogva tudunk beszélni.”

Pilinszky János: *A várakozás szentsége*

Van egy régi karácsonyi képeslapom, egy alsós hittanosom küldte. Piros tintával, nagy, ákombákom betűkkel ezt írta rá: „A szeretet soha el nem fogy.”

S alatta még ez áll: „Dicsőség a magasságban Istennek.” (K. I.)

TÖRTÉNET

Rónay György: *A betlehemi pásztorok* (részlet)

„...nem elég tudni, hogy a Gyermeke megszületett. Mert amíg csak tudjuk, addig olyan, mintha meg se született volna. Míg csak tudjuk, még ha angyaltól tudjuk is: addig csupán úgy van, mintha nem lenne, mintha csak egy árnyék lenne, aminek nincsen teste...”

Így tűnődnek a pásztorok... És akkor »biztatni kezdték egymást: Menjünk hát Betlehembe, hadd lássuk a történeteket...« Mert nem elég tudni, hogy mi történt.

Látni kell azt, ami történt. Meggyőződni róla, megtapintani, érezni ujjunk begyében a melegét... a Gyermeke igazában csak annak születik meg, aki látja, aki megérinti.

Nem baj, ha olyan esetlen kézzel, hogy közben kibomlik a pólya kötője. Azért van ott az anyja, hogy megigazítsa. És az se baj, ha egy kis puszta sarat is beviszünk a talpunkon. Azért van ott az apja, hogy kitakarítson utánunk.

A pásztorok tehát »odasiettek«... Nézték sokáig, a puszta ember összehúzott szemével... és nyomban ráismertek a »jelről«: arról, hogy pólyába van takarva, jászolban fekszik, és semmiben sem különbözik a világ többi csecsemőjétől...”

VERS

(A nép, amely sötétségben jár, nagy világosságot lát...)

Wass Albert: *Karácsonyi versek* (részletek)

Olyan este ez is csak, mint a többi: olyan a színe, nyirkos ködszaga. Pedig valahol szent titokpalástban csodát takargat ez az éjszaka...!

Angyalok húznak a világ fölött.
Hírét hozzák, hogy földre szállt a béke!
Megszületett az Igazság, a Jóság,
akit úgy vártunk: megszületett végre!

A jászol fölött fölragyog egy csillag,
néhány angyal és gyermek énekel...
Szelíden száll az ének és a pára
szurtos ólból a fényes égre fel...

Aztán a barmokat itatni hajtják.
A hajnal megnyergeli rőt lovát
és robotos nyomán a sűrke élet
megy úgy, mind eddig, megy tovább.

KARÁCSONYI ÜNNEPE

• Mik 5,1–4a

A textus közelségében

A szöveg megértéséhez nem szabad megkerülni azt, hogy újra átgondoljuk a próféta működésének körülményeit és az általa felvetett legjellemzőbb kérdéseket. Ha a próféciát hirtelen, egyetlen mozdulattal átemeljük a jézusi kontextusba, néhány alapvetően fontos ószövetségi háttérrel és üzenettel elveszítünk. Ezzel pedig, éppen a szöveg eredeti összefüggésének hiánya miatt, a mai üzenet is látványosan csorbát szenved az igehirdetésben.

Az előttünk álló messiási prófécia adventi és karácsonyi alkalmazása szempontjából különösen is gazdag utóéletét éppen a mikeási küldetés eredeti helyzete világíthatja meg számunkra ma. Akkor szólal meg a próféta a vigasztalás páratlanul szép hangján, amikor körülötte kiábrándultság, reményvesztettség és csalódottság uralkodik.

Mikeás nemcsak kortársa Ézsaiásnak, hanem gondolkodásukban is sok átfedés és azonosság látható, mégis több olyan sajátos témával és mondanivalóval rendelkezik, amely megalapozta próféta tekintélyét; ez erőteljes és valóságos hangot jelentett a saját korában is, de a későbbiekben is gyakran idézett, tekintélyes szószólóvá tette. Ezen az alapon kérdezi meg sok írásmagyarázó épp e szakasszal kapcsolatban is, hogy vajon meddig terjedhet egy-egy prófécia hatása térben és időben. Saját korának legközelebbi eseményeitől elindulva és a mai olvasókig megérkezve hihetetlenül gazdag aktuális üzenet rejlik a szavaiban. Az igazi próféta mondanivaló nem szorul be egyetlen esemény és egyetlen korszak világába, hanem újra és újra megnyílik a hallgató előtt. Mikeás egész könyvéből érződik az igény, hogy az utódok számára is mértékadó üzenetet hirdet, és ennek tudatában is van.

Ami a mostani alapigénk megértése szempontjából nagyon fontos – még akkor is, ha a 4–5. fejezet szerkesztési kérdéseivel most nem foglalkozunk –, az a 4,9–10 és 4,11–13 szakaszok, illetve a 14. vers által felvetett kérdések világa. Hogyan kerülhet ennyire közel egymáshoz ítélet és szabadulás, pusztulás és győzelem, vagy éppen bosszú és irgalom? Ezek az ellentétpárok előzik meg konkrét textusunkat és tükrözik vissza a nép gondolkodásában

jelentkező aktuális kérdéseket. Hogyan menekülhet meg a nép? Milyen jövő vár rájuk a külső és belső kiszolgáltatottság idején? Ki vezeti tovább őket akkor, amikor az ősi dávidi ház leszármazottait teljes kiábrándultság övezi? A szűk értelemben vett *közelből* és *jelenből* nem is nagyon akar kiutat találni a nép. Ma ezt úgy fogalmazzuk meg, hogy teljes a rövidlátás és a beszűkülés. *A próféta küldetése a kimozdítás és a gyógyító perspektíva bemutatása.*

Isten nagyságát és cselekvését azonban nem lehet egyetlen kiragadott időpontban értelmezni, hanem csak az idő mikeási értelmezése alapján: a „most” és a „majd akkor” feszültségében, illetve az általuk kijelölt úton. Az említett verseknél néha nem is egyszerű szétválasztani az időket. Nem tudjuk meghatározni, hogy pontosan melyik eseményre történik itt utalás, de az egyértelmű, hogy a múlt felől a királyok tevékenységének kiábrándító élménye ránehezedik a próféta környezetére. A jövő felől nézve sem jobb a helyzet, mert itt a szorongató nagyhatalmak – akár az asszírok, akár a babilóniaiak – hírhedt pusztítása és telhetetlen hatalomvágya lenne a perspektíva. Akár a fogság előtt, akár közben szólal meg a próféta, hallgatóinak mindenképpen meg kell tanulniuk a változás, a javulás és erőretalálás útját. Isten célja egyértelműen a folytatás, az építés, a megújult és megtisztult élet.

A próféta igehirdetésének az ereje itt abban rejlik, hogy egyfelől rámutat a nép megérdemelt büntetésének jogosságára, másfelől azonban azonnal hirdeti a krízisből kifelé vezető út lehetőségét. Mindkettőt fontosnak tartja, a népnek szinte egyidejűleg kell átélnie ezeket ahhoz, hogy az igazán új elkezdődjön. Ezt a nép azonban csak akkor érheti meg, ha Istennek a történelemben játszott szerepét végre nem a saját szerepének a kritériumai alapján akarja értékelni.

Bár a népek azért érkeznek Jeruzsálemhez, hogy elbukott, elerőtlenedett helyzetében meggyalázzák, és mint a korabeli katasztrófaturizmus résztvevői, megszemléljék megszenteltelenítésének eseményét (Mik 4,11), tervük mégsem valósulhat meg. Isten tervét nem ismerik, és a gondolatait nem értik. A próféta szavai szerint éppen abban rejlik Isten szavának megértése, hogy az emberi szándékokból és törekvésekből – akár gonoszok, akár jók azok – ő mindig ki tudja hozni végső célként a saját akaratát és célját. Itt is, a bosszúból született tervből is végül mégis jó alakulhat ki, mint az ősi történetben (lásd 1Móz 50,20).

Az események azon az úton történnek, amelyek a jelen bánatától (*Bottal verik arcul Izráel bíróját...*) a biztos jövő ígéretének beteljesüléséig tart (...*belőled származik az, aki uralkodni fog Izráelen*). Istennek mindig van lehetősége arra, hogy a rosszon túl elérje a jót ott, ahol emberi gondolkodás szerint ez már nem is létezhet.

Ebben a két fejezetben keveredik egymással az ítélet és a reménység képe, de egyértelműen a reménység kerül ki győztesen. Itt is így van ez, de a könyv végső kicsengésében is. A közvetlen események szerencsétlensége és a dicsőséges jövő közötti úton az egyedüli biztos, el nem múló ígéret az Istené.

Ezen az úton hangzik el a messiási próféciánk, de úgy, hogy az eredeti szövegben nem szerepel sem a messiás, sem pedig a király kifejezés. Aki megérkezik, annak a legfőbb jellemzője, hogy származása az ősidőkből való, olyan idői távolságból, amely számunkra elképzelhetetlen. Így nem is köthető egyszerűen azokhoz az uralkodóhoz, akiknek az emléke benne él a köztudatban. A kiszolgáltatottság és a fájdalom megelőzi az érkezését, de csak abban az értelemben és annyi időre, ahogyan a szülést. Az irányító, elrendező, illetve a szabadulást teljes mértékben valóra váltó személy, aki érkezik, az Úr hatalmával és az Úr nevében végzi a munkáját. Formai megjelenése pedig azé a kedvelt pásztoré, aki végigkíséri a prófétai irodalmat, és alakja Ézs 9,5-ben, Ez 34,23–25-ben, Zak 9,9-ben és a 23. zsoltárban különösen szépen kirajzolódik.

A kijelölt szakasz végén elhangzó mondat elemi erővel idézi fel számunkra az angyalok seregének énekét Lk 2,14-ből. A békesség valósága akkor lesz teljes, amikor a különleges idők közepén, egy nagyon megszenvedett „kis időre” (Mik 5,2a) kiszolgáltatott nép Istentől meglátogatottá válik (Mik 5,3a), és a pásztor körül mindenki számára nyílik esély a száműzetésből és a szétszórtságból való visszatérésre. Valahonnan az ősidőkből (*mérhetetlen idő napjaiként* is fordítható) érkezik az a személy, aki képes az uralkodás teljességére, és a legkisebb városból indulva a létező legkiterjedtebb terület irányításához is rendelkezni fog minden szükséges adottsággal. A titok egy részét, ami a földrajzi helyre vonatkozik, a késői írástudók nagy pontossággal meghatározták, de a megérkezés átéléséhez minden korban csak a hit küzdelmének útján tehető lépések.

Irányvétel az igehirdetéshez

Karácsony ünnepén talán a legfontosabb üzenet számunkra ebből az igéből az a felhívás, hogy végre merjünk bátran és egyértelműen ünnepi és vigasztaló szavakat kimondani. A prófétai szó legjellemzőbb tulajdonsága, hogy hitelesen és erőteljesen szólal meg a környezete számára. Nem általában ünnepe, hanem nagyon is konkrét élet-helyzetben a szabadulás személyes átélésének esélyét hirdeti meg. A karácsonyi napokban sokan egészen konkrét és a saját életüket alapjaiban érintő, valós dilemmaként teszik fel maguknak a kérdést, hogy hol és milyen erővel lehet ma még jövőképet találni az életben. Meggyógyulhatunk-e az ünnepen egymás nehézkes megértésének betegségéből? Szabadulhatunk-e a – már a megszólalást megelőző – „késze” alkotott előítéletek nyomasztó terhétől? Születik-e érdeklődés és odaadó magatartás a mai gyülekezeti közösségekben, vagy képtelenek vagyunk a változásra és a valódi megújulásra?

A prófétai szavak hozzájuk illő igehirdetői és igehallgatói magatartást igényelnek ma is. Erre pedig akkor tehetünk szert, ha az életünk nehezebb, kilátástalannak tűnő eseményeiben is felfedezzük a felemelő és továbbsegítő

erőt. Ezekről *útmutató és bátorító módon* kellene vallani a szószéken ma is.

A karácsonyi üzenetben ugyanilyen megtalált terület lehet az is, ha a *nagyon kicsinek hitt és jelentéktelennek minősített emberekre* sokkal nagyobb figyelmet vagyunk képesek fordítani, mint eddig. Karácsony ünnepén azt a különleges logikát és páratlan közeledést hirdetjük, amely rátalál a tökéletes emberi biztonságba és védelembe helyezett és nagyon bezárt életekre is. Az inkarnáció valósága ebben a közelségben válik életmentő valósággá.

A karácsonyi ünnep a *megújuló prófétai szónak* is az ünnepe. Jézus születésének örömhírét ma sem lehet *vigasztaló tartalom* nélkül elmondani.

Ez az érkező szó ott is kommunikál, ahol mi már feladnánk a közeledést. Ott is talál közös témát, ahol mi már régen kimondtuk, hogy nincs miről beszélni. Akkor is képes a nyugalmat és a békességet valósággá formálni, ha ennek a hiánya már megszokottá, sőt természetessé vált.

A *prófétai szó és a pásztori cselekedet* kapcsolódik össze Mikeás igehirdetésében. Ennek a kettőnek a tökéletes találkozását *Jézusban* láthatjuk meg.

Közeledik-e ez a kettő a mai, ünnepi prédikációban, vagy megfelelnek egymásról?

Az újra megtalált karácsonyi szó akkor válik ma is Krisztus-hirdetéssé, ha benne a korszerű prófétai üzenet és a szerény pásztori viselkedés összhangra talál. A hallgató pedig a legváratlanabb módon és helyzetben élheti át Krisztus születésének csodáját, mint akit az életének kicsinységében találtak meg. A karácsonyi prófétai szavak ezért sohasem nagy szavak, hanem apró, őszinte és erős nyújtó szavak. Képesek a kimozdításra.

Erről vallott *Keken András* egy karácsonyi igehirdetésében: „Tudom én jól, hogy mi, emberek mind gyengék vagyunk, falevelek a viharban... Jó lenne, ha a gyengék mind felfigyelnének erre: van Isten, aki erőt, bűnbocsánatot és reménységet ad nekik. Jó lenne, ha az erősek is felfigyelnének: Isten küldi őket küzdelemre a szenvedés, bűn és halál ellen. Szép karácsony lenne, ha a két karácsonyi üzenet hallatán a gyengék elindulnának Isten felé, s az erősek elindulnának Istentől embertársaik felé.” (*Látni és érteni.* 26., 28. o.)

Szabó Lajos

Felhasznált irodalom

The Anchor Bible Dictionary. 4.

Die Neue Echter Bibel. 8. A. Deissler: *Zwölf Propheten II. Obadja, Jona, Micha, Nahum, Habakuk.* Echter Verlag, Stuttgart, 1980.
Theodor Rüschi: *Gnade im Gericht.* Gotthelf Verlag, Zürich, 1956.
Horst Seeboss: *Herrscherverheissungen im Alten Testament.* Neukirchener Verlag, 1992.

The New Interpreter's Bible. 7.

Delbert R. Millers: *Micah.* Fortress Press, Philadelphia, 1984.

Dr. Muntag Andor előkészítője. *Lelkipásztor,* 1984. 694. kk.

Keken András: *Látni és érteni.* Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest, 1985.

Tallózó

„A törzsi szövetség legkisebb tagjának kiválasztására szóló ígéret ősi hagyományon alapszik és a Dávid-házi uralkodók sorának megújítását jelenti Júda és Izráel egyesítése jegyében (...). A választott nép külső kereteit illetően, de még inkább belsőleg és tartalmilag megújul (...).” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitálka Kft.*)

„Dávid Betlehemben született (1Sám 16,1.18–19; 17,12), akárcsak legnagyobb Utóda, Jézus Krisztus (...). Ez megzavarta Jézus néhány kortársát (Jn 7,42), mert Krisztus ugyan Betlehemben született, de a galileai Názáretben nevelkedett.

A messiási Uralkodó, aki meg fogja szabadítani népét, egy jelentéktelen, kis településen született (mely még csak nem is szerepel a Józs 15-ben vagy a Neh 11-ben felsorolt városok között), ahol Júda nemzetségei éltek. (...) Ennek az Uralkodónak a származása (...) visszanyúlik a hajdan-korba, a távoli múltba. A Károli-fordítás az »öröktől fogva« szavakkal adja vissza a »távoli múltba« kifejezést, de jobb az új protestáns fordítás, mert a héber szöveg szó szerint így hangzik: »mérhetetlen idő napjai.« (A *Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„Tertullianus és a korai gyülekezet más kiemelkedő tanítói vitába szálltak a zsidókkal, hogy ha nem Jézus volt a megígért Messiás, a Mikeás által adott prófécia sohasem teljesedhetett volna be, mert Dávid leszármazottai közül senki sem maradt Betlehemben.

De itt többről van szó, mint Krisztus születési helyének bejelentéséről. Kapunk egy csodálatos leírást a személyéről.” (Arno C. Gaebelein: *Őszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„Ez a vers úgy beszél órára, mint aki Betlehemben születik meg, ugyanakkor örök életű, és Izráel igaz Uralkodója.” (J. N. Darby: *A Biblia könyveinek áttekintése. Evangéliumi Kiadó*)

„Jellemző az emberre, hogy a Heródes által megkérdezett írástudók helyén mondott ige gyanánt idézik az 1. verset, de egyikük sem indult el, hogy saját szemével meggyőződjön az ige igazáról, s hogy a Messiást meglássa. Ismerni a Bibliát jó kezdetnek, de követni az ígét, s átvenni a benne lüktető élet ritmusát több ennél.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te ígéd. Kálvin Kiadó*)

.....

Illusztráció

(„Ez lesz a békesség!...” Bár az írástudók joggal óvnak a túlonúl könnyed spiritualizálástól, mégis a „már igen – még nem” feszültségében élve a lelki oldal az elsődleges. Az Istennel való megbékélés mellé már csak kevés hiányzik, nélküle a sok is kevés lesz idővel. – K. I.)

GONDOLATOK

„Az Istenhez a szív egyszerűen benyit;
ész és szellem soká vár, míg beengedik.”

Angelus Silesius (Johann Scheffler; 1624–1677)
német költő

TÖRTÉNET

(Ez lesz a békesség...)

Charlie Chaplin írja:

„Azt hiszem, akkor éltem át legszebb karácsonyi élményemet, amikor fiaim öt- és hétévesek voltak. Gyönyörű karácsonyfát díszítettem fel fiaim számára, rengeteg kívánatos ajándékot halmoztam a fa alá, és egyáltalán, összehordtam lelkes buzgalomban mindent, ami szem-szájnak ingere lehetett.

Nagyon büszke voltam művemre.

Mielőtt a fiúkat behívtam, behúzódtam a másik szobába, és elbújtam a függöny mögött. Így akartam élvezni a hatást. Egyszerre halk lépteket és suttogó hangot hallottam. Kilestem. Ott állt két fiam ünnepi díszben, közrefogva két mocskos kis utcagyereket, akik tágra nyílt szemmel bámultak körül.

Bobby megszólalt: »Ha éhes vagy, vegyél magadnak valamit innen. Ez itt mind a miénk.« A két gyerek teletömte a vendégek zsebeit cukorral, marcipánnal és dióval.

»Akarod talán azt a puskát? – kérdezte idősebb fiam. – Csak vedd el nyugodtan. Mi kapunk másikat is, ha kell. Nesze, vidd el, de csendesen, nehogy apa meglásson.«

És ebben a pillanatban vettek észre engem. Megijedtek. Félénken pislogtak rám. Végül is Bobby, a bátrabb szólalt meg: »Tudod, apa, ez a két gyerek semmilyen ajándékot nem kapott ma, ezért mi adunk nekik a magunkéból. Ugye nem haragszol?«

Nem haragudtam. Sőt. Nagyon örültem.

Nekem ez a legszebb karácsonyi emlékem.”

VERS

Luther Márton: *Mennyei angvalseregek* (155. ének, részlet)

Kit be nem foghat a világ,
Most Mária öleli át.
Az Isten, ki alkot, teremt,
Mint gyermek, köztünk megjelent.

Örök világosság jött el,
Betölti földünk fényével,
Hogy legyünk megváltottai,
A világosság fiai.
Úgy jött a földre szegényen,
Hogy minket gazdaggá tegyen,
Hogy mint mennyben az angyalok,
Már itt lehessünk boldogok.

KARÁCSONY 2. NAPJA

• Ézs 11,1–9

Dal a jövőről

A textusról

Az Ézsaiás könyvének 7., 9. és 11. fejezetében található messiási jövendölések úgynevezett „messiási triptichont” alkotnak. Ha egymás mellé helyezjük őket, jól kirajzolódik a történeti és teológiai ív. Az első szöveg – 7,14–17 – a kiindulópontot jelzi. Ez az „Immánuel-jövendölés” az isteni jelről, egy születendő uralkodóról szól. Ézs 9,1–6 messiási próféciája nagyobb távlatot kap. A gyermek itt már felnőttként áll előttünk, királyi uralma egy új korszakot hoz el.

Textusunk a 9,1–6-ban még inkább csak sejtetett, programként meghirdetett messiási uralmat részletesen, újabb teológiai gondolatokkal kibővítvé mutatja be. A Felkent az igazság és a békesség királya: olyan autoritás, akiben a Lélek ereje munkálkodik. Míg a 9. fejezet a messiási uralommal bekövetkező fordulatot írja le, a háborúságtól, elnyomástól sújtott történelmi kor lezárulását, addig itt, a 11. fejezetben már magáról a Messiásról – tetteiről, habitusáról – olvasunk.

A Felkent a királyság eszményét a maga teljességében, hitelesen valósítja meg. Érdekes, hogy a textus nem nevezi királynak a Dávid házából származó Messiást, de küldetése, mindenekelőtt a 2. versben olvasható lelki ajándékok kifejezésre juttatják, hogy uralkodóról van szó. A messiási jövendölés szétfeszíti a dávidi birodalom kereteit, már nem pusztán egyetlen nép sajátja lesz, hanem kozmikus távlatot kap: túllép az ember világán, és a Rend világméretű megvalósulásához, az egyetemes békéhez vezet el.

Az igeszakasz, amely tulajdonképpen egy dal – az Ószövetség egyik legköltőibb szövege –, két egységre tagolódik. Az első öt vers a király személyét és királyi uralmának jellemzőit mutatja be. A második egység, a 6–8. vers a béke korszakát rajzolja meg beszédes képekben. A textus záró verse (9. v.) az előbbi gondolatok értelmezése és a végső konklúzió.

Az új Dávid uralomra jutása a messiási textus kiindulópontja. A jól ismert kép itt, az első versben Jób 14,7–9-re „rímel”. A vesszőszál, az új hajtás a tragédiába torkollott történelemből és a királyeszmé vereségéből mutat kiutat, új „mégis-reményt”. Ezt a távlatot igazolják és ezt a gondolatot erősítik fel a Lélek ajándékai. A hat fogalom az uralkodó különleges képességeit jelzi: nem emberi teljesítmény, kizárólagosan Isten műve. A bölcsesség és az értelem lelke segíti a királyt, hogy felismerje a Rendet, a tanács és az erő lelke a béke fenntartását szolgálja. A felsorolás végén az istenfélelem és istenismeret tulajdonságok állnak: mind között a leglényegesebbek. Isten „ismerete” a textus kulcsszavának tekinthető, amely egybekapcsolódik az istenfélelemmel: a messiási küldetés ennek a teljes istenismeretnek (istenkapcsolatnak) a megvalósulását je-

lenti (vö. Jer 31,33–34). A világ, a kozmosz arculatát az változtatja meg, ha Isten ismerete átfogja, áthatja a földet (9. v.). Ez az örökérvényű igazság nemcsak ebben az igeszakaszban kap hangsúlyt, hanem jellemző teológiai gondolata az egész könyvnek is.

A Felkent, akin az Úr Lelke nyugszik, igaz bíróként, hitelesen kormányoz. A legszegényebbek, a számkivetettek pártfogója, védelmezője ő, akit legfőképpen két tulajdonsága emel a nép fölé: az igazság (jogosság, hitelesség, pártatlanság) és a hűség (tántoríthatatlanság). Ezek a kifejezések a Messiás dinamikus, a földi viszonyokat sarkaiból kifordító, újjáteremtő hatalmát jelzik (vö. Zsolt 72,1–4.12–14). Az igazság és a hűség az Ószövetség tanúságtételében Isten munkálkodásának is legfontosabb jellemzője.

A Messiás uralmával beköszöntő békekorszakban már nem létezik az erősebb ökoljoga, a harcot és az üldözést a bizalom és a kiengesztelődés váltja fel. Egy élőlény sem fenyegeti a másikat. A kígyó és az ember közötti ősi, mitikus ellenségeskedésnek is vége szakad végérvényesen. A Kezdet, az ősidő találkozik, összeér a jövendővel.

A 9. vers tekintetünket visszafordítja az embervilág felé. Isten szent hegyén, a Sionon – jelenlétének „centrumában” – válik nyilvánvalóvá, itt tör át az Új. A fogság utáni teológia hangsúlyai jutnak kifejezésre ebben a versben. Isten uralmának végső megvalósulása népe, Izráel és Jeruzsálem jólétével, békéjével kapcsolódik össze. A „salom” kihat az egész világra, Isten ismerete betölti a földet (vö. Ézs 65,25; Hab 2,14).

Az igehirdetés felé

Heinrich Böll egyik szatírájában („Nicht nur zur Weihnachtszeit”) egy ezüstösen csillogó angyalfiguráról ír, amely a karácsonyfa tetején „székel”. Bizonyos időközönként kinyitja ajkait, és ezt a szót suttogja elhaló, mechanikus hangon: „Bé-kes-ség!” A „technika angyala” csak erre az egy deklarációra képes órákon át, onnan, a fa tetejéről – elég kevés meggyőző erővel. Talán ez az angyali helyzetkomikum egy kicsit minket, lelkészeket is önvizsgálatra int: nem túl elhaló a hangunk, nem túl sablonos (gépies) a karácsonyi üzenetünk? Különösen ilyenkor, az ünnep második napján, amikor erőnk már fogytán, és inkább csak a hűségesek, a „kemény mag” hallgatja igehirdetésünket.

A karácsonyi béke persze hozzátartozik az ünnephez: *A földön békesség, és az emberekhez jóakarát!* De azok, akik eljöttek, nem esnek-e vajon kísértésbe, hogy ezt gondolják: Karácsony – igen, már megint a szokásos békesség-szólamok! (Karácsony első ünnepén ezzel a mondattal zárul az alapige: *Ez lesz a békesség!*) Szépen elringatjuk hát magunkat az ideiglenes fegyverszünetek, a lapossá ismételtetett jókívánságok, vallásos ünnepekről szóló teóriák és karácsonyi kellékek világában. Békében vagyunk.

De mégis sorjáznak a kérdések: Vajon elegendő-e a jog és az igazság ahhoz, hogy béke legyen? Miként hangolha-

tó össze ez a prófétai békedal azzal, amit Jézus mond küldetéséről: ő azért jött, hogy kardot hozzon a világba (Mt 10,34)? Hogyan beszélhetünk ragadozók és háziállatok békés egymás mellett éléséről, a teremtés kiengesztelődött viszonyairól, a kisdud játszadozásáról a viperalyuknál olyan módon, hogy mindez ne hangozzon úgy, mint egy utópisztikus vágyalom? Összekapcsolhatjuk-e teológiailag ezt a textust Jézus messiási küldetésével anélkül, hogy ne hangsúlyoznánk: az ézsaiási prófécia nem „egy az egyben”, forgatókönyvszerűen teljesült a Messiás eljövételével? Továbbra sincs béke... És Jézus nem tudott vagy nem akart igazságos uralkodóként áttörni a földi, társadalmi kereteken. A Messiásnak és küldetésének ez a dialektikus karaktere pedig még azt a kérdést is felveti: mi vonatkozhat mindebből a béketeremtésből ránk, tanítványokra?

Erdőtöljes, jövő felé irányuló kijelentések következnek egymás után. Ahogyan egykor Isai fiával a jelentéktelennek látszó kezdetből valami egészen új jött létre Isten népének történetében, úgy most is döbbenetesen új születik: áttörés, korszakalkotó változás. Isten hű az ígéreteihez.

Az ő békessége valójában csoda – nem álom, ideál vagy utópia. Sokkal, de sokkal több mindennél. Ézsaiás nem egy utópiában hitt, hanem abban, hogy az, aki eljön, aki a Lélek erejéből szól és cselekszik, képes megteremteni a kiengesztelődést ember és természet között. Ennek az ézsaiási békelátomásnak a háttérében ott feszül minden igaz emberi vágyakozásunk, ott van a belénk táplált megmagyarázhatatlan remény, a létezés távlatának, céljának szükségyszerűsége. Ott húzódik mögötte az a teljesülésért kiáltó igény, amelyet *Ady Endre* olyan élesen-tisztán fogalmaz meg: „Békíts ki magaddal s magammal, hiszen te vagy a béke!”

Karácsony – a Kiengesztelődés első stációja: Isten megérkezik a magasságból az embervilágba, hogy hús-vér jelenlétével megszentelje, átminősítse, kiteljesítse azt. A Lélek egy názáreti ácsot vesz birtokba az „am-haarec” tagjai közül, hogy egy rövid földi élet alatt megmutassa általa a hatalmát. Az Emberfiának az Úr félelme lesz gyönyörűsége. Ebből él, ez az istenismeret sugárzik szavaiból és tetteiből. Szavai és tettei zavarba ejtők, kemények. Felrúznak, megálljt parancsolnak, önvizsgálatra indítanak. Mégsem ítélik – inkább őt ítélik el. Végül győz: a Kiengesztelődés utolsó stációja.

Ézsaiás békevíziója nem karácsonyi idill. Merész ez a kép, amelyet az édenkert viszonyai, az Eredet, az Alapállás határoznak meg, így mutatnak az eljövendőre. A zürichi Fraumünster Chagall-üvegablakai közül az egyik „Az örökkévalóság kezdete” címet viseli. A világ szövetéből, a sárga-vörös-kék alapszínek szimfóniájából alig sejthetően egy angyal tűnik elő, és hatalmas sófárral hirdeti: „Közeledik megváltásotok!” A nap és a hold már csak sziluett, az új teremtés a színek és formák harmóniájában dereng: földöntúli, időntúli békesség. Ablak a Teljességre. Ahogyan ez az ige is.

Varga Gyöngyi

Tallózó

„Hogy itt a Messiás értetik, a régi zsidók egyhangúlag hittek, úgy, mint utóbb a keresztények mindnyájan a názáreti Jézust látják abban. (...) Az isteni ismeretet isteni szeretettel fogja egyesíteni.” (*Káldi Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Emberfeletti tudásának és ítélőképességének, bölcsességének és hatalmának a háttérben istenismerete és istenfélelme áll: élő kapcsolata van Istennel. (...) A jövődélés az emberek megváltozásáról is beszél: tele lesz a föld az Úr »ismeretével« (...)” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„A Messiás eszkatologikus alak. Kora az új teremtés. A paradicsomi állapot visszaállítása. A jelenlegi világnak a vége és egy merőben újnak a támadása.” (Ravasz László: *Az ÓÚjszövetség magyarázata. Kálvin Kiadó*)

„(...) a Messiás uralma egyenlő azzal, hogy »velünk az Isten« (...) Ez a békesség és nyugalom azért lehetséges, mert tele lesz a föld az Úr ismeretével (...), az emberek mindenhol Isten alapelvei és igéje szerint fognak élni.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Kereszttyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„Miután Isten letarolt minden magasra törő, sudár fát, egynek a tuskója, az Isai törzsöke új dávidi sarjat hoz. (...) Ez a béke nem az idomítás csodája. Az Úr ismeretével lesz telítve a föld, ebből fakad.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd. Kálvin Kiadó*)

„A 6,13-ban a gyökér a népnek azt a hűséges maradékát jelképezte, amelyből mint »szent mag«-ból Isten új népe felemelkedik. Itt, a 11. fejezetben a gyökér Dávid letarolt háza, ahonnan végül majd eljön vezetőjük és zászlóvivőjük. (...) *Az Isai törzsöke* kifejezés (1, vö. 10. vers) alacsony sorból való származására utal, mely elejét veszi minden kérkedő hivalkodásnak (...). A Messiás uralkodásának legfőbb jellemvonása az igazságosság lesz, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy igazságot fog szolgáltatni a *szegényeknek* és az alázasoknak (4–5), (...) azért lehet maradéktalanul igazságos, mert tökéletes tudás birtokában lesz (3b). Mindez, s különösen kimondott szavának rendkívüli ereje határozottan arra utal, hogy ez az uralkodó több lesz egyszerű földi halandónál.” (Barry Webb: *Ézsaiás könyve. Harmat*)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

(*Akkor majd a farkas a báránnyal lakik...*)

„Az életet álommá kell átalakítani, s álmunkból valóságot formálni.”

Pierre Curie (1859–1906) francia fizikus

„A béke folytonos teremtés.”

Raymond Poincaré (1860–1934) francia államférfi

(...ahogyan a tengert „víz” borítja)

„Víz! Se ízéd nincs, se színed, se zamatod, nem lehet meghatározni téged, megízlelnék anélkül, hogy megismernének. Nem szükséges vagy az életben: maga az élet vagy.”

Antoine de Saint-Exupéry: *A sivatag szívében*

TÖRTÉNET

(*a tanács és az erő lelke...*)

Egy anya írja:

„1978 decembere volt, közelgett a karácsony, és mint az utóbbi években mindig, most is bánat vegyült az örömteljes várakozásba. Öröm, hogy három gyermekem hazajön, bánat, hogy Erik fiam többé nem jön. 7 éve, hogy meghalt, és még mindig nagyon hiányzik nekem. 22 éves volt. A szomorú gondolatok ellenére igyekeztem mindenkinek valami meglepetést készíteni. Leányomnak egyik gyűrűmet készítettem elő, amihez egy ékszerdobozra volt szükségem. Emlékeztem rá, volt nekem ilyen. Keresni kezdem, felforgattam érte mindent, míg az egyik fiókban megtaláltam. A doboz üres volt, csak egy darab vatta volt benne. Hogy rendbe hozzam a dobozját, kiemeltem a vattát.

Meglepetésemre egy cédulát találtam alatta Erikötől. Furcsa, hogy ezt nem találtam meg előbb, a doboz mélyére dugta, a fülbevaló alá, ami az utolsó karácsonyi ajándéka volt részemre. A levélke így hangzott: »Drága Anyám, köszönök neked mindent, amit értem tétél. Boldog karácsonyt.«

VERS

Paul Claudel: *A prágai gyermek Jézus* (részlet)

Az örök jelenlét betölti a szobát,
Ez ártatlan és együgyű dolgokhoz alázva magát!
Ha ő velünk van, semmi bajt nem érünk.
Alhatunk, itt van Jézus, a mi testvérünk...

KARÁCSONY UTÁNI VASÁRNAP

• *Ézs 49,13–16*

Exegézis

Történelmi háttér

Deutero-Ézsaiás (Ézs 40–55) a szabadulás örömhírét hirdeti meg a deportáltaknak: Isten elküldi a perzsák királyát, Círuszt, hogy hazaengedje a fogságból a népet, Jeruzsálem és a templom pedig újjá fog épülni. A babiloni birodalom népei a nagyobb nemzeti és vallási szabadság reményében szabadítóként köszöntötték Círuszt. Várakozásaik valóban teljesültek, a fogságban élő zsidók hazatérhettek a perzsa győzelem után.

A kor gondolkodását áthatotta az az elképzelés, hogy az istenek hatalmát híveinek sikerei mutatják meg. Az erősebb isten győzelemre segíti híveit. Ez a zsidók körében is

késégeket ébresztett. Ha a babiloniak győzelmet arattak, Jeruzsálem és a templom romokban hever, akkor a zsidóság Istene nem eléggé hatalmas? Marduk vagy Sin erősebb isten Izráel Istenénél? Jahve vajon elhagyta a népét (49,14), vagy nincs elég hatalma (40,12–28)? Ezek a kérdések élénken foglalkoztatták a zsidóságot. Sokan feladták a reményt, és mélységesen elkeseredtek. A próféta a babiloni fogság végét, az ország újjáépítését hirdette, és azt, hogy a pusztulást nem Jahve kudarca okozta. Sőt Círuszt arra rendelte, hogy Jeruzsálemet felépíttesse és a foglyokat hazaengedje.

Teológiai következtetés

A próféta szerint Jahve az igazi Isten, és nem a perzsák istene, mert Jahve hatalmas alatt áll a történelem menete. Ő az, aki meghirdeti és végrehajtja a jövőbeli eseményeket (41,22–24). Ő a világ egyetlen ura: *Én vagyok az első és az utolsó, rajtam kívül nincs Isten.* (44,6) Bár a nép engedetlen, csüggedt, megfáradt és kishitű, a fogságból való szabadulás feltétele mégsem a teljes bűnbánat és az erkölcsi megtisztulás. Izráel magából a szabadulás tényéből nyerhet erőt az Istenben való bizalomhoz. Deutero-Ézsaiás vigasztal, biztat, és a fogságból való szabadulás örömezenetét hirdeti.

Két fontos teológiai tantételt használ Deutero-Ézsaiás arra, hogy bizonyítsa, van ok a reményre, érdemes bízni Isten ígéreteiben. Az egyik, hogy Istent a világ Teremtőjeként mutatja be, aki mindenható (44,24–25). A másik teológiai tétele pedig – amely textusunkban is szerepel –, hogy Izráel Isten népe, ezért különleges kapcsolat fűzi a zsidó néphez. Úgy bánik vele, mint gyermekével (49,15).

Homiletikai exegézis versenként

Az ég, a föld, a hegyek tanúi lesznek Isten szabadításának, amikor megszabadítja népét a fogságból. A szabadulás öröme olyan nagy, hogy az egész föld együtt örül Izráel népével. A népet élénken foglalkoztató alapkérdésre – van-e Istenben szájalom és könyörület a nyomorult iránt? – a 13. versben ad választ a próféta: Isten könyörül a nyomorulton.

Jeremiás siralmaiban Sion leányának nehéz, extrém helyzetéről olvasunk.¹ Jeremiás siralmainak az első fejezetében ötször olvassuk, hogy nincs senki, aki vigasztalja Jeruzsálem leányát, mert hűtlenek lettek barátai; mert olyan mérhetetlen nagy a keserűsége; mert messze van, aki vigasztalhatná; mert elnyomás alatt szenved; mert el-lenségei veszik körül (JerSir 1,2.9.16.17.21).

Ézsaiás 49,14-ben Sion panasza: *elhagyott engem az Úr.* E kijelentés párját és sok más fájdalom, szenvedés és

¹ Megjegyzés: Deutero-Ézsaiás a 40–48. fejezetekben a zsidó népet héberül hímnemben Izráelnek vagy Jákóbnak nevezi, a 49–55. részekben azonban a nőnemű Jeruzsálem vagy a nőként megszemélyesített Sion képpel utal Izráel népére.

baj felsorolását olvassuk a Siralmak könyvében is. Bizonyos szempontból az itt olvasható panasz: *elhagyott engem az Úr*; nagyon hasonlít a Siralmak könyvében leírt helyzethez: *senki sem vigasztalja* (JerSir 1,2.9.16.17.21). Ebben mutatkozik meg Isten távolléte, hogy nincs vigasztalás, csak keserűség, kétségbeesés és a kilátástalan helyzet szenvedése. A vigasztalás ebben a helyzetben nemcsak az érzelmek megértését igényli, hanem együtt jár vele a valódi helyreállítás és magyarázat Istentől. A Siralmak könyvében az elismert és megvallott bűn sokkal nagyobb arányban szerepel. Itt most Ézsaiás továbbmegy: a *vigasztaláson és a helyreállításon* van a hangsúly.

Izráelnek Istenhez fűződő különleges viszonyára emlékezett (15. v.): mint anya a gyermekéről, úgy gondoskodik Isten Izráel népéről, sőt még annál is jobban, mert előfordulhat, hogy egy anya nem törődik megfelelően a gyermekével, de a próféta által Isten ezt hirdeti a népnek: *én nem feledkezem meg rólad*. Isten szolgája, a próféta (az első Ebed Jahve-ének a 49. fejezet elején található) megéri Si-on lányának összetört fizikai és lelki állapotát. Az anya és a gyermek képét egy még erőteljesebb képpel fokozza: Isten népének gondja, baja és minden nyomorúsága az ő tenyerébe van vésve, szüntelenül emlékszik rá. Jeruzsálem tisztessége a népek előtt helyre fog állni, olyan lesz, mint a felkészített menyasszony (18. v.).

Az igehirdetés vázlata

Isten hatalma a sikerekben?

Nem csak Deutero-Ézsaiás korában volt népszerű gondolat az, hogy az istenség hatalmát híveinek sikerei igazolják. Akkor Jeruzsálem és a templom lerombolása Izráel számára politikai és vallási értelemben is komoly válságot jelentett. Összetört az Istenbe vetett bizalom, úgy tűnt, hogy Izráel Istene cserbenhagyta népét, megszegte a vele kötött szövetséget.

Napjainkban is népszerű a hit erejét, a hívő Istenbe vetett bizalmának mértékét vagy egy bizonyos felekezethez való tartozás értékét azon lemérni, hogy mennyire sikeres (anyagi szempontból is) az Istenben hívő ember. Egyes szekták körében különösen erős az az elképzelés, hogy aki hívő, és megfelelően imádkozik, annak az élete problémamentessé válik, anyagi gondjai megoldódnak, és mindenben Isten áldása (azaz siker) kíséri. A kevésbé szélsőséges teológiai elképzeléseket is egyre gyakrabban éri az individualizmus vádja, vagyis hogy az „egyénkultusz” korában a vallás is magánügy lett. Úgy „működik”, mint bármely más fogyasztási cikk. E logika szerint a hitre az én személyes jólétem és boldogulásom miatt van szükség. A vallás szabadsága egyúttal a vallás gondos elkülönítését és „hátalkörének” korlátozását is jelenti.

A sikerorientált gondolkodás megfelelnek a szenvedésben is jelen lévő Isten alázatáról. Isten népe a száműzetésben, idegen népek között is Isten népe lehet, és a

szenvedésben is megtapasztalhatja Isten jelenlétét. Bár sokszor az elhagyottság érzését tapasztalhatjuk meg a bajban, a mély igazság mégis az, hogy Isten nem feledkezik meg népéről: *Én nem feledkezem meg rólad! Íme, tenyerembe véstelek be*.

Miért engedte Isten?

Ugyanennek az éremnek a másik oldala a teodícea kérdése. Hiszen ha a sikerek helyett bajok érnek, ha Isten népének időről időre katasztrófákat kell elszenvednie (lásd babiloni fogság, a templom lerombolása vagy Auschwitz), akkor bizonyára Isten mindenhatóságával van a baj. Különben miért engedte volna meg Isten a bajt? Nincs ember, aki erre a kérdésre válaszolni tudna. Viszont tudunk a szenvedésben jelen lévő Istenről, a kereszten szenvedő Krisztusról és az ember szíve mélyén élő reményről. *Dorothee Sölle* írja: „A jó hatalom olyan hatalom, amely magát felosztva másokat erősekké tesz. Megszabadítja az erőtlent a félelemtől és a hatalmasat a magánytól. Isten nem gombnyomásra működteti a világot, szüksége van ránk, mindnyájunkra.”

A reménység értelme

Akár egyéni katasztrófáról, krízisről, akár egy nép katasztrófájáról van szó, a reménység általában két vonatkozásban él. A remény egyik oldala, hogy a helyzet jobbra fordul, és ezután majd jobb lesz, a másik pedig, hogy többé nem történik ilyen. Erre a reményre szükségünk van a továbbéléshez. Nem véletlen, hogy Deutero-Ézsaiás a szabadulás reménységéről profétál a fogságban levőknek. Meghirdeti, hogy Isten népének reménysége a helyreállításra és újjáteremtésre szól.

Az értelem keresése talán ennél is mélyebb igénye az embernek (vö. V. E. Frankl). *Václav Havel* népszerű aforizmája ezt így foglalja össze: A reménység nem az arról való meggyőződés, hogy valami jól végződik, hanem belső tudás arról, hogy értelme van a törtéetésnek, bárhogy is végződik.

„Ha csupán azt tartanánk szem előtt, amit látunk, akkor vidáman vagy kényszeredetten, de kiegyeznénk a dolgokkal úgy, ahogy vannak. Az *élet teljességének kiolthatatlan reménye* tesz képessé arra, hogy ne törődjünk bele a tényekbe, és ne alakuljon ki barátságos vagy unalmas összhang köztünk és a valóság között. Ez a remény tart meg elégedetlenségünkben Isten nagy napjáig, ez tart bennünket mozgásban az úton és tölt el a világra való nyitottsággal” – írja *Jürgen Moltmann*. Az élet teljességének kiolthatatlan reménye ott él mindannyiunk szívében; engedjük meg belül, magunkban megszólalni a hangját, és adjuk ezt tovább másoknak is.

Gömböcz Elvira

Felhasznált irodalom

- Jubileumi kommentár.* 1. Kálvin Kiadó, Budapest, 1995.
Moltmann, Jürgen: *Minden végben kezdet rejtezik. Kis reménytan.*
Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2005.
New Interpreter's Bible. 6. Abingdon Press, Nashville.
Pecsuk Ottó (szerk.): *Bibliaismereti kézikönyv.* Kálvin Kiadó, Budapest, 2004.
Sölle, Dorothee: Isten hatalmáról, mindenhatóságáról és erőtlenségéről. In: *Hit a terroron túl.* Kálvin Kiadó, Budapest, 2004. 46–51. o.
Szebik Imre igehirdetési előkészítője. *Lekipásztor,* 1984/12. 696–699. o.

.....

Tallózó

„Czélzás a keletiek azon szokására, melynélfogva a szent helyek vagy becses tárgyak ábráit vagy jeleit karjokra vagy jobb kezükre írják, tűzik, hogy azokra annál könnyebben emlékeztessenek.” (*Káldi Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„Egy anya könyörülete gyámoltalan gyermekei iránt is hiányozhat, de Isten jósága nem. Ez tartósabb, mint a leg-erősebb emberi érzelem.” (*Hertz Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„Izráel Istenre panaszkodik: elhagyta Jeruzsálemet, mint férj a feleségét, JSir 1,1. A panaszra hóseási és jermiási tradíció alapján felel a próféta: szereti Isten Jeruzsálemet. Szeretete nagyobb, mint a legnagyobb földi szeretet: az édesanya szeretete gyermeke iránt.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„A 13. vers örvendezése a bevégzett küldetés feletti új-jongás – ami méltán tölti el örömmel az egész földet. (...) az »Isten népének nyújtott vigasztalás« témája már nem csupán a babiloni foglyokkal kapcsolat, bár őket érinti legközvetlenebbül, de messze túlnő rajtuk, s minden népet felölel. A kulcsfigura az Úr Szolgája. Izráelnek meg kell értenie, hogy Isten tervei szerint egész jövője szorosan összekapcsolódik a Szolgával. (...) A Círusnak adott küldetés kérdése immár lekerül a napirendről, de az Isten és népe kapcsolatát mérgező feszültség még megoldásra vár. Hogyan lehetséges az, hogy Isten egyfelől elhagyta Siont, másfelől viszont még mindig kitart mellette? (...) Sion panasza (...) szívszaggató: *Elhagyott engem az Úr, megfeledezett rólam az én Uram* (...). Sion nem pusztán a város neve, hanem a benne lakó nép is. Sion ennek a népnek nem csupán lakhelye, de tőle nyeri nevét, sőt azonosságát is. Ha Sion romokban hever, akkor ők is. (...) Az ilyen aggodalom azonban utólag irracionálisnak és alaptalannak bizonyul; egyszerűen nincs összhangban a tényekkel. Isten – aki mindig hű önmagához – éppúgy nem képes megfeledkezni népéről, mint ahogy egy anya sem feledkezik meg csecsemőjéről (15).” (Barry Webb: *Ézsaiás könyve.* Harmat)

Illusztráció

GONDOLATOK

(Az anya olykor megfeledkezik csecsemőjéről, néha meg is öli. De ezek a konkrét történetek, bármilyen sötétek is legyenek, nem írják felül a belénk kövült ösképet az anya ideáltípusáról. A teológia számára ez az öskép azért fontos, mert ez alapozza meg az Isten jósága iránti kitörölhetetlen vágyat – ahogyan igénk is mutatja: a kisebbről a nagyobbra való következtetés mentén. – K. I.)

„[Az isteni könyörületre vonatkozó] héber szó: rhm, rhmjm »anyaölet« jelent... A könyörület gyakran Isten »következtelenségével« párosul, vagyis Isten könyörületessége sokszor tapasztalható meg ott, ahol egészen más magatartást várnánk – éppen ezért tűnik Isten könyörülete oly nagyon emberinek.”

Claus Westermann:
Az Ószövetség teológiájának vázlatja

(Megfeledkezik-e csecsemőjéről az anya...)

„Az anya emléke táplálja bennünk a részvétet, akár az óceán, a végeláthatatlan óceán táplálja a világmindenséget átszelő folyókat...”

Iszaak Babel (1894–1941)
szovjet-orosz elbeszélő: *Rabbi*

„Néma gyerekek anyja sem érti a szavát? Ez nem igaz, gondolta szenvedélyesen; szép kis anya volna az ilyen; és hiszen előbb jön mindig a megértés és azután a szó; ez a durva, torzító eszköz, hogy megcsönkítson valamit, ami egész volt...”

Ottlik Géza (1912–1990): *Iskola a határon*

(megszánta népét az Úr, és könyörül a nyomorultakon...)

„Az igazságosság könyörületesség nélkül – embertelenség.”

Aquinói Szent Tamás (1224–1274)
olasz hittudós és költő

VERS

Jacques Prévert (1900–1977) francia költő: *Maszkabál* (részlet)

Meleg harisnyát köt az anya
A fiú elment a háborúba
Az anya természetesnek találta ezt
És mit csinál ilyenkor az atya?
(Justus Pál fordítása)

Az alapige óév estéjén

Az alapigék nem a szilveszteri közhangulatot szolgálják ki. Míg a lekió (Lk 12,35–40) az este vidámságában az el-tűnő időre emlékeztet, az ézsaiási prófécia az ige elutasítá-sának, a bukásnak, a vereségnek a képei által döbbenetes erővel figyelmeztet. Költői formája indokolhatja, hogy 30,18 is a perikopához tartozzék, hiszen utána prózai rész következik, bevonásával azonban az igehirdetés végső ki-csengését is ez a vers határozná meg, gyengítve az intés drámai erejét. Éppen óév estéje lehet alkalmas a választút felvázolására, mert a közkeletű felfogással szemben nem időnk mennyisége és múlása – amely a szilveszteri ünneplés központjában van –, hanem tartalma, minősége az igazán fontos. Az igehirdetés feladata, hogy erőteljesen szó-laltassa meg a textus által felvázolt alternatívát. Eközben az igehirdető ne feledkezzék meg a 18. versről: Isten igé-jének elutasítása tudatos és végzetes, de Isten mégsem mondott le népéről; ezért kell az ígét hirdetni. Ha a háttér-ben Isten mentő szeretete rejtőzik, minden erőteljesség mellett is szeretettel igyekezzék szólni az igehirdető is.

A textus alaphelyzete és a ma helyzete

Az asszír Szanhérib (uralk. 705–681) trónra léptét a leigá-zott népek arra igyekeztek kihasználni, hogy levessék ma-gukról az idegen ígát. Ezékiás, az AsszírIA vazallusává lett Júda királya (725–697) is titkos tárgyalásokba bocsátko-zott Egyiptommal. A prófétai szó a leghatározottabban el-lenzi lépését (30,1–7; 31,1–3). Az érvek kétfélék. Az egyik szerint az Úr oltalma helyett keresik Egyiptom segítségét, tehát elpártolnak Istentől (30,1), emberi erőben remény-kednek ahelyett, hogy az Úrhoz folyamodnának (31,1.3). A másik szerint Egyiptom *tehetetlen szörnyeteg; segítsége üres hiábavalóság* (30,7), elbukik a segítő és a segített (31,3), de elbukik AsszírIA is (31,8), mert az Úr oltalmaz-a Jeruzsálemet (31,5.9). Fontos tehát, hogy Júdának nem a szabadság és a rabság, hanem a politikai hatalmakban való bizakodás és Izráel Szentjének ígéje között kell vá-lasztania.

A történeti vázlat közel hozza a prófécia értelmét, de ké-peivel és üzenetével túllép korán. Nem okoz gondot meg-érteni és alkalmazni ezeket a gondolatokat és képeket. Az üzenet lényege ma is aktuális, mert Isten ugyanaz, Isten és ember viszonya lényegében ugyanaz, és innen nézve az ember is ugyanaz.

A perikopa a bevezető vers után három világosan elkü-löníthető, mégis összetartozó szakaszból áll, amelyek to-vábbvizsik, kifejtik és erősítik az előzőkben mondottakat. Mindhárom szakasz önmagában is megállja a helyét és al-

kalmas arra, hogy gazdag és fontos üzenetével igehirdeté-si alapige legyen. A három együtt azonban nem csupán mennyiségileg több, hanem drámai erejű fokozás is.

Az igehirdetés felé

Mi biztos erő a múltó időben?

A parancs (30,8) – akár az egyiptomi titkos tárgyalások idejéből való, akár későbbi visszatekintés – arra utal, hogy Isten szava nincs kiszolgáltatva a politikai alkudozás, a hadi szerencse vagy a múltó idő játékának. Akár megfo-gadják, akár nem, az Úr szavának igazsága töretlen és ér-vényes. A változó idő ura rendületlenül a mindenható Is-ten, még akkor is, ha mindenki mást tart fontosabbnak. Az Izráel Szentje név (12. és 15. vers) nem hagy kétséget, hogy kinek a nevében szól a próféta. Nincs más – lélektani, stilisztikai vagy történeti – igazolás arra, hogy valóban Isten szól, mint az, hogy a prófécia megegyezik Isten aka-ratával. Idegenül hangzik a szilveszteri lármában a szó-székéről a prófétai szó, ám igazsága nem hangulat, hang-erő, még csak nem is elfogadás kérdése.

Nem lehet a szelektív figyelemre hagyatkozni

Az első szakasz (30,9–11) azt veti szemére Isten népének, hogy az Úr tanítása helyett inkább a neki hízelgő dolgo-kat, a kedvére valókat akarja meghallgatni. Nem egysze-rűen csak e tény miatt engedetlen nép és hazug fiak, ha-nem ebből következik, hogy az Úr tanítása sem zökkenti ki őket elutasító magatartásukból. Nemcsak Ézsaiás idejé-ben, hanem Izráel népe történetének különböző korszaka-iban is jelentkezett ez a probléma, felfedezhető az Újszö-vegségben (például Jn 6,60), és kíséri az egyház történetét mindmáig. A hízelgő, az igazság rovására az emberek ked-vét kereső beszéd ismert a mi korunkban is: emberek a személyes érintkezésben vagy a politikában ilyen módon igyekeznek érvényesülni. Ugyanakkor minden kor nehe-zen viseli el az igazat hirdető prófétákat, akikről azt tart-ják, hogy megzavarják az emberek lelki nyugalmát. Ennek megfelel az a hétköznapi hermeneutika, amely csak a ne-ki kedvezőt hallja ki egy szövegből, legyen az választási ígéret vagy saját titkosszolgálatának jelentése. A prófécia-ban elhangzó vád minden korra ráillik. Sem a politikai vi-tákban, sem egyéni életünkben nem szeretjük az elma-rasztalást, sőt aki gyenge pontokra, várható baljós követ-kezményekre hívja fel a figyelmet, azzal szemben minden-ki bizalmatlan. A szakasz azonban nem általában a jelen-ségről szól, hanem arról, hogy Isten népének van elege az Izráel Szentjére hivatkozó prófétai beszédből. A problémát igazában nem a hallgatásra kárhoztatott és hamis szavak-ra kényszerített látnokok jelentik, hanem az embernek magával Istennel való viszonya. Napjainkban ez a régi el-lenvetés olyan típusú, egyébként azonban nagyon külön-böző mondatokban jelentkezik, amelyek Isten rendjével és útjával szemben hivatkoznak a jelen társadalmi és erköl-

csi felfogásának radikális megváltozására, szekuláris érveléssel a jelen kényszerítő körülményeire vagy – kegyesen bemázolt érveléssel esetleg – éppen a Lélek vezetésére. Szem előtt tartandó, hogy a prófécia nem a hitetlen pogányokról, hanem Isten népéről szól. Más alkalommal Júda társadalmának egyes csoportjait marasztalja el. A prófécia vádbeszéd Isten népe ellen, amely története során engedetlennek bizonyult Istenével szemben, mivel egyik társadalmi réteg sem mutatott számottevő ellenállást azokkal szemben, akik felelősséget viseltek. Hangsúlyos tehát, hogy a népről van szó. Az igehirdetőnek ezért nem az a feladata, hogy óév estéjén a nagyvárosok utcáin trombitát fújó és tomboló könnyelmű tömeget marasztalja el, hanem hogy Isten népét és saját magát is az Úr igéjével szembesítse.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni a tettek következményeit
A második szakasz (30,12–14) is szervesen kapcsolódik az előzőhöz (vö. a kötőszavakat a 12. és 13. versben). A mondanivaló egyszerű, tulajdonképpen az előbb mondatokból levonható tömör következtetés: a bűn és következménye szorosan összetartozik, az Úr üzenetét nem lehet következmény nélkül megvetni. Az ügyesen, szakértelemmel megépített, de valamilyen figyelmen kívül hagyott tényező miatt megrepedt és bármely pillanatban leomlással fenyegető magas kőfal vagy a legegyszerűbb célra is alkalmatlan, szilánkokra tört cserépkorsó példájában közös az egyik pillanatról a másikra bekövetkező teljes pusztulás, noha addig mindkettő megfelelhet feladatának. A felhozott példák időtlenek és időtállóak. A felhalmozott bűn „eredménye” történelmi káosz. Az Ószövetség és az Újszövetség is beszél Isten haragjáról és büntetéséről, de az isteni rend figyelmen kívül hagyása olyan, mint amikor rosszul építenek meg egy kőfalat vagy bármilyen mást, mint amikor földhöz csapnak egy cserépedényt. Az ilyesmi jóra nem vezethet. Noha a háttér konkrét történelmi helyzet, nem lehet különbséget tenni a politika, a közélet törvényei és a személyes életvitel rendje között.

Nem érhet biztos célba az emberi igyekezet
A harmadik szakaszt (30,15–17) is kötőszavak kapcsolják az előzőhöz, és amiben túllép a másodikikon, az annak tisztázása, hogy miként értendő ez a hit. Az önmagában bízó, nagyravágyó, önmagáról nagyot tartó emberi erő kifejtés kudarcot vall. Ha gyorsan vágatató lovaikban bíznak a támadáskor, rákényszerülnek, hogy vágatva meneküljenek. Ha feltett szándékuk gyorsnak lenni a rohamban, rákényszerülnek, hogy gyorsak legyenek a megfutamodásban. Akik erősek akartak lenni, azoknak félelemben, elhagyatottságban, vereségben lesz részük (17. v.). Nem kell messzire menni mai illusztrációkért. A 20. század minden világhatalma megpróbálta kezébe venni a világot: nemcsak sikertelen vállalkozás volt, hanem saját maguk is belebuktak, az erőfeszítés visszajára fordult. A nagyravágyó ember, miközben uralma alá akarja hajtani a földet és át-

alakítja a természetet, egyre inkább kénytelen belátni, mennyire ő függ ezektől, s mennyire neki kell alkalmazkodnia azokhoz. Akár hívőknek, akár nem hívőknek az a mentalitása, amely önhittén mondatja velük, hogy majd ők megmutatják, megépítik, megcsinálják, számos esetben éppen a visszajára fordul: nagyobb a kár, mint az eredmény. Annak is, aki azzal kezdi, hogy meggyógyít, egyszer be kell vallania, hogy tehetetlen.

Biztos erő az Istentől van

Ami igazán segíthet, tehát a követendő út (15b–c): A megtérés (BH: *sűb*), amely elfordulás a hamis bizakodástól, valamint a higgadtság (BH: *nahat*; Koehler–Baumgartner: *Ruhe, Gelassenheit*), amely nem egyenlő a nyugalommal vagy a tétlenséggel, inkább a nem jó aktivizmus elvetése; a politikai adottságok elfogadása, ha kell; a saját korlátok és lehetőségek tudata; valamint nyugodtság (BH: *séket*) és bizalom (BH: *bithá*): ezek által lesz ereje Júdának, és egyáltalán az embernek. Ezek a kifejezések egyértelmű kritikái a korabeli állami politikának és az általános emberi magatartásnak, amely nem veszi figyelembe Isten cselekvő hatalmát. A felsorolt szavakat ezért nem lehet sztoikus nyugalomként vagy közömbösségként, misztikus bensőségességként vagy keleti szenvedélymentességként érteni. Nem a világból való menekvés kap itt hangot, hanem az Istenben bízó hit, amely kitart mindenféle megpróbáltatás közepette. „Aki Ézsaiás értelmezése szerint hisz, hű marad a földhöz, mert hű marad Istenhez; hite teljesen aktív erő kifejtés, amely pozitív célra irányul” (Eichrodt). Ez tehát nem a gyengeség dicsérete, hanem erő, nem beletörődés, hanem hajlíthatatlan akarat a kintartásra, nem kapituláció, hanem az ellenállás leküzdése. Röviden: gyökeres változás, új életstílus, amelynek felismerésére jó alkalom a múltó idő ünneplése is.

Reuss András

.

Tallózó

„Nem valamiféle írói hajlam indította erre Ézsaiást, nem is a saját nevének akart emléket állítani. Isten parancsa alapján írja le a kapott üzenetet. (...) két hasonlattal fejezi ki a hamis prófétákra hallgatás súlyos következményeit. Az első hasonlat szerint az ország olyan gyorsan fog elpusztulni, amilyen hirtelen leomlik a megrepedt fal. A második hasonlatból a pusztulás mértékét ismerhetjük meg: ahogyan a nagy erővel földhöz vágott cserépedényből semmi sem marad épen, egyetlen darabja sem lesz használható, éppen úgy Isten ítélete sem hagyja érintetlenül az ország egyetlen részét és a társadalom egyetlen rétegét sem. (...) annak a kijelentésnek az alapján, amit ő kapott, Isten kegyelmet akar gyakorolni. Azonban ennek még nincs itt az ideje. Isten még »vesztegel«, vár.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)
„»Ne lássatok!«: vö. 6,9–10. Maga a nép parancsolja a

prófétáknak, hogy csapja be.” (*Jeromos Bibliakommentár*: Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„A nem akarás végzetes lehet (Jel 9,20k). Bár még vár az Úr, türelme is kegyelem. Élni kell vele, s nem visszaélni.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„(...) a hangsúly itt elsősorban az Isten elleni lázadáson van. (...) Eltökélttségük, hogy (...) fellázadjanak Asszíría ellen, valójában egy sokkal mélyebben gyökerező lázadásnak a politikai megnyilvánulása. (...) itt az engedelmesség a tét, hiszen az Úr már régen kijelentette akaratát (2Móz 13,17; 5Móz 17,16), s most sem kétértelmű beszédekben, hanem Ézsaiás igehirdetésén keresztül tiltotta meg ezt a politikát. (...) Az egyiptomi segítség keresése (2) teológiai értelemben egyenlő volt a hitehagyás bűnével. (...) A lázadóknak azonban nem szokásuk észérvekre hallgatni.” (Barry Webb: *Ézsaiás könyve*. Harmat)

„Azért, mert nem akarjátok. Azért kiszolgáltat Isten bűneiteknek. (...) A nagy nyomorúság árnyéka közeledik, és csak az segít, ha őhózzá menekülsz. Aki nem akar, az mindent elveszít. Aki azt akarja, amit Isten akar, mindent megnyer. Menekülj Jézushoz, és akard azt, amit Isten akar.” (Balikó Zoltán: *Válogatott igehirdetések*. Kézirat)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

(*Mondjatok inkább hízegő dolgokat...*)

„Sima modor és hízegő szó ritkán az erkölcs jele.”

Kung Fu-ce (Konfucius; i. e. 551–479) kínai filozófus

„...napjainkban az orvoslás sem más, mint a hízegés egy fajtája, akárcsak a szónoklás.”

Rotterdami Erasmus (1469–1536)

holland humanista író

„Rút a világ, mióta

Az illem hízegéssé aljasult...”

William Shakespeare: *Ahogy tetszik*

„Kevesebb, aki nyíltan fenyeget,

Mint aki rámtör s közben hízeleg!”

William Shakespeare: *Athéni Timón*

„Ha magunk nem hízelegnénk önmagunknak, a mások hízelegése nem árthatna nekünk.”

François de La Rochefoucauld (1613–1680)

francia aforizmaszerző

(*A megtérés és a hízegadság segítene rajtatok...*)

„Bolonddá süllyedünk, csakhogy mulassunk...”

William Shakespeare: *Athéni Timón*

(*a bizalom erőt adna nektek!*)

„...ó, mily szörny az ember,

Ha a hálátlanság ölt benne testet!”

William Shakespeare: *Athéni Timón*

(*...lőháton vágatunk! Hát majd vágatnotok kell!*)

„Gyakran, mit megvetésünk elhajít,

Azt sírjuk vissza, s jelen örömmüket

Az idő átforgatja önmagának

Ellentétére.”

William Shakespeare: *Antonius és Kleopátra*

VERS

(*nem marad más belőletek, csak egy jelzőpózna a hegytetőn...*)

Képes Géza: *A XC. zsoltár* (részlet)

Mintegy árvízzel elragadod őket,

olyanok lesznek, mint az álom reggel.

Mint fű, mely elszárad, még alig nőtt meg,

mint a virág, amely többé fel nem kel.

Haragod miatt megemésztetünk,

nagy búsulásod miatt elveszünk.

Mert mi álnokságunkat te megláttad,

titkos vétünkre rálelt tekinteted.

Haragod miatt napjaink elszálltak

s röpülő éveink búcsút intenek.

Életünk hossza hetven, nyolcvan év –

okkal kérjük: állandóság van-e?

...

Tölts be minket a te nagy jóvoltoddal,

hogy énekben vigadjunk minden reggel.

Éledjünk, mint az ágba oltott gally,

ha rásüt a Nap – teljünk meg fényeddel.

Gondok múltán ránk áldásod osszad,

ellent tudjunk állni a gonosznak.

Igehirdetés Próhle Gergely országos felügyelő beiktatásán*

Jn 8,12

Igehirdetést szeretnék tartani. Jézus Lelke biztatásának engedve védekezem a kísértések ellen, mert azok számszak és jelentősek.

Lehetne egyfajta egyházpolitikai eszme-futtatást tartani. Menthető és megmagyarázható lenne a döntés. Akár egyházjogi vizsgálódásba is kezdhetnénk, végiggondolva egyházunk 2005. évi IV. törvényéből a 132. és a 134. paragrafust, amelyek az országos elnökség és az országos felügyelő feladatairól szólnak. De egyháztörténeti útra is indulhatnánk, hogy sietősen, ám lényegre törően meghúzzuk a nagy ívet a patrónusok kora után, 1788-ban elsőként egyetemes felügyelőként szolgálatba lépő *Ócsai Balogh Pétertől Frenkl Róbertig*, aki a mai nappal befejezi országos felügyelői szolgálatát.

Ezek ellen a kísértések ellen védekezem – és ezen az ünnepi órán igehirdetést szeretnék tartani.

Több mint hat hete tudom, hogy miről prédikálok ma: akkor döntöttem el, amikor egy testvéri együttléten *Huber* püspökkel beszélgetve *Próhle Gergely* testvérünk megemlítette, milyen fontos volt számára konfirmációjának ünnepe, és milyen sokat jelentett neki a konfirmációi áldó ige. Azt mondhatom tehát, hogy ennek az igehirdetésnek az alapigéjét nem én választottam, hanem az áldott emlékű konfirmáló lelkész, *Bencze Imre* testvérünk, aki a kelenföldi templom oltáránál térdeplő kiskamasz fejére téve kezét ezt a jézusi szót olvasta. Évtizedek múltak el azóta. Mégis hiszem, és most elsősorban neked hirdetem, testvérem: Jézus ígéit, ha nekünk szánták őket, nem homályosítják el, fakítják meg, hanem sokkal inkább megfényesítik az évek, évtizedek. És most hangozzék neked, személy szerint, de mindannyiunknak is Jézus Urunk szava: *Én vagyok a világ világossága*.

Nem győzöm hangsúlyozni, és tudós gyülekezetben, ünnepi órán éppúgy, mint egyszerű falusi közösség biblia-óráján újra és újra elmondani, hogy Jézus nem bemutatkozik, mint egy ismeretlen vendég, hanem isteni fenségével kinyilatkoztatja személyének titkát, küldetését, amikor belekiáltja a lombsátor ünnepének sokadalmába: *Én vagyok a világ világossága!* Égtek már az ünnepi kandeláberre az asszonyok udvarában a jeruzsálemi templom körül.

Josephus Flavius is feljegyezte, hogy a négy hatalmas kandeláber és a töméntelen fáklya fénye egyetlen udvart sem hagyott sötétben azon az éjszakán Jeruzsálemben. Mert hitték, hogy a Sion hegyéről jön a világosság, és az ünnepelt törvény és a nagy vándorút emlékezete az ő világosságuk. *S ebbe a fénybe, ebbe a ragyogásba, ebbe az éjszakába és így minden szívbe kiáltja bele Jézus: Én vagyok a világ világossága!*

Amikor Izráel fiai az *illuminatio templi* – a templomot körülragyogó világosságot – ünneplik, akkor a názáreti ács, Mária fia *confessiót* és *apológiát* mond. Kinyilatkoztatja, megvallja küldetésének titkát, és vitába száll a nem evangélium szerinti véleményekkel.

Ha mi valljuk őt a világ világosságának, akkor mi is ugyanezt tesszük: megvalljuk hitünket, talán egy konfirmándus gyermek lelkesedésével, de lehet, hogy a nemzetközi szolgálatban bejárt út közben, vagy éppen ezen az ünnepi órán. Nem tagadható, hogy a *confessio* mindig *apológiát* is jelent, mert a világ tele van megtévesztő máglyatüzekkel és önistenítő prófétákkal. Olyan tüzekkel, amelyekbe a megtévedt lelkek mint pillangók szédülnek bele halálos zuhanással. S ahogy ebben a csoda nagy szabadságban múlnak a napok, annyi már a zavaró fény, hogy az az egy sokak szívében és szeme előtt elhalványul. Ezért hiszem, hogy most rád s rám, de mindannyiunkra is így bízva Jézus Urunk, a világ világossága, a szolgálatot: Hirdessétek, valljátok meg hiteteket, harcoljatok a rátok bízottakért, hogy tévedések és tévesztések, hamis tüzek és fények el ne csábítsák őket, és vesztüket ne okozzák. Igen, testvérem, *Próhle Gergely*, ünneplő gyülekezet, így hív bennünket hitvallásra és – jó értelemben használva a szót – hitvédelemre ezen az órán is egyházunk Ura, Jézus Krisztus.

Amikor az ő szava világosságot gyújt szívünkben, akkor fontos felismerésekre juthatunk el.

Ebben a kaotikus világban is egyértelműen kirajzolódik az *ösvény*. Nem autószertráda, ahol kamionok vágthatnak egymás mellett. *Csak* ösvény – s meglehet, hogy kevesen járnak rajta. De járható és biztosan célba vezető ösvény. A 21. században helyét kereső tanítványi közösség, Jézus Krisztus mai egyháza s benne a mi evangélikus egyházunk is hiszi, vallja és hirdeti, hogy Jézus Krisztus az út, és az ő világosságában meg is leljük azt. Tény, hogy a

* A felügyelő székfoglaló beszédének teljes szövegét lásd: *Evangélikus Élet*, 2006. november 3.

nagy világéjben és személyes sorsunk éjszakáiban a korlátozott látást ki kell egészíteni a tapogató láb óvatos útkeresésével – de biztosan meglelhető az út. Mert annyi fény mindig adatik, hogy el ne tévedjünk, és annyi érzékenységet mindig megőriz övéiben a Lélek, hogy véglegesen el ne vétsük az utat. A csábító alternatívák vásári kavalkádjában Jézus világossága elvezet majd téged, szeretett felügyelő testvérem, a jó döntésekre, a helyzetek neki tetsző, az ő ítélete szerint helyes mérlegelésének bölcsességére, hogy azoknak segítségével és azokat erősítve, akik veled együtt hordozzák a felelősséget a Magyarországi Evangélikus Egyház jelenéért és jövőjéért, megtaláld, megtaláljuk az utat. Mert ott, ahol *világosság* van, meglelhető az egyház útja.

Ahol világosság van, ott az éjszaka rémei is meghunyászkodnak, háttérbe szorulnak. Az aggodalom, amely úgy tudja marni lelkészek, gyülekezeti tisztviselők, az egyházért felelősséget hordozó testvérek szívét, hogy sarokba szorítja őket, nagy ellenség. De Jézus világossága leoldja rólunk a félelem bilincseit, leoldja rólunk ennek a gyötrelemnek a kínját, és megmutatja, hogy van – és az ő kezében van – a jövő. Kereszt alatt ugyan, de biztos és célt jelentő jövő. Minden bizonnyal ilyenkor énekelte *Bonhoeffer*: „Áldó hatalmak oltalmába rejtve...” Mert a félelmet bennünk csak az győzi le igazán – még ha a soron következő kis lépések, méterek bizonytalanná válnak is olykor –, ha a végső cél nem halványul el. Ha távol fénylik is, mégis hazahívogatóan biztos kikötőt ígér. Mert az atyai ház célt kijelölő világosságát nem sötétítheti el semmi sem a Jézusban bízó tanítvány szeme előtt. Így ha az ő világosságában jársz, akkor – aggodalmak között, belső és külső kísértésekkel vívott küzdelmeid között is – megadja neked Jézus Urunk Lelke ezt a biztonságot. Azt a biztonságot, amely sohasem feneketlen önbizalom, de mindig tőle kapott ajándék s erő. Mert nemcsak az üdvösség forrása van *extra nos*, rajtunk kívül – Jézus Krisztus Urunk keresztjében és feltámadásában –, de bátorságunk is egyedül ő. Mert „...erőnk magában mit sem ér, mi csakhamar elesnénk!” De az ő világossága áttöri a tanácstalanság és félelem éjszakáját, és utat ad lábad, lábunk alá. Ezért, szeretett testvérem, Próhla Gergely, ne félj! A hullámokra lépő Péter bátorságával emeld fel tekintetedet órá, és akkor nem lesz semmi baj!

Ahol az ő világossága ragyog, ott a benne bízók – szent-

jánosbogarak? csillagok az éjszakában? aprócska fáklyafények? – maguk is fényhordozókká lesznek. Ahogy *Selma Lagerlöf* Krisztus-legendájának lovagja, aki elindul messze földről, óvja-védi a lángot, ezernyi veszély közt vigyáz rá élete kockáztatásával is. De mivel rá van bízva a láng, hogy vigye és célba juttassa, ezért mélységben és magasságban, veszedelmekben és kísértések között, minden küzdelemben – a lángért! – megmenti a lángvivőt, a fényhordozót a láng Gazdája. Jézus Urunk szeretete így téged is kettős erővel ragad meg, személyedben, szeretteid körében, de azért a tűzért, azért a felelősségért is, amelyre elhívt; most tehát tudhatod, hogy becses vagy neki. Így légy, testvérem, te magad is fényhordozóvá! A világosság Ura tudja, s most már te is tudod, hogy rád van bízva a láng.

Ezen az órán, a '78-as konfirmáció erős pillére mellé odaüti Jézus Lelke – egyházi szolgálatodra elhívó szavával – ezt a másik pillért is. Így készít megtartó szeretetével utat számodra is, aki keresztjén magát feszítette járható úttá számunkra, hogy követségében járva világosságahordozókká legyünk.

Egyházzog? Nagyon fontos. A törvényességnek nincs alternatívája. Az egyháztörténet csodálatos példatár, képeskönyv. Nézzél, nézzünk bele minél gyakrabban!

Családod története? Boldog és erősítő tapasztalatok gyűjteménye. Szeretteid óvó szeretete mindig megtart, ahogy a hordó dongáit összetartják az abroncsok. És hordoz téged az egyház, a szolgatársak imádsága is. De a világosság soha ne tűnjék el szemünk előtt, mert Jézus világossága nélkül csak elvéhető az út!

Végül, kedves testvérem, egy mostanában gyakran idézett, híres-nevezetes vers – fűzfapoéta által írt – parafrázisát hadd helyezzem szívedre:

„Hol világosság van – ott világosság van,
nemcsak a fejekben és a dolgozószobákban,
de világosság van a szívekben és a prédikációkban,
a csendekben és a megformált mondatokban,
a soha nem kétszínű bizalomban,
az őszinte szavakban és a testvért elérő gesztusokban,
a közösségben, a zsinatokban,
az ünnepekben és a hétköznapiakban
– és te is *fáklyaláng* vagy a hosszú sorban,
mert hol világosság van, ott világosság van,
mert a világ Világossága *hatalmon van.*”